

*Митрополији Николај (Мрђа)*  
Одабрана дела  
Књига друга

# ПОСЛАНИЦЕ

Издаје:  
ИК „Дабар“  
Митрополија дабробосанска  
Добрун - Сарајево 2007.

**С БЛАГОСЛОВОМ  
МИТРОПОЛИТА ДАБРОБОСАНСКОГ  
ГОСПОДИНА НИКОЛАЈА**

**Издаје:**

Издавачка кућа „ДАБАР“  
Митрополија дабробосанска

**Уредник:**

Синђел Калистрат (Бобушић)

**Технички уредник:**

Синђел Јован (Гардовић)

**Редактор и коректор:**

Протођакон Радомир Ракић, проф.

**Рачунарска припрема штампе:**

Мирослав Радуловић

**Штампа:**

„ГРАФИЧАР“  
Ужице

**Тираж:**

500 примерака

**ISBN 978-99938-730-9-9**

## ПРЕДГОВОР

Непресушни источник живе ријечи, са којег се већ готово двије хиљаде година напајају жедне хришћанске душе, представља основ и инспирацију Митрополитових посланица. Свето Писмо је темељ на којем је г. Николај зидао своје ријечи и реченице и градио посланице које су биле намјењене његовој пастви. У одређеном тренутку то су били наши вјерници у Аустралији - Новом Зеланду, потом у Далмацији а сада у Дабробосанској епархији.

Посланице су добијале свој коначан облик у зависности од актуелних проблема и искушења са којима се сусретала митрополитова паства. Некад је централно мјесто заузимала порука младима да се уз помоћ Христа суоче и одупру свим негативностима и душегубним пороцима који се данас изобилно сервирају младом човјеку, некад је посланица носила поруку охрабрења у тешким и страдалним временима, некад изобличавање злих дјела и поступака који су се дубоко укорјенили у нашем народу.

Сваки пут, кад је требало да се обрати вјернима, било о Васкрсу, Божићу, Савиндану, Митрополит је користио прилику да позове заблудјеле на Христову и Светосавску стазу спасења и покајања, а вјерне бодрио да на том трновитом путу истрају и своју душу, окајану и чисту, Христу приведу.

*јерођакон С. Г.*



**БОЖИЋНЕ  
ПОСЛАНИЦЕ**



## НЕ БОЈТЕ СЕ; ЈЕР ВАМ, ЕВО, ЈАВЉАМ ВЕЛИКУ РАДОСТ (Лк. 2,10)<sup>1</sup>

Када се навршило девет месеци од како је Арханђео Гаврило јавио Пресветој Дјеви Марији да ће родити Исуса Христа, нареди цар Август да се сав народ у његовом царству попише, свако у своме месту рођења, односно, у месту својих предака.

Тада пође Јосиф са Маријом из Галилеје, из града Назарета у Јудеју, у град Витлејем. Дошавши тамо, не нађе места за преноћиште, па се склонише у оближњу пећину, где су пастири затварали своја стада. Ту нађоше јасле и сламе у њима. Око поноћи Марија роди Исуса Христа, пови га и положи поред себе у јасле.

Ту у близини беху пастири који су чували своја стада. Међу њих слети Анђео са неба и рече им: „Не бојте се; јер вам, ево, јављам радост велику која ће бити свему народу. Јер вам се данас роди Спас“ (Лк. 2,10-11). Идите у пећину и наћи ћете дете повијено где лежи у јаслама.

И појави се на небу мноштво анђела, који хваљаху Бога говорећи: „Слава на висини Богу, и на земљи мир, међу људима добра воља“ (Лк. 2,14).

Српски народ осећа данас, као што су недавно осећали остали хришћански народи у овој земљи о Божићу, како слатко звуче ове речи, понављане и никада довољно поновљене у нашем времену. Покренути овим речима, стотине хиљада људи, у овом суморном и узбурканом времену верују да ће једино догађајем Витлејемске ноћи поново међу људима засијати пламен вере, наде, љубави и чежње за међусоб-

---

1 *Посланица Епископа далмајинског г. Николаја, о Божићу 1990. г.*

ним добрим и братским односима. Они верују да ће та иста божанска благодатност ући и у њихов сопствени храм, који су тако много пута скврнавили и рушили. Потражиће Витлејемску звезду међу олујним облацима, тај једини путоказ у нашој садашњици, и понављати химну анђела у славу Господа Бога који је сишао са неба и објавио тако жељени „земљи мир, а међу људима добру вољу“.

За благодатним миром и добрим међуљудским односима жуди у овој земљи највише наша словенска душа. Под овим Божјим небом ми Словени највише смо патили од међусобних размирица и зле воље. Неко нас је стално са неба спуштао на земљу, удаљавао од Витлејемских јасала и Свете породице. Неко нас је стално удаљавао од програмске божићне благовести. Данас, на празник Христовог Рођења схватимо ово шта се са нама догађа и спојмо се молитвено са химном небеских житеља:

„Нека буде, Господе Исусе Христе, вечни мир и братска љубав међу нама. Не допуштај никада, Сине Божји, да се врати црна ноћ и сурова зима на нашу тужну прошлост. Стојимо преплашени пред крвавим и страшним сутрашњим даном новог светског сукоба, јер Те свет исповеда само устима, а срцем је далеко од Тебе. Наш страх нестаје једино када смо чврсто уверени да си Ти са нама и не остављаш нас. Сине Божји, загреј наша срца огњем љубави. Дај рођењој словенској браћи у овој земљи мир и добру вољу. Буди увек са нама, чак и онда када се са нашим политичким прегоњењима и политикантствима удаљавамо од Тебе, а изјављујемо да то чинимо и у Твоје име.“

Нека таква наша молитва буде узнета данас пред колевком Богомладенца. Нека се нашом молитвом одбијају и сруше све сплетке: јавне и тајне, познате и непознате. Нека у нашој земљи, коју си нам Ти дао, поздрављамо једни друге поздравом Празника, мирбожимо, целивамо и једни другима опростимо. Нека нас света и царска заклетва везује на договор, на вечни мир и добру вољу. Подижимо, Божјом помоћу, мост нашега спасења над вековном провалијом и светлимо међусобно зрацима Витлејемске звезде. Без сумње,



дужност нам је свима да у наша појединачна и заједничка кандила доливамо јелеј мира и добре воље, како нам се не би угасила. Тако радећи, можемо бити сигурни да ће нас олује овог времена мимоићи, а Божја освета пасти на другу страну далеко од нас.

Господе Исусе Христе, нека буде од Тебе вечни мир и добра воља међу људима! А од нас свима благослов и молба – колико год до вас, народе Божји, стоји, имајте мир међу собом, уз поздрав много пута:

***Мир Божји, Хрисѡос се роди***

***и***

***Ваисѡину се Хрисѡос роди!***

Желимо срећну и Богом благословену 1991. годину.



## **БОЖИЋ – ПРАЗНИК МИРА И ДОБРЕ ВОЉЕ<sup>2</sup>**

**П**ридружујући се честиткама и лепим жељама честитара пре нас у Босни и Херцеговини, исто тако срдачно свима честитамо Христово Рођење и Нову 1998. годину Господњу.

Када ово пожелесмо, нисмо изrekli само једну голу фразу, већ имамо у виду заједнички положај свих људи у нашем времену. Имамо у виду служење општој ствари и промене које неминовно прате данашње човечанство. Исто тако имамо у виду друштвене, психолошке и моралне промене, те опште тежње човечанства и његова дубља питања забринутости. Све ово имам у виду на нашим просторима у Републици Српској и Федерацији Босни и Херцеговини. Све људе нашег времена мучи подељеност у њима самима, а онда и шире, међуљудска подељеност. Ту се јављају бројни раздори у свету и код нас. Многи мисле да ће наћи смиреност у различитим тумачењима света. Други, од људских напора очекују потпуно истинско ослобођење човечанства од невоља због којих су забринуте. Они мисле да ће будуће уређење света ослободити их и испунити све наде и жеље њихове. Пред савременим развојем света бројни су и они који питају: шта човек може дати друштву, шта своме народу и шта може од њега очекивати?

У овој заједничкој бризи за човека сазнајемо: у нашим домовима настају напетости. Исто тако, настају неспоразуми између млађих и старијих, због различитог погледа на свет и живот у њему. Присутна су трвења између раса, између различитих слојева у народу, између народа у изобиљу и

---

2 *Порука о Божићу 1997. године*

оних у сиромаштву; између установа које траже мир и пропагандне наметљивости. Настало је узајамно неповерење, умножише се сукоби и искушења, где је човек истовремено узрок и жртва.

Шта Црква може учинити? Може много!

У свему овоме она жели и хоће да осветли тајну човека. Ко је он? Откуда је дошао? Зашто је овде? Куда иде одавде? Настоји да осветли све његове акције, и познаће решења у свим његовим горућим питањима. Црква мисли о човеку непрестано. Мисли шта му препоручити у изградњи савременог друштва. Ова питања траже одговор. Она ће још јасније поставити и разјаснити питање добровољног служења другима, тј. служењем сваком човеку. Затим, указати на човеков позив у овом свету, на његово достојанство и положај. Човек је друштвено биће у својој најдубљој природи, и не може се правилно и духовно развијати без служења с љубављу другима.

Црква још говори: вођи наших народа сада путују као кроз снажну вејавицу. Морају очи добро стегнути и напрегнути. Стегнути, да би се вид сачувао, и напрегнути, да би се пут могао назирати. Хладно је то и мучно путовање. Но путници се храбре радошћу и топлином будућег огњишта, које их чека на крају. Они осећају да се све структуре у Федерацији Босни и Херцеговини и Републици Српској ојачавају старом вером и новим одушевљењем. Храбри их уверење: Богомладенац Христос је свугде присутан и сведок је свих напора ка бољем. Њихово уверење је јунак уверење. То јача веру људи који се сутра надају бољем. То осветљава наду у крајњу победу добра. У томе, и једино у томе светлу је оправдано рођење Богомладенца у Витлејему. Као и Његови савременици, тако Га и ми с радошћу дочекујемо. Зашто? Зато што је Рођење Христово Празник мира и добре воље међу људима. То је човеку данас веома потребно.

У божићњем празновању три су чињенице нарочито важне: прослављање Бога, мир и добра воља међу људима. Ми смо се у протеклој години највише молили и радовали Богомладенцу Христу. Све друго је било варљиво и недоре-

чено. Светска наука и култура изгониле су стид из људи, а Он га је повраћао. Разјарени људи сипали су оберучке смрт на смртне, а Он је брижљиво неговао живот у живих. Отпадници од Христа проглашавали су себе спаситељима света, невидљиви Христос провлачио се између њих, носећи озон живота, љубави и радости, ослушкујући хоће ли Га поменути и признати за Спаситеља.

Богомладенац је дошао да отвори очи и срца људи, да би видели и схватили шта је живот и да би га „имали у изобиљу“. Велики број људи данас налази задовољство у разним врстама опијума, алкохола, дрогирања, мађионичарства, сујеверја и слично. То су, уствари, разни начини повлачења из живота и бежања од стваралаштва.

Стојећи данас пред колевком Богомладенца, закључујемо: ово Дете ће целим својим животом и радом на земљи, указивати људима на путеве враћања у небеске пределе. Његова наука – Свето Јеванђеље није теорија. То је прави пуни живот и пракса најсавршенијег доживљавања живота. Стога свети јеванђелист Јован каже о њему: „беше Живот“, и тај „Живот беше светлост људима“ (Јн. 1, 4).

Својим примером Богомладенац је осветлио путеве враћања Богу и указао како се најпотпуније живи на земљи. Живети по Христовом Јеванђељу значи: волети све људе без обзира на расу, класу, нацију, веру, пол, узраст, боју коже. Добро чинећи свима, значи радовати се са свима и у свему, сем греха, значи још веровати, надати се добру и учествовати у Божјем стваралаштву.

Уствари, дајући с љубављу, човек добрим делима никада не губи, него, напротив, прима пуноћу живота. Због тога је свети апостол Петар рекао: „Ко хоће да воли живот и да види добре дане... нека се уклони од зла и чини добро“ (1 Пет. 3, 10). Због тога је врло погрешно схватање: живот је пунији уколико се више узима од овог света, од људи, од овог времена. Напротив, што више дајемо у љубави и добру, више примамо у пуноћи живота.

Тако се најбоље изграђује ново доба и чини нови поредак у свету.

Сваки народ у Босни и Херцеговини има своја посебна изворна искуства, своју веру и уверења, брижно негована и чувана. Ту нарочито треба неговати способност: да свако свакога разуме, поучи, изједначи, шири оно што је најбоље што нам је заједничко. Нека нам буду идеал слобода, мир, добра воља међу људима. Каже једна народна изрека: „мудар лав тражи пријатељство не само са лавовима, него и са пчелама“. И на крају, сви ми у Босни и Херцеговини морамо знати: Бог ће међу нама управљати светом правдом док ми будемо управљали милосрђем. Он ће управљати светим милосрђем када ми опраштамо једни другима. Зато, и због тога, праштајмо једни другима и чинимо у части један другог већим од себе.

Ово су наше божићне мисли и жеље. Са њима о празнику Рођења Христовог желимо да поздравимо све који празнују Божић или га не празнују. Желимо да Бог мира и добре воље буде стално у нама и међу нама.

Са благодарношћу поздрављамо поздравом Празника све људе мира и добре воље, који дођоше у ову нашу земљу да нам помогну на изградњи Божјег програма на земљи: „Слава на висини Богу, а на земљи мир, међу људима добра воља“.

Тако желимо срећан Божић и Богом благословену и добром изобилну Нову 1998. годину свима у Републици Српској и Федерацији Босни и Херцеговини.

Све поздрављамо древним поздравом:

Мир Божји међу нама и са нама,

*Христ̄ос се роди*  
и  
*Ваис̄ину се роди!*

## ХРИСТОС – СВЕТЛОСТ СВЕТУ<sup>3</sup>

Налазимо се на самом почетку треће хиљадугодишњице Рођења Христовог. Од тога великог догађаја под овим небом, овим нараштајима пало је у удео да до Ниве крај двехиљадите године и да уђу са свим својим психофизичким способностима у трећи хиљадити период хришћанског узрастања.

Цео овај процес почео је послушношћу и смирењем. Стари свет је погазио послушност према своме Творцу и смирење пред својим Богом. Тиме је био порушен мост између неба и земље. Послушност и смирење не могу једно без другог.

Што се даље одмичемо од овога великог догађаја, све се више показује непослушност и гордост људска, како међу појединцима, тако и у кући, селу, граду, држави и међу државама. То ствара хаос у души, а затим и изван ње. У тренутку Адамове непослушности и гордости, цео видљиви свет се почео окретати против човека. Како и не би када је он својом непослушношћу и гордошћу узрок свих противречности, које су све до данас видљиве и присутне међу нама.

У овај свет долази Онај који је изобиле послушности и смирења, и од тада се овај свет зове новим светом. По чему је он нов и зашто се назива тако? По томе што је Христос – Богочовек, слободан од греха, а грех је ђаволов изум. Отац зла је ђаво, а данашњи свет му тако много слушан и велича га, као некакво бојанство. Да, он се овом свету представља као бојанство, у пуној својој негацији.

Христос, смирен и послушан, долази као неко нов, невиђен до тада такав Човек међу људима. Људи виде дела

---

3 *Порука о Божићу 2000. године*

Његова и чују речи Његове пуне Нивота и сваке утехе. Пита Он многе: „Видели сте ме и познали“ „да нећете и ви отићи?“, а они одговарају: „Господе, коме ћемо ићи? Ти имаш реч вечног Нивота“. Ево, драги гледаоци и слушаоци, једног новог рођења у душама људским! Једног новог храњења вером у обећаног Месију – Христа, чији рођендан данас прослављамо и поздрављамо се: Христос се роди! Заиста се роди!

Његово рођење у Витлејему, царском граду и *дому хлеба*, било је пре две хиљаде година. Ми Га мало познајемо, зато што смо мало с Њим. Бог се осећа у молитви, а колико их се данас искрено моли? Ако Га донекле познајемо, знамо Га из скромних уџбеника које смо давно читали, а неки ни толико. БоНја књига – Свето писмо, допрла је до многих срца у свету. Наћи ће она пута, загрејаће она и наша срца, бар преко наше дечице која уче веронауку.

У овом свету има много цркава, али није реч о цркви као грађевини. Поменућу само три које су неопходне за духовно и физичко узрастање, нарочито наше деце. Прва је црква – дом рађања, породица; друга је црква освећења – храм (богомolja), и трећа је црква просвећивања – школа. Христос је дошао међу нас да не само нас лично учини црквом, него да ове три цркве споји, како би биле тројица у јединици и јединица у тројици. Да их споји управо онако као што смо ми, од Бога створени, са три најважније духовне особине: разумом, вољом и осећањем. Ево опет још једне потврде о Христовом рођењу и о нашем рођењу Христом.

Да не излажемо више о потреби Христовог доласка, тј. доласка Бога у људском телу у овај наш огреховљени свет. У Његовом рођењу учествују небо и земља, анђели јављају са неба Његов долазак, а људи се радују испуњењу старозаветних пророштава о овом догађају. Радују се Ономе који их Једини моНе ослободити од греха, смрти и ђавола. Радост је неизмерна, људске речи су сиромашне да изразе радост и славу Богомладенцу.

Он је онда поручивао, а и сада поручује:



Чувајте се греха, јер је он изум ђавољи, он је нешто најстрашније под овим небом. Не идите онима који и данас воде празне разговоре. Хоћете ли ићи за онима који се лако-мислено играју туђим Нивотима? Да ли ићи за онима који уходе и потказују? Да ли за онима који озваничише неистину као истину?

Римокатолици недавно прославише Христово рођење, Муслимани свој велики празник Бајрам, Јевреји свој празник, успомену на доба Макавејаца, Хануку, ми Православни данас прослављамо Христово рођење. На нама је да добро схватимо поруке поменутих празника, а оне су: Мир БоНји на земљи и добра воља међу људима и народима. Ово би била моја порука о овом великом хришћанском празнику свима.

Верницима православне вере срдечно честитам Христово Рођење древним поздравом:

***Мир Бо ју, Хрисџос се роди!***

***и***

***Заисџа се Хрисџос роди!***

## ПОЗИВ НА ПРЕГАЛАШТВО<sup>4</sup>

**П**ознато је целом свету да Српска православна Црква не води политику, нити истиче свој политички програм, нити има своју политичку странку у народу, нити свој страначки клуб у Парламенту.

Весло народне управе и народне политике, Српска Црква је прихватила у прошлости само онда када је било испуштено из руку свих других чинилаца.

У временима државне самосталности и слободе, наша Црква је то уступала својим школованим синовима, а себе ограничавала на своју јеванђелску, духовну делатност. У мирнодопском времену она није могла мирно гледати да се политиком упропашћују народне тековине, истичу себични циљеви изнад општенародних, примењују кварни методи, да се помрачују народне врлине, слаби вера, руше карактери, ствара неслога, шири непоштовање сваке врсте, и тиме раслабљује цели духовно-етнички организам.

После Другог светског рата све ово је долазило и долази до изражаја у разним приликама. Имајући све ово у виду, а у жељи да се у садашњем времену очува образ и одбрани савест и поштење народно, мишљења смо и препоручујемо следеће:

Прво, појачати и умножити молитве Богомладенцу Христу, за све народе у овој земљи Босни и Херцеговини, да опрости све грехове (јавне и тајне) свима нама и спасе нас од даље пропасти.

Друго, да сви опомињемо народ, свако свој, да се не предаје кварежи, ни лажима, ни подмићивањима, ни сплеткама, ни застрашивањима. Увек ћемо благословити и похвалити свако село, град, где народ заједнички живи у миру,

---

4 *Порука о Божићу 2001. године*

развија своје међусобне добре односе, достојне своје вере и међуљудског заједничарства, као што смо га некада на овим просторима имали.

Треће, саветујемо у име Божје све народе у Босни и Херцеговини да се не завађају и туку и крве, него да једни друге љубе, а љубав је та Божја врлина која је нама људима задата да је примењујемо, и нема греха који она не може покрити.

Четврто, да Цркве и верске заједнице на најбољи начин помажу људима, да код њих развијају веру у Бога, да све народе воле, светиње поштују, како би Бог свима нама био у помоћи.

Пето, да државни органи Босне и Херцеговине не почине исту грешку коју су учинили комунисти отимањем народне имовине, црквене и верских заједница. То је била жива жеравица коју су себи ставили у недра, па су ову Републику, и остале које су сачињавале Југославију, најпре довели до просјачког штапа, а потом и до распада. Молимо у име овдашњих Цркава и религијских заједница да нам у целости врате нашу имовину, а оно што се не може вратити, да се реши путем договора на најбољи начин.

Поздрављајући све Вас добродошлицом, топло благодаримо на Вашим честиткама и све Вас радосно поздрављамо поздравом Празника:

***Хрис̄тос се роди***  
**и**  
***Заист̄а се Хрис̄тос роди!***

Желимо свима срећну и Богом благословену  
Нову 2002. годину.

## ХРИСТОС – НАДА СВЕТА<sup>5</sup>

Од свега што се догађало од стварања света, Христово рођење је највећи догађај у овом свету. Бог се јавио људима у личности човека. Зашто се Он јавио тако? Зато што су људи од памтивека надали се Његовом доласку и очекивали су да се тако јави. Он се родио као и сви остали људи, поживео са људима, разговарао са њима и одговарао на њихова безбројна питања. Сва божанска обећања која је Бог положио у дух, крв и срце човеково, требало је да јавно све то Бог потврди, одобри, обнови и оживи.

Ево, Христово рођење је дошло опет, као и до сада, поздрављамо се опет поздравом:

*Христ̄ос се роди*

и

*Заист̄а се роди!*

Радост је велика у нашим душама, домовима и ван њих. Христос је дошао са својим миром, који је и наш мир. Тај мир и ми носимо у себи, неко већи а неко мањи. То зависи од вере наше и нашег живота у Богомладенцу Христу.

Анђели са неба су објавили програм Христовог доласка који гласи: „Слава на висини Богу, а на земљи мир, међу људима добра воља“. Као правило човековог понашања у овом свету, важи свестрано и непрестано овај програм који је људима са неба саопштен.

Али у свету је увек било немира и данас га има пуно. Када би се људи потрудили да једни друге разумеју, многи неспоразуми и свађе међу њима отпале би као беспредметне. Али, како се нико не стара да свог суседа разуме, он му

---

5 *Порука о Божићу 2001. године*

више личи на непријатеља него на пријатеља. То је већ немир у души, немир у једном народу, па затим и изван њих. Најнесноснији су они који мисле да су само они у праву, а цео остали свет није. Ти људи не разумеју Христов долазак у свет, нити су у души својој осетили онај божански мир који је Он донио у овај немирни свет.

Зашто управо ово истичемо као важно и неопходно за нас данас? Истичемо зато што нам је данас потребан мир, међусобно разумевање и заједничарство као што нам је био потребан у свим ранијим ситуацијама. Сада нам је нарочито потребан рад на одуховљењу нашег личног и верског живота. Да би се ово схватило као потребно, треба погледати наше друштво у свим његовим слојевима. Увидећемо да смо вером у Бога попустили, да нам се живот доста спустио на безначајно и привремено. Као што на светој Литургији чујемо свештеника када се моли: „Горе имајмо срца“, треба да су и наша срца управљена ка небу, ка Богу. Ово су и пре нас у молитви помињали многи небројено пута.

Кроз каква је искушења српски народ пролазио, какве је све политичке преокрете преживео, под каквим је екстремно-слободњачким утицајима овда-онда стајао? Заиста је право чудо да се код тог народа вера у Бога очувала. У праву је песник који је певао: „Хај што Србин јоште живи крај многијех зала, вера га је одржала, њојзи хвала“. Може се слободно рећи: вера се ипак очувала недирнута од вековних таласа и у садашње се столеће срећно превезла. У овом новом веку нека наш живот буде песма, наши градови чистота, наша села светиња, наша породица храм Духа Божјег, свако српско срце олтар тајне Богомладенца Христа.

Наш народ српски верује, и веру као највећу драгоценост у свим овим присутним невољама чува, имајући према свакоме јеванђелски однос и наш домаћински дух. Зар у нама жижак вере, који је једно време мировао, није поново плануо, задивио и изненадио многе? Зар све ружне оцене о нама које још трају, нисмо примили мирно, спокојно, остављајући да о свему томе најпре расуди Бог? Јасно, за све ово увек захваљујемо Богу. Вели Св. Јован Златоуст: „Нема ни-

шта светије од језика који у несрећи уздиже благодарност Богу“.

Када тако данас стоји вера у нашем народу, ми смо схватили програм Христовог доласка у овај свет. Потребно је и даље Богу се молити, по Његовом Јеванђељу живети, па ћемо још више и боље разумети ово време у коме јесмо и празник Христовог Рођења дочекивати и прослављати као прави хришћани.

Поред реченог, оно што још хоћемо посебно да нагласимо као нашу поруку и замолимо све вас, драга наша децо духовна, јесте: Нека ваши домови буду цркве у маломе! У цркву ходите, Богу се молити, децу своју, тај највећи Божји дар који имате, у вери отаца наших васпитавајте, како би и ми и деца наша имали Бога за помагача и водитеља кроз овај мукотрпни живот. Нека вас никакве невоље живота не плаше, нити да вас доводе до оног најгорег сопственог огрешења – подизања руке своје на сопствени живот, а таквих има... Бог је сваком боголиком бићу – човеку, дао живот и дар је то Божји, а наше је да га чувамо, негујемо и Богу предамо онда када Он по њега дође.

Зато, помолимо се увек: Господе, Господе, Твојим доласком међу нас сабери све који Те љубе, јер си Ти ново под сунцем, овде међу нама. Ти си Сунце које греје наше душе, а ово сунце које чини дан светлим греје наша тела. Богомладенче, подари снаге посленицима да спреме њиву Твоју (душу своју) и посеју на њој семе Твоје.

Са овим мислима, које су радост у Духу Светоме и у Богомладенцу Христу, свима срдечно честитамо овај велики хришћански празник са сверадосним и древним хришћанским поздравом:

***Хрис̄тос се роди***

***и***

***Заис̄та се роди!***

Исто тако честитамо и од Бога вам желимо благословену Нову 2002. годину Господњу.

## ХРИСТОС – МИР СВЕТУ<sup>6</sup>

Јединствен празник је Христов долазак међу људе у овом свету са јединственим задатком. Наиме, Христос је дошао да каже људима да је свима народима под овим небом потребан мир, потребно међусобно разумевање, потребна добра воља, неопходно чојство и јунаштво.

Када су анђели приликом Рођења Христова поздравили ову земљу речима: „Слава Богу на висини, а на земљи мир, међу људима добра воља“, онда је то прва блага вест неба како треба да буде на земљи.

Народи на земљи су међусобна браћа, и то је братство двоструко: по крви и по судбини. То су људи који су пред здруженим дахом целог света, општим миром у свету, полагали и положили испит храбрости и испит памети.

Јучерашњи лист светске историје исписан је крвљу, а данашњи лист треба да је исписан разумом и добром вољом. Да ли је то тако и сада? Није. Зар треба заборавити оно време када су се људи, народи, државе најбратскије разговарале и договарале о ономе што је свима по вољи, што сви уважавају и одобравају? Зашто узрујавати крв да збуни памет? Коме треба да дојучерашње витезове мира и добре воље међу људима, данас гледамо као непожељне? Коме то треба и коме је тесно у овом Божјем свету? То треба само онима, и тесно је само онима, којима је тесно немиром у њиховим сопственим душама.

Протеклих сто година на Балкану је било више ратова, и завршио се тај век са једним непотребним ратом на овим просторима. И овај трећи миленијум почео је проливањем крви у Америци, Израелу, Палестини, Пакистану, Чеченији

---

6 *Порука о Божићу 2001. године*

и још понегде. Је ли то мир на земљи какав је Бог својом програмском песмом, при Рођењу Христовом, објавио и од људи затражио? А Христос је рекао: „Ја сам мир ваш, угледајте се на Мене“. Очигледно, далеко смо од идеја оних великих људи који су их носили истим великим идејама и данас су живи међу нама. Овај свет данас треба да краси Мир, Мудрост и Слава.

Ко да ућутка оне који хоће немир, ма где се они појављивали данас? Какве речи да се употребе и који метод? Како зауставити храну једној жалосној халуцинацији досипањем уља на олтар безумља? Да, тако се далеко отишло да се до свеопште катастрофе може данас сантиметрима мерити.

Ја, када ово говорим, не оптужујем никога, него молим ради оних хиљада који су изгинули, ради оних који чувају своје животе страхујући да не погину, ради задржаног живота, мира и добре воље у свету. Широком срцем и памећу великих људи овде се може много учинити. Потребно је уразумљивати и стишавати да би „јединство чинило силу“ и показати свима да „само слога спасава“.

Захваљујући свима на одзиву, све Вас топло поздрављам поздравом празника:

***Христос се роди***

***и***

***Засија се роди!***



## ПОЗИВ НА БРАТСКУ СЛОГУ<sup>7</sup>

**Х**ристос се роди у каменој пећини и би положен у јагле на сламу. Он, који сужња Јосифа избави из тамнице и учини већим од фараона, који пастирче Давида огрну царским плаштом, Соломона обогати златом као никога до тада, три младића и пророка Данила заштити од огња у ужареној пећи. Он се роди као убоги сиромашак, на месту ничијем, у стану нечовечијем, бесплатном за сваког бескућника. Он се спусти с неба да објави колико Бог поштује човека, цени човека и љуби човека као човека.

### **Христос се роди и Заиста се Христос роди !**

Овако се православни хришћани поздрављају и отпоздрављају о празнику Христовог Рођења.

Христос није дошао једном човеку или једном народу, него свима људима, целом човечанству. Човечанство је једно братство, ма колико оно грехом разбраћено. Ради те разбраћености Он човекољубац је дошао да би нас поново збратимио, једне другима приближио. Дошао је да бисмо и ми са анђелима Божјим могли да Га поздравимо: „Слава Богу на висини, а на земљи мир, међу људима добра воља“ (Лк. 2,14).

Пушкин и Гете су били уверења да је „наш савремени живот мали“. Ја Вас уверавам данашњим Празником – не постоји мало време и мали живот у историји човечанства. Постоји само велико време и припрема за велика времена. Тако и наше време постоји као велико време и припрема за

---

7 *Порука о Божићу 2002. године*

велика времена. Ако оно, по оцени песимиста, није велико време, чињеница је, оно, ипак, постоји као припрема за велико време, за велику будућност. То је разлог наше радости и вере у Божју помоћ, јер нас у то уверава Христов долазак у овај свет.

Често се данас чују оцене о народима у Босни и Херцеговини у смислу да нису дорасли времену у којем живе, па им је потребна помоћ других.

Није истина да наши народи у Босни и Херцеговини немају способности за велика дела. Најређи су они који немају никакве способности. Ја лично чак ни у те најређе изузетке не верујем. Свако осећа макар и ону најмању способност у себи. Нама је потребно „да носимо терете једни других, да тако испунимо закон Божји“ (Гал. 6,2) и да изграђујемо своју земљу. Ипак, ми не смемо закопати ни оно мало способности у себи, као што је закопавао добијени таланат онај царев слуга из Јеванђеља.

Познато је шта је Демостен, велики грчки говорник, радио да би увећао своју говорничку способност. И ми морамо уложити труд око себе и своје државе колико и Демостен и колико су на добру радили наши преци. Дакле, не закопавати већ умножавати дате нам таланте, Богом нам дате дарове.

Желећи да правим просперитетом и нашим духовним снагама учинимо све најбоље за народе Босне и Херцеговине, и шире од тога, у целом свету, да завлада мир и престану насиља сваке врсте, срдечно Вас све поздрављамо поздравом овог великог хришћанског празника:

*Христ̄ос се роди*

и

*Заист̄а се роди !*

## ПОСЛАНИЦА<sup>8</sup>

Рођење Христово је историјски догађај, историјска стварност. Историјска стварност је зато, јер се целом свету родио Син Божји и Спаситељ света. Рођење Христово је символ зато што оно значи нови божански почетак и рођење свега истински доброг и Богу угодног.

Данас се молимо Богомладенцу Христу да сјај Његовог преславног рођења обилно заблиста у душама, мислима и срцима нашим. Нама је Бог дао да дочекамо овај велики дан и догађај, одужимо бар најмањи део свога дуга пред Богом, да освежимо у себи Његов велики лик и да се опоменемо Његове огромне службе у овоме свету, тако судбоносне за наш духовни и морални живот.

Неописана је велика милост Божја овог историјског догађаја према свима нама, као што су и неисказани путеви Божји у животу људи и народа. Чудни су и величанствени закони по којима све бива у свету, као што је чудесан и величанствен њихов Законодавац Бог!

На овај важан и велики дан упућујем вам три завета, три савета. Моли вас ваш духовни отац да их срцу примите, часно свуда и на свако место пренесете и целог свог живота свесрдно извршуете.

Најпре хоћу да вам кажем: **чувајте своју веру свету и православну**. Она је наш прави вид, наше истинско око којим гледамо и видимо до гроба и после гроба. Она је око наше душе и вид нашег духа. Ми смо с Божјом милошћу с њом оно што јесмо, њоме се рађамо, дишемо, живимо, растемо, учимо, успевамо, подносимо многострука искушења и умиремо. Никада не заборавимо да смо деца Свете српске православне цркве. Она нас је родила и свој печат на крштењу у нас утиснула.

Својим светим млеком задојила и Светим Духом надахњивала, као што је надахњивала и наше претке, заједно са Светим Савом и осталим српским светитељима и светитељкама. Она нас је изнад свега у овом животу духовно освежавала и хранила. Свачију веру поштујте, а своју чувајте, као што чувате душу своју од чељусту пакла. Ако њу сачувамо, нећемо се бојати ни сиромаштва ни многобројних искушења која имамо, ни смрти ни паклених сила, јер смо онда богати љубављу према свима људима без обзира на разлику вере или националности.

Када вам говоримо о овој првој речи, онда мислимо на сву светост наше прошлости, на сву богату ризницу нашег Православља, на све њене најбоље представнике: људе, жене, децу, девојке, који су стојали усправно на свим мегданима и дивно уђоше у славу коју им припреми Господ наш Богомладенац Христос.

Друга моја реч била би: **чувајмо свој народ српски**. Чувајмо своје тековине, јер нас оне уче какви смо били и какви треба да будемо. Не рушимо него зидајмо, не растурајмо него скупљајмо. Не умножавајмо наш стид, него наш понос. Умножавајмо наше породице и васпитавајмо у вери своју децу. То чинимо и због тога што су нам деца у великој опасности од разних утицаја, секти, сатаниста, дрогирања и других смртоносних напасти. Учите их да благовремено заснивају своју породицу и да им се подари највећи дар – деца, коју Бог даје малој брачној заједници.

Да бисмо се опет као орлови духа, морала и националног поноса, дигли на висину која се данас од нас тражи и очекује, потребно је да се одликујемо истинским врлинама честитог грађанина у нашој средини. Никада не заборављајмо да смо синови и кћери народа који је све давао за образ, а образ ни за шта. Тај пут је трновит и тежак, али је нашем народу добро познат. Не бојте се његове трновитости, он је образит и честит, Богу угодан и славан. Њиме су ишли најславнији, најзаслужнији и најнародскији наши преци. То је пут Косовски и Видовдански, пут Голготе, али и пут славе, пут верности највишим идеалима. Наш пут је пут витезова и државотвораца, пут мученика и исповедника.

Вршите ревносно и часно све своје дужности према држави и својој Цркви. Угледајмо се на најбоље који су нам предходили, на безбројне и врле оце и праоце. Имајмо увек на уму њихове дивне савете и њихове честите аманете. Гледајте у сваком човеку брата, па чак и онда када почне доказивати да нам није брат. Све што желимо да нама чине људи, чинимо и ми њима, јер је то заповест Божја. Молимо се да нас Богомладенац Христос у свему види, да Бог и људи виде да су дивна дела наша.

Трећа моја реч је да се сви **усрдно молимо Богу да се поврати мир међу људе**, не само у Босни и Херцеговини, него уопште у свету који у злу лежи (ср. 1 Јн. 5,19). Треба се молити да се мир поврати и престане ратовати, убијати, друге тиранисати, мучити и у злоделима било које врсте уживати. Молимо се да Бог мира уђе у сваку палату, у сваку колибу свакога сина свог и сваке кћери своје унесе мир и добру вољу. Онда, и само онда ће процветати све у нама и око нас. Само онда ишчезнуће све оно што није вредно ни дима, који гуши и трује душе, ваздух и живот људи. Ако тако сви будемо радили и Богу се обраћали, такву песму једни другима и Богу певали, такву молитву из свег срца Богу приносили и остваривали, онда ћемо бити истински следбеници и сатрудници новорођеног Богомладенца Христа. Онда ћемо и овако идући са телом по земљи, бити у хору Божјих анђела који су над витлејемском колевком певали: „Слава на висини Богу, а на земљи мир, међу људима добра воља!“

Онда ће обилни благослов Божји почивати над нама, на нашој деци, Цркви и Отаџбини. Онда ће слава наша бити истинска, те напредак наш на свима странама, молећи Богомладенца Христа да тако буде и да нас својим спасоносним путем води.

Свима вама очински честитам Христово Рођење и древним хришћанским поздравом поздрављам вас:

***Мир Божји, Христос се роди***

и

***Ваисјину се роди!***

Срећна вам и благочестива Нова 2004. година!

## ХРИСТОС – СУНЦЕ ПРАВДЕ<sup>9</sup>

О празнику Христовог Рођења молитвено се обраћамо Богомладенцу Христу да у овом смутном времену заустави несреће и убијања, а у овај намучени свијет унесе мир и добру вољу у свим подухватима, у свијету па и код нас. Ми хришћани са радошћу и молитвом дочекујемо овај Празник, прослављамо га и свијету јављамо да нам се данас роди Спас, који је Христос Господ, у граду Давидову (Лк 2,11). Ово је дан обећани, пророковани и предсказани, још у давнини, у Старом завјету, па је, тако, Христово Рођење дан радости, али и опомене. Богомладенац нам Собом доноси дарове, али очекује и уздарје.

Све оно што је најљепше, најчудесније у савременој култури и цивилизацији, служи да се освијетли, опјева, оприча, илуструје и узвелича дан Христовог Рођења. Главни су му дарови истина и љубав. Он свјетлошћу истине обасјава овај свијет, а топлином љубави грије срца људска. Као што свјетлост и топлина не долазе од земље, него од Сунца, са далеке висине, тако и истина и љубав не долазе од земље, него са небеске висине, из Небеског Царства Божјег. Без ове двије стварности подарене људима, не би се Анђели Божји јавили са неба овом свијету пјесмом: „Слава на висини Богу, а на земљи мир, међу људима добра воља“ (Лк 2,14).

Својевремено је предсједник Америке Труман, у свом поздравном говору о Божићу на тему: „А сад остаје вјера, нада и љубав, ово троје, али је од њих љубав највећа“ (1 Кор 13,13), рекао: „Ми у ово вјерујемо, и ми ово усвајамо као основни принцип живота“.

Ова љубав Божанског Чеда из пећине витлејемске објављује се и данас послије двадесет стољећа, као основни принцип и ове државе и народа у њој. Придружујући се овој пјесми Анђела, многи ће уздахнути јер им се душа никако да утјешу (Пс 76,2) и моћи рећи: Када ћемо и ми, послије десет година од Дејтонског споразума, доживјети хуманији, човјечнији однос? Када ћемо задобити свој мир, доживјети добре међуљудске односе? Када ћемо се поново гријати на својим топлим огњиштима, и када ће наше мисли и ријечи бити једно срце и једна душа у Босни и Херцеговини, Косову и Метохији, Црној Гори, Хрватској, Македонији и шире од тога? Када ће истинско слављење Бога и мир у свијету бити идеја-водиља људи и народа у свијету, јер је положени у јасле Богомладенац тај истински мир у свијету и добра воља међу људима?

Својом личношћу Христос није само донио, него је и у животу одживио и човјечанству показао шта му ваља чинити да би се људи назвали дјецом Божјом, не само по створености, него и по вољи Божјој. Када ћемо са Псалмопјевцем моћи рећи: „Господе, казујем правду Твоју на сабору великоме, и уста своја не устављам... Твоја милост и Твоја истина нека ме непрестано чувају“ (Пс 40,9-11)?

Када ћемо самоодговорно, свако у своме звању и на својем положају, казивати: Знам да сам слуга Господа мога и народа који живе у овој малој држави на брдовитом Балкану? То и јесте демократија: вјера у Бога и вјера у народе, дакле – бити слуга Богу и народима. Не учи ли нас томе историја свијета, а да не говоримо о јеванђелској поруци?

Празник Христовог Рођења код нас Срба је прихваћен, послије примања хришћанства, искрено и топло од цијелокупног народа нашег. У томе празновању стварао је он своје божићне обичаје, обогатио их налагањем бадњака и другим домаћинским и црквеним радњама. Тако, у духу Христовог доласка у овај огрјеховљени свијет, Црквом је створена истинска слобода његовањем вјере у једнога Бога, у Христово Рођење и Васкрсење, када је витлејемски Богомладенац показао да је Он побједник гријеха, смрти и ђавола. То

је оно што овај Христов догађај доноси нама људима и стално нас подмлађује нашом вјером у Његову спасоносну Личност. Дакле, празник Христовог Рођења код нас Срба увијек је био и остао снага народне вјере, организоване у економији, култури, добротинствима, па и у политичким одлукама.

На жалост, наше вријеме обилује многим пропустима и гријесима, који се увлаче у центре, али задиру и у периферију. Између осталог, ту спада неодговорно вршење повјерене службе, уз примјетну злоупотребу положаја. Ова и друга сагрјешења изненађују и забрињавају, као што су: тероризам, корупција, пљачке, уцјене, наркоманија, пад морала и уништавање порода, па и неодговорности у државној служби. Све ово је противно Христовој поруци: „Љуби ближњега свога као самога себе“ (Мт 22,39), али и другој поруци: „Љубите непријатеље своје, добро творите онима који вас мрзе; благосиљајте оне који вас куну, и молите се за оне који вас вријеђају“ (Лк 6,27-28).

Често се говори и пише да је Божић породични празник. Није он само то: он је празник младости, празник мајки које се радују породу. Празник сиромашних, јер је и Он био сиромашан и није имао ни крова над главом. То је празник њежности и љепоте, слављење Онога који се у данашњем, божићном тропару назива *Сунцем Правде*. Празник изгнаника, одузетих, слијепих, хромих, утамничених, оклеветаних и невино пострадалих.

Зато о овоме треба стално говорити. То је веома важна вијест и велика је то благовијест. Она је важнија од било какве друге вијести, највише политичке или које друге овоземаљске поруке. Важнија је, јер о Њему се пише и говори у смислу: није ли Он, случајно, властодржац, тиранин, насилник, експлоататор, грабљиви капиталист? Није ли Он својом науком проповедао тиранију, насиље и друго? Да ли није био заклето непријатељ сиромашних, болесних, обременених и остављених?

Међутим, зар Он није рођен у пећини и положен у јасле на сламу? Зар се није од насиља, као новорођенче, мо-



рао склонити у туђу земљу, у Египат? Зар није, као радник дрводјела у Назарету, зарађивао свој насушни хљеб? Зар није, као сиромашак, међу сиротим рибарима нашао своје пратиоце, апостоле, ученике? Зар није непрестано пред очима имао одбачене, презрене, убоге, хроме, слијепе, одузете и губаве? Јесте, и више од поменутог.

Зашто бисмо, онда, били равнодушни и спречавали својој дјечи да слушају Његову науку у школи и да иду за Њим? Зашто је бивало да су рушене Његове српске богомоље, као што се у најскорије вријеме дешавало? Али, исто тако, и богомоље других народа и спречавало њихово исповједање вјере у Бога? Без свега је тога могло бити, јер ко је заратио против ближњег, заратио је и против Бога. И ако би све то око Христове науке било легенда, онда би та легенда била саткана од најсветијег, најчистијег, најњежнијег што је душа несрећног човјека могла произвести.

Чак и вођа кинеског народа, Чанг Кај Шек, својевремено је, пред Божић, упутио посланицу своме народу у којој је рекао да се човјечанство не може надати свјетлијој будућности без сљедовања Христу, нити може доћи до правога мира без промјене срца, сходно Јеванђељу. Све то показује да је Христос неодољив и да све препреке и бране падају пред Њим, пошто Он осваја срца људска љубављу. А свако срце људско подаје се љубави – љубави светој и истинитој.

Помозимо, браћо и сестре, да се човјекове вриједности уздигну, најприје у нашем сопственом окружењу, јер је Христос назван Спаситељем људи, а не ствари. И као што смо ми, свако својим гријесима, унеколико допринијели да то чак свијета склизне са пута будућности, сада у покајању помозимо да се поврати на прави пут. Ми смо то већ почели чинити, само истрајмо до краја. А који нису почели, нека почну сад о Божићу, о рођендану Сина Божјег, Јединог Човјекољупца.

Подсјећајући вас, побожна браћо и сестре, на празник Христовог Рођења, поздрављамо вас и молимо да у себи непрестано стичете мир Божји. Он се стиче вјером у Бога и

животом по Богу, какав нам је Христос показао Својим животом у роду људском.

Желећи вам мир Божји и добру вољу са свима људима, без обзира на вјероисповијест и националност, смирено вас поздрављамо честитајући вам празник Христовог Рођења и богоугодан живот у наступајућем љету Господњем: Мир вам Божји, браћо! Христос се роди, да вас препороди и све к добру води.

Нека вам је од Бога благословена и наступајућа Нова 2006. година,

***Мир Божји - Христос се роди!***

***Ваисјину се роди!***

## ПОЗИВ НА ОДГОВОРНОСТ<sup>10</sup>

**Р**адужмо се и веселимо се светлом Празнику Рођења Христовог, кога дочекујемо као верујући људи са међусобним поздравом:

**Христос се роди!**

и

**Заиста се роди!**

Сабрали сте се овде у овом светом храму радосног лица и душевно расположени, као што рече Премудри Соломон: „Радосно срце весели лице“ (Пр. Сол. 15,13). Радужмо се и очекујемо, по речима Старозаветника, Његов долазак у овај грешни свет да нам поручи: наш живот не сме бити у разврату било које врсте, било које разузданости, која се и данас примеђује. Спасење човеково је тамо где је мир и слога, послушност и оданост старијима, одакле је отишла вика и бука, мржња и насиље, нетрпељивост и злопамћење и сви други поступци, који су грех и непријатељство према Богу и човеку.

Догађај овог Христовог Празника је предочен свима Светима, свима религијама, али то још нису сви схватили. Ово је Светлост која обасјава све и свакога, и овај пламен ничим се не може угасити. Богочовек није следио чулностима и земним наклоностима као сви остали људи, него је владао њима. Он је подржао своје властито учење, које ми зовемо блага вест – Јеванђеље, и пренео га на нас преко Светих Апостола и њихових наследника. Када вама говорим, ја говорим Реч Божју, реч Светог Писма са очигледним разлозима, побуђен Светим Писмом. Тешко је и опасно радити против своје вере у Бога, против своје савести.

---

10 *Посланица о Божићу 2006. године*

Препоручујем и вама, деци Божјој, да схватите Његово Рођење као дело Божјег спасења нас грешних људи. Он нас је створио као дело Његове љубави према човеку. Због тога Псалмопевац пише: „Цареви земаљски и сви народи, кнезови и све судије земаљске, момци и девојке, старци и деца, нека хвале име Господње, јер је само Његово име узвишено, слава Његова је на земљи и на небу“ (Пс. 148,11-13).

Реч Божја појавила се у телу једном у историји човечанства, под именом Исуса Христа. То је велика тајна неба и земље, слична тајни, појави, душе човекове у изговореној речи. Он се појављује у овом свету, призраку истине и благодати, призраку слободе и чистоте, призраку светлости и красоте, као Истина и благодат, слобода и чистота, светлост и красота, да би људе учио, водио и спасавао својом милошћу.

Ретки су наши часови данас у којима заборављамо на време и кажемо – нека буде вечност. Тако, ми се задржавамо на ономе што је далеко од нас, а не на ономе што је близу. „Треба служити части и имену“, рече, владика Раде - Његош. Много пута је и нама Србима говорио и говори пророк Амос: „Ударићу дом велики да се развали и мали дом да се потуца“ (Амос 6,11). Свакако, под великим домом мисли пророк на хришћане, а под малим домом на друге народе, под овим небом и у наше време. Бог се јавио у овом свету како би сломио гордост људску, те да престану грехом зидати вавилонску кулу, па се појавио као „Кнез овога света“.

Морамо себе учинити животнијим, бити чист извор према једној реци. Узалуд ћемо, браћо и сестре, желети да река буде бистра ако је извор замућен. Морамо, најпре, као деца Божја прићи Христу, као што је Он својим рођењем пришао нама, па потом призивати децу нашу. Шта Богомладенац поручује нама данас на овај Празник? Свети Владика Николај охридски и жички пише: „Ви Срби спадате у оне народе у свету који су понижени и уцвељени, а Ја сам увек био с пониженима и уцвељенима. Ја сам друг и пријатељ ваш, који броји уздахе и мери сузе ваше. Ја ходам раме уз раме с вама кроз историју вашу и пратим ваше падање и ва-

ше устајање. Ви сте ме често превиђали и избегавали, но Ја вам се никад нисам наметао, као што се прави пријатељ никада не намеће, нити га испушта из очију и срца свога.

Други народи су Ми подизали раскошне храмове, посветили ми велики део своје науке и уметности, више посведневно палили огањ пред олтаром и више клечали пред ликом мојим него ви, па ипак сам Ја са вама као и с њима. Одбаците недостојна убеђења. Ослобађајте и јачајте сваки самог себе. Спољашња слобода не вреди много без унутрашње слободе, и спољашња моћ без унутрашње моћи. Држите се збиље, а збиља је да сви морате уложити по једну добру циглу у жељену грађевину. Сви сте ви зидари своје народне будућности.“

Ви сте се много пута уверили да је „неправда слагала саму себе“ (Пс. 26,12). Код нас цвета нерад, крађа, неодговорност, бездетност, самовоља, незнање своје историје, блудништво, безверје, колебљивост у виду трске, клањање свима ветровима који надлазе, удаљавање од сопственог огњишта, материјализација. Морамо се вежбати у љубави према ближњима, а не мрзети било кога, не завидети другоме. Морамо штедети уши наше од грубих тонова негујући музику будућности.

Дешавају се самоубиства, тај најтежи грех над самим собом, и убиства других. Но, молимо се: „Не одбаци ме у старости; кад ме изда снага, немој ме напустити“ (Пс. 70,9); и још се молите: „Кад заћем у дубоку старост, Боже, немој ме напустити, да бих објављивао мишицу твоју сваком будућем нараштају“ (Пс. 70,18). Сви без изузетка морамо бити министри својих унутрашњих послова – својих сопствених дела, такорећи полиција душе своје.

Самоодговорнима пред Богом и људима вели пророк Давид: „Шта су стреле у руци јакога, то су синови рођени у младости“ (Пс. 126,4), али и ово: „Синови су ти као младице маслине око стола твога“ (Пс. 127,3) и ти благословом Божјим, оче, „да видиш синове синова својих“ (Пс. 127,6).

Покоравајте се Божјој заповести: „Рађајте се и множите се“ (Пост. 1,28; ср. 9,1). Псалмопевац даље вели: „Наши

синови у својој младалачкој снази су као нов засад, наше кћери су накићене, преукрашене налице храму“ (Пс. 143,12).

Није никакво понижење бити дете, да будемо у делима као деца наша, „јер је таквих Царство Небеско“ (Мт. 19,14). То је неопходан услов за улазак у Царство Божје, које је нама хришћанима Обећана земља. Будимо као деца и призивајмо своју децу себи, те сјајне витезове наше будућности. Не одељујмо децу своју од себе, него их пустимо да приђу нама. Ово говорим ради тога јер свети апостол Павле рече: „Нису праведни пред Богом они који слушају Закон, него ће се оправдати они који испуњавају Закон“ (Рим. 2,3). И Богомладенац Христос говори: „Неће сваки који ми говори: Господе, Господе, ући у Царство Небеско, но који твори вољу Оца Мога који је на небесима“ (Мт. 7,21).

За нас хришћане, Христов долазак је вазда био узрок неисказаних небеских добара, оних којих је првостворени (Адам) имао у Рају. Заповести које му је Бог дао: „оно једи, ово немој јести“, биле су нека икона (праслика) поста, којег смо се и ми држали како бисмо овај велики Празник достојно дочекали, да заједнички приђемо Владици Христу, где је потребно још више љубомудрија.

Размишљајући о реченом у овој посланици, а по речи Светог Саве, првог српског просветитеља и учитеља: „потребно нам је изграђивати добра дела и у овом нашем варљивом времену, а не да нам живот храмље по недостатку“.

Размишљајући о свему реченом, љубљени, и бринући се много за своје спасење, за овај Празник и свако друго љубомудрије, покажимо велику промену живота, и сваки дан журимо да чинимо добра дела сабирајући велико Богатство врлине. Упућујмо молитве своје Самоме Богомладенцу Христу, коме је, са Оцем и Духом Светим слава, част и сила, сада и у све векове, поздрављајући вас са:

***Христос се роди!***

Од Бога свима благословена Нова 2007. година!

# **САВИНДАНСКЕ ПОСЛАНИЦЕ**





## СВЕТИ САВА – ТЕМЕЉ ПРОСВЕТЕ<sup>1</sup>

*Колена моја изнемогоше од ѿсоѿа и  
ѿело моје омрша.*

(Пс. 109,24)

У овом немирном и пуном неизвесности времену, када се на светским позорницама морална начела све више гасе, а себичност узима све више маха, Цркву као пуну љубави мајку према деци својој и шире, обузима брига и страх. Она је у прошлости доживела и надживела многа струјања световног карактера, будно пратила све олује људских слабости. Надчовечанским погледом у будућност, материнском сетом и забринутошћу, као и великим духом Православља и свог учења, знала је и зна у свакој прилици да, руковођена Духом Светим, високо уздигне своје великане - *Светиѿиѿеље*, те Божје људе који победише грех, смрт и ђавола.

Тако и наша света Српска православна Црква, израсла из свести најбољих у роду нашем, износи данас пред своју верну децу као најбољег од најбољих и најзаслужнијег од најзаслужнијих светитеља – Саву.

### Смена вредности

Живот свакога човека, а нарочито хришћанина, захтева огроман напор на путу остварења јеванђелских идеала. Господ Исус Христос је скретао пажњу нарочито својим ученицима и исправљао савременике када су више места уступали пропадљивости него вечности. Знао је: људи, по

---

1 *Посланица Еѿискоѿа далмаѿинскоѿ ѿ Николаја, о Савиндану 1980. године*

природи греха, више придају материјалним условима живота него духовним вредностима, којима се оправдава виши план живота.

Ма колико се од хришћанства, одн. светосавља удаљавали, оно оставља неизгладив траг у нашим душама. Духовно око свих српских светитеља и њихових следбеника то јасно види. Свет после оваплоћења, Рођења и страдања Господа Христа није онај који је раније био познат Јеврејину, Грку и Римљанину. Човек који је једном био грана на духовној маслини, ма колико се од ње отцепио, друге је духовне природе него онај земаљски – прехристовски. Треба знати, истовремено са растом кукоља расте и мистично језгро света, развија се новозаветни, духовно-стварни и душевно преображени човек. То није окорело назадњаштво и слепо порицање духовних вредности, већ пројава жеље за обновом хришћанства, аскетско одрицање од сваког уживања и својине, пламено служење Христу речју и истином.

Одласком из очевог дома у Свету Гору Свети Сава је следовао Богу, слободно, по себи самом, суштином живота човековог, као духовно-моралном вредношћу. Тако је извршио у себи смену вредности. Заменио је оне вредности које делују рушилачки и понижавајуће са онима које чине јединствене основе светитељства. Тако је њима стварао и створио културу српског народа, по себи јединственоу и трајну.

### **Понавља се стара наклоност**

После појаве многих моралних ауторитета и умних људи, од Господа Исуса Христа па до данас, човечанство као да је даље него икада раније од идеала изворног хришћанства.

Уместо крста љубави (у вертикали према Богу и хоризонтално према људима), слично времену пред Христов долазак, царују безумне поцепаности, слепа омраза међу појединцима, расама, народима, државама. Уместо љубави, влада гнев. Уместо разумевања, све безнадежније удаљавање, размимоилажење, цепање. Уместо праштања, регистра-

ње и најмање омашке, „сваког труна у оку брата свога“. Заиста, у врзином колу омразе и нетрпељивости злопате се добронамерни. И то у времену када су се спољашњи услови живота усавршили и живот изванредно олакшан техничким направама. Метафизички узроци порекла зла праисконски су дубоки и са њима се мора рачунати. Та негативност у данашњици добила је такве размере да прети не само разарањем и уништавањем културних тековина, већ и уништењем целокупне вредности живота. Освајање материјалних добара и стварање спољашњег благостања показали су се немоћним да спасу људе од срљања у моралне недуге и душевне унакажености. Давно се увидело да је сасвим противприродно претерано вођење рачуна само о себи. Те склоности увећане су до карикатура и као стене притискују словесна бића, избачена из свог колосека.

При оваквом стању ствари, када море грехољубља притиска душу, природно и поуздано се прибегава учитељима љубави, чије су речи и живот засновани на Учитељу љубави из Назарета. Он нам је проповедао да се само љубављу докучују непролазна добра. Његови ставови су данас растављени од човечанства разјапљеном провалијом, али управо због тога они блистају у још моћнијој светлости него раније. Свети Сава је речју говорио и животом потврђивао да једино познаваоци Духа Светога могу раскинути ланац зла „вером која кроз љубав дела“. Тај излаз показали су велики боготражитељи, искупљени од зла. У њима се није понављала стара наклоност према греху. Без тих светила и разносилаца добра по свету, људски род би се нашао у понорима таме, насељеним аветима престапа, грехова и бесловесности.

### **Велики човек се рађа у подвижничком стваралаштву**

По томе се и Свети Сава препознаје међу многима. Почео је да испитује и мисли пре него да живи. Младост испуњава читањем божанских књига. Он је човек кога не испуњава површна вера у човека. На себи је доживео трагику људске воље и света. Био је то витез који је сâм преломио

свој световни мач, наоружао се мачем духа и вером у бесконачно и вечно. Ако ово што је учинио није истина, онда се мора поставити питање, како је и на који начин тако дубоко ушао у срце свенародног бића и Цркве уопште? Он се влада по духу како би тиме непосредније и разумљивије себе уврстио међу изабране и Богом позване на велико дело апостолства у народу српском. У квалитетима духа, „у страху Божјем“ себе је уздигао до оснивача Цркве српске и њеног поглавара. То је виши тип човека, *Светици*, не само када се посматра са аспекта Цркве, него и са аспекта стваралаштва српског народа. Ко у својој свести интимно раскрива величину Светога Саве, осећа се малим пред искуством и вером његовом, будући убеђен у коначни слом варљивих радости и ствари. То сазнање покреће ка практиковању вечних моралних критерија, божанских истина и свестраном предавању себе Оном који „презрен беше и одбачен између људи, болник и вичан болестима и један од кога сваки заклања лице“ (Ис. 53,3). Та визија је врхунско искуство Светога Саве. После овога, на овоземаљској лири Растковог живота попуцале су струне и погледао је на грехом скршеног човека. Његов дух је прогледао, јер се раном свог Учитеља исцелио. Тада је одлуком да се у тајности закалуђери на извесан начин поручио својој мајци: Осећам, мајко моја, да је највећа, чак једина жеља коју си ми дала – живот по Богу и стицање блаженства.

### **Неизменљива порука Светога Саве**

Код нас се одомаћило схватање Св. Саве као државника, организатора, народног просветитеља и књижевника, а заобилазе се оне карактеристике које су га чиниле свестрано делотворним. Све се мање говори о Светом Сави као монаху (калуђеру), који је у првом реду био велики Божји човек, велика морална личност и подвижник. Тако су Савини биографи постали готово интересантни по занимљивим, наивним и сликовитим причама, а никако по Сави као првом српском просветитељу и учитељу. Намеће се питање: како

Св. Саву као живу силу вратити народу и како народ опет вратити Св. Сави, у овим кризним и бурним временима када сви од реда очекујемо неки свеопшти преображај на боље.

Као што је светитељ Сава имао дубоко сазнање о апсолутној вредности људске личности, и ми то поимање морамо изграђивати и бити бој са гресима за сопствену афирмацију личности подобну Св. Сави. Овом младићу из прве и водеће српске куће, где је било сјаја и раскоши у изобиљу, није било непознато да је „земалско за малена царство“, па су разлози напуштања очевог дома и понуђене области на управу били далеко дубљи када се одлучио на подвиг, испосништво, молитве, даривање сиромаша, мирење завађених, обилажење изнемоглих стараца отшелника, укроћивање разбојника благом поуком. Све ово данас нама умногоме недостаје, а имало је силан утисак на душу и свест његовог народа. Пише Доментијан: „Од тада се ужеже искра Божја у срцима правоверних његове отаџбине и од тога часа сви беху обузети страхом Божјим“, јер су „разумели да је ово Божји промисао био о њему“.

Затим је осећао, што је и нама задатак, сву пролазност и ништавност овога живота ако се он не испуни највишим верским и моралним истинама. Поменути биограф Доментијан вели: Сава је у сталним односима са великим и малим људима говорио о томе како се пролази и нестаје. Та реч је била сугестивна и тешка, али је носила моћ великих моралних и верских хероја. Научен од Бога, знао је да се малим, али свакодневним, победама над бурама и слабостима бездуховљеног живота рађа нови човек – дете Божје и да се једино таквим истрајним победама излази из овоземалског зачараног круга. Лишавајући се сваког „тјелесног утјешенија“, у сталном трагању за највишим вредностима - Царством небеским, светитељ Сава је од себе изградио крупну морално-религиозну личност.

Чинећи „божанствене добродетељи“, Свети Сава је носио и ширио уверење да пракса и живот у хришћанству имају свој огроман значај. Заиста је био и остао „со земљи и светлост свету“ (Мт. 5,13.14). Примењујући Божје запове-

сти, оспособљавао се за будући рад у друштву, који се јавља као природна последица сваке морално-религиозне личности. Сав његов каснији социјални рад је природни изданак и нужна последица његовог великог монашког лика. Овај највећи и најбољи мистик на Балкану, вративши се у свет са својом мистичном и пребогатом реалношћу, подсећа нас на оне идеалне родитеље српске који су у прошлости, па до наших дана, васпитавали нараштаје као одану чељад своје народне Светосавске цркве и народних традиција. Говорећи им о породичним огњиштима као о језгру и народа и државе, створио је оне велике синове рода свога чијим се карактерима и моралним вредностима свет дивлио.

Тако је ово наше славље, драга браћо и сестре, поновна смотра, огледање и угледање на светитеља Саву, кога молимо да благослови нараштаје наше, да бисмо небу главе подизали,

*Саву ѿамо уґледали,  
Саву Срїску славу  
Пред ѿресїолом Творца.*

## УСКЛИКНИМО С ЉУБАВЉУ<sup>2</sup>

*Ти знаш, Зналче срца... да овај светӣ не заволе  
душа моја, ни оно што̄ је у њему.*

**Д**анашњи празник је много пута прослављен и вазда је свеж у срцима нашим. Данас се чују песме и рецитације о Светом Сави, првом српском просветитељу и учитељу. Данас су у свима храмовима Српске цркве у отаџбини и ван ње узнете молитве Богу од свих и за све, посебно упућене преко Св. Саве. Чини ми се, наше данашње духовне манифестације, изливане из срдаца одраслих и младих, само су маленкост у односу на ову грандиозну личност. Гледајући га као изабраника и величину пред Богом, данас имамо посебну слободу да са њим будемо молитвено интимни, отвореног срца и искрени. Ми га похвалисмо, иако је „похвала праведнику од Господа“, и молисмо да нам пошаље зрак светлости који би обасјао душе наше.

Овом приликом није нам циљ излагати живот Св. Саве. То ће учинити деца наша молитвама и рецитацијама, то изражава присуство ваше у светоме храму, разјасниће очитане молитве над славским житом, и пререзаним и освећеним славским колачем у његову част и славу. Бацили бисмо више светла на његову улогу и трајно присуство међу нама, и шта он очекује од нас?

Док неки народи добро познају и своју стару историју, наш народ познаје једино своју постнемањихку историју, ис-

---

2    *Посланица Еѡискоја далмаѡинског̃ њ. Николаја, о Савиндану 1981.  
године*

пуњену хришћанским свецима и другим догађајима током последњих осамстотина година. Она је тек јасна од Стевана Немање, зачетника српске историје. Он је први трасирао пут свога народа, а Св. Сава га је просекао, поравнао и кристализовао до генијалности. Сав практичан и позитиван, какав само може бити духован човек, смислио је како победити зло добром, како учинити свој народ народом Божјим. На који ће начин кроз векове у њему бити присутна вера, тај благословени темељ личног и друштвеног живота, и мили му род бити народ христољубац.

Посматрајући светитеља Саву кроз његов анђелски живот и дела на земљи, ми га видимо првим и највећим у роду српском. Видимо га сталним молитвеником пред престолом Божјим. Он се није иселио из свога потомства, већ је стално настањен и усељава се у подмладак наш. Он загрева срца наша, јер се „радом показиваше апостол“. Премудрост га обасја великом светлошћу, коју не остави у туђој земљи, него је донесе у отачаство своје и постави на свећњак свенародног олтара како би обасјавала целу земљу, загревала срца свих и подизала ниво духовности до престола Божјег. Како је засијао пуном светлошћу пре толико векова, тако сија и данас, јер су му дела неумрла, увек савршена и истинољубљем снажна. Чим се уздигнемо изнад наших свакодневних навика, уз опширнији критеријум о свету и себи, лако опажамо величину његову. Додиром чињеница које га учинише становником неба, лако себе покрећемо ка оној нама намењеној близини са Богом и у Богу. Постићи ово, потребан је дуг и упоран корак напред, управо онакав какав је чинио Св. Сава. Многи из збора светих уверавају нас, а и ви можете, као и ми, уз помоћ Божју и избраних Његових, подредити себе нејузвишенијим идеалима неба на које вас стално позива света Црква. Рецимо данас Св. Сави: „Ево нас свих људи твојих и деце твоје које ти је дао Бог. У твојој цркви сабрани очекујемо твоје отачке дарове. Не сакриј само за себе од Бога даровану ти милост. Јави нам, по Божјој ти заповести, богатство које имаш од Њега на небесима...“



У оквиру размишљања и молитава упућених са нашег духовног жртвеника, бацимо у овом тренутку највише света на оно што од нас траже Бог, Св. Сава и наша света Српска црква. Не треба много мудрости, колико тек мало добре воље, да научимо Десет Божјих заповести, непроменљивих и незаменљивих до данас, Символ вере, Молитву Господњу, оне две велике заповести о љубави према Богу и ближњима и црквене заповести, па ћемо сагледати колико нам је потребна најосновнија духовна храна ради разумевања Светосавља и колико смо изгубили везу са Божјом заповешћу: „Будите савршени као што је савршен Отац ваш небески“ (Мт. 5,48).

Заборавамо да је Црква таква духовна и друштвена манифестација која спада у оне најузвишеније установе школства, помоћу којих људи најбоље, не само у датом тренутку већ стално, култивишу своје лице и лице других. Она се издваја и високо стоји изнад ових осталих друштвених чинилаца, јер јој је оснивач и управитељ Бог, чувана молитвама Св. Саве и осталих светих, који су изнад људских слабости и криза њиховог духа. Због нашег духовног сиромаштва не схватамо колика је духовна ризница Црква наша и како се у њој на чудесан начин преображава човек.

Црква садржином обогаћује човеково биће и ствара чуло за узвишене ствари, само онда ако јој поклонимо своје пуно поверење. Истини за вољу, данас има криза не само у Цркви, него и ван ње још више у свим категоријама људског друштва и на свим нивоима њиховог духовног стваралаштва. Криза ауторитета је видно присутна свугде. Прошлост поричемо, садашњост брзо проживимо, а о будућности готово и не мислимо. То није добро. Где нема категорија бића и вредности, поштовања Свевишњег и светих, старијих и одговорних, одговорности и самокритике, хармоније и других позитивних чинилаца, нема ни добра. Вратимо се у прошлост и видећемо где су душом и телом били концентрисани преци наши. Највише и најјасније о њима сведоче наше светиње, подигнуте широм отаџбине и ван ње, и оно што се налази у њима: подвижништво, уметност, књижевност, школство, песништво и други видови

узвишених културних остварења. Код њих није било проблема са вером, поштовањем, одговорношћу, ауторитетом, процесном материјалних добара и другим.

Хтели или не, морамо признати, вредновање ствари под овим небом не бива по квантитету, већ по квалитету. И у стара времена је било тако. „Друга је слава сунцу, друга је слава месецу и друга је слава звездама, па се и звезда од звезде разликује у слави“ (1 Кор. 15,41), говорио је св. ап. Павле. Тако и ми морамо категорисати наше дужности и обавезе, да бисмо били творци и тумачи људске улоге новим поколењима, а они вршили духовну смотру нашег времена и посебно Цркве.

Не тврдимо погрешно ако кажемо: данас је потребна општа и хитна духовна инфузија Цркве, да би се показала права крвна слика духовне стварности људске личности, на којој сви ми уопштено и појединачно морамо радити. Ако то будемо чинили, биће нам боље. Биће више мирноће духа и присебности у свету, међу захуктаним машинама разних врста и облика, које више помућују радост него што стварају расположење, затварају у себе и аутоматизују, него што пружају оригиналност.

Све док се поново не ставе у акцију она вечна јеванђелска начела, визија наше духовне културе остаће неплодна. У свему овоме пример за углед нам је Свети Сава. Осећамо добро како он својим духовним извором до данашњег дана пара време као муња облаке. Он тражи од нас оно вечно и узвишено да бисмо разумели његову заповест: „Идите, Богом помогнути, с миром својим домовима и здрави будите“ и да вам „ова мала и привремена почаст не заклони ону велику и вечну“.

Полазећи својим домовима са овога славља, рецимо како нас је упутио и упућује светитељ Сава:

Радуј се, Светитељу и оче Саво, што те Господ узвиси и постави пред престолом својим да будеш и тамо наш молитвеник и заштитник. Радуј се што те Господ упути да се приволиш Царству небеском, Народу Божјем. Тиме и тако си и свој народ предао Богу, бризи највећег Лекара и Исцелитеља, за

кога нису тајна најскривеније ране људске. Ти настојиш и сада да твој народ мисли умом небеским, прозорљиво и духовно. Ти желиш да својим умом надвиси претке и буде на дивљење будућим поколењима. Ти си тражио и тражиш да Христов ум имамо, живот анђелски проводимо, јер покварен ум често се маскира привлачним мислима као ружно лице белилом. Ти живиш снажно и трајно у народу твоме, па ма како и колико се ми према томе опредељивали. Прими овога пута наш дар:

***Ускликнимо с љубављу  
Свешћелу Сави...***

## ИЗ ЖИВОТА СВЕТОГА САВЕ<sup>3</sup>

**А**ко данас треба поменути некога као изузетну личност у роду српском, онда на првом месту Светога Саву. Док су велики проповедници, и на Истоку и на Западу, више теоретисали, а мање практично делали, Свети Сава је своје идеје остваривао примерним радом у своме народу, и шире. Могао је све то урадити јер је понижао у народу чије је особине и потребе добро упознао још у раној младости. Оставивши земаљске чари једног принца, нуђене на очевом двору, посветио је себе првенствено Богу, народа свога ради, и од тога се није одвајао целога свог живота.

### Ко је Свети Сава?

Рођен је пре осам векова (око 1175. г.), у времену када се родила и учвршћивала Српска држава. Било је то на почетку настанка династије Немањића, у којој је Растко имао врло значајно место. Имао је више склоности ка књизи, размишљању и молитви, него управљању зетском облашћу, што га је повукло да напусти очев дом, у својој 17. години, и посвети се монашком животу. Отишао је у Свету Гору, где се одао подвижништву и сталној молитвеној бризи за мили му народ српски, као и за себе. Ту се припремао за рад у своме отачаству, на ширењу вере православне и просвете; на организовању Српске цркве и школе, што је до данас остало основним начелом и темељом српске духовности и државности. Са оцем, Преподобним Симеоном - Немањом у Светој Гори подиже манастир Хиландар, чију ће 800-годи-

---

3    *Посланица о Савиндану 1998. године*

шњицу од оснивања српски народ обележити ове године. Из те српске светиње потичу први школовани људи, припремљени за проповедање вере и стварање српске просвете. Овај први српски универзитет дао је Српској цркви и народу истакнуте црквене и државне великодостојнике и књижевнике.

Света Гора је тада представљала велику духовну ризницу културе и књижевно-уметничког стваралаштва. Било је то обитавалиште какво је Растко желео, са пуно књига, непрестаних молитава, побожних говора и сазерцања. Отуда, покушај родитеља да се врати кући није успео. Ту у Светој Гори, у руском манастиру св. Пантелејмона, замонашио се и добио име Сава. Са великом смиреношћу врши манастирска послушања, не мислећи више на живот у очевом дому. Родитељи су одржавали везу са њим. Пише Симеонов биограф: „Пишу му са страхом и бојазношћу. Стиде се сином га назвати, а називају га оцем и учитељем, молитвеником, представником код Бога и моле га да се моли за њих..., јер твоје молитве и врлине задовољавају и родитеље.“

### **Родитељска одлука**

Нема сумње, доласком најмлађег сина Растка у Свету Гору, на Немањиним двору настало је ново поглавље у њиховом животу. Године 1196. отац одступа са престола и у Расу предаје га другом сину по рођењу Стефану, касније крунисаном и названом Првовенчани. Замонашио се у својој задужбини ман. Студеници и отишао у Свету Гору. Исто је учинила и Савина мајка, названа у монаштву Анастасија. Остатак свог смиреног живљења, у договору са Немањом, провела је у манастиру Пресвете Богородице у Топлици код Куршумлије.

Занемела је Света Гора када је равно пре 800 година у манастир Ватопед дошао преподобни Симеон, сада смирени монах, а некада моћни српски владар и пријатељ византијског цара. Овај монах Симеон учини преокрет у своме животу. Тадашњи културни свет то прокоментариса на најбо-

љи и најпохвалнији начин. Настањен у царском манастиру Ватопеду, као и син му Сава, уживао је огроман углед светогорских монаха, а он беше послушан и покоран свима. Свог љубљеног сина Саву слушао је у свему и давао му савете из свог дугог животног искуства. За српски културни свет и остале народе хришћанске културе то није ништа изненађујуће, јер је Немањин дом одувек био дом молитве и живота по речи Христовој. Ту је свака државна одлука доношена са страхом Божјим и по вољи народа и његове Цркве.

Како се преподобни Симеон приближавао дану своје кончине, све је био смиренији, молитвенији и радоснији што подигоше дом Божји посвећен Пресветој Богородици – манастир Хиландар. Византијски цар Алексије наводи у повели да ће тај манастир служити „за примање људи из српског народа“ и да ће бити „самосталан, својевластан и самоуправан“. Тако су називи „српске земље“ и „српски народ“ били познати светској јавности већ у 12. веку. Када осети да је пришла кончина његовог живота, овај некада висок, снажан и одважан човек, зачетник династије Немањића, рече Сави: „Возљубљено чедо моје, ево дође кончина живота мога. Пренеси ме у цркву и постави ме на рогозину на поду. Под главу ми стави камен, а преда ме икону Пресвете ми Владичице Богородице, да пред њом предам Богу моју грешну душу“ (цитат по сећању). Сава учини како му возљубљени отац нареди, а он умре те ноћи, за време светог богослужења у хиландарској цркви, 13. фебруара по старом календару 1200. године.

### **Рад Светога Саве**

Савин отац је повељом богато обдарио нови манастир и наменио га српској земљи, а владара Стефана, свога сина, одредио за заштитника манастира. Поред тога, Сава и Симеон су знали да српска земља нема довољно учених људи и свештеника, нема оних који би на народном језику писали књиге, проповедали, богослужили и друге корисне и Богу

угодне послове обављали. Требало је и Српску цркву осамосталити и подарити јој још више манастира.

После очеве смрти Сава је размишљао како спровести у живот многе планове договорене са оцем Симеоном. Ту, у Светој Гори, посматрао је манастире осталих православних народа и молитвено желео да се у српској земљи умноже цркве, манастири, свештенство и, понајвише, да његов народ својим животом буде Божји народ. У том смислу преводио је и писао књиге, и тиме утемељио српску књижевност. Одржавао је везе са византијским двором и цариградским патријархом. Гајио је добре односе са свима манастирима у Светој Гори. Све му је то доносило духовну радост, а Бог му је из Србије слао људе жељне знања и духовног живота, који су долазили са жељама за светлију будућност српског народа, његове државе и Цркве. У свему томе Св. Сава је показивао снажну вољу. Издржао је и савладао све препреке које су му стајале на путу. На плану личних подвига, тражио је благослов од ватопедског игумана да почне са строгим испосничким и пустињским животом, али му овај рече: „Ни по годинама ни по узрасту твоје није лепо да то сада иштеш. Све ваља чинити у своје време.“ Божјом помоћи, он је богоугодно изгарао на разним пољима рада: монашком, организационом, државничком, дипломатском.

Била му је стална брига да што више допринесе учвршћивању српске државе, те спрема више монаха и свештеника, много црквених књига и потребну опрему за манастире у Србији. Узима очеве свете мошти 1207. године и иде у Србију. У манастиру Студеници поново сахрањује оца, удостојеног лика светих и мироточивог, те над његовим светим и нетрулежним телом мири завађену браћу Вукана и Стефана.

Да поменемо само још једну важну чињеницу из Савине делатности, а има их много и нисмо у могућности све их наводити. Колико год су му били на срцу српски народ и српска држава, толико му је, и још више, била Српска црква. Краљ Стефан га позива да се поново врати у своју земљу, коју је незадовољан напустио 1217. године. Пише Са-

вин савременик: „Раздори домаћи уграбише те из чврстог града Свете Горе“.

Сава одлучи да се одазове позиву брата, али је пре тога затражио самосталност Српске цркве од цариградског патријарха у Никеји. Молба је одмах испуњена и њега патријарх у Никеји посвети за првог архијереја (владику) у Српској цркви 1219. године. Дошао је у Србију са ученим монасима и књигама и, у договору са краљем и велможама, изврши реорганизацију Цркве у српском народу. Своје седиште одреди у манастиру Жичи. Изабра, посвети и постави нове владике, одредивши им места столовања. Свети Сава је успоставио и столицу данашње Митрополије дабробосанске, са седиштем у манастиру Светог Николе (ман. Бања) код Прибоја, са титулом *Дабарска*. Управљао је Српском црквом од 1219. до 1233. године. Свети Сава је Српску цркву учврстио, материјално обезбедио и одредио које народне послове има да обавља. Такву улогу Српска православна црква је задржала у потоњим годинама ропства и до данас остала веома важан државни и културни чинилац српскога народа.

Са овим мислима свима честитамо, драга децо духовна, овај велики српски празник и све поздрављамо поздравом:

***Нека вам је Боџом блаџословена  
Крсна слава – Свешћи Сава.***



## ДЕЛО СВЕТОГА САВЕ ЈЕ ВЕЛИКО<sup>4</sup>

У данашњој светској вреви и метежу једва да проди-ре онај тихи глас: „Хајдете за мном и учинићу вас ловцима људи“ (Мт. 4,19). Те речи су изговорила Божја уста и позвала оне ревносне рибаре на Генисаретском језеру – Апостоле да буду проповедници Његовог светог Јеванђеља. Многи су у Православној цркви чули те речи и остварили их. Међу њима је и Свети Сава, који у младости својој остави лепоту дома очевог и оде у Свету Гору.

Душа му је горела од превелике љубави према гласу Божјем: „Хајде за мном и учинићу те ловцем људи“ (Мт. 4,19). Још из своје младости подвигом је ходио све брже Господу своме, који га је обдарио многим светим даровима. Тако он, у роду српском, а и код других хришћанских народа Балкана, бива врло уважаван и сматран за светитеља.

Када је почео дизати своју свету Цркву, Господ му помагаше. Изобилно је стицао најбољу духовну грађу коју вешто користи и прилагођава свакој прилици. Узима највичније каменоресце срца људског, најбоље фрескописце и сликаре, одн. најбоље духовнике, који подвизима осликаше лик Божји у себи и дадоше све од себе за ту задужбину која се зове Црква, тј. дом „царског и тајинственог свештенства српског“.

### Нашем времену потребни су верујући људи

Догађаји од раније упућују Србе да стреме према Богу и у Њему обитавају. Ако тако будемо чинили, нећемо бити одбачени и неће нам Господ рећи: „Заиста вас не познајем“

---

4 *Посланица о Савиндану 1999. године*

(ср. Мт. 25,12). Ако бисмо се, не дај Боже, другачије понашали, никакво царство земаљско не би нам помогло.

Наши преци су блистали светлошћу Христа Бога, и другим народима били су пример за углед. Ми, савременици свих ових збивања, често неугодних по нас, морамо бити најдостојнији, најдоследнији, најизвежбанији и најпрослављенији на путу Истине, међу свима народима. Онај кога Бог држи десницом својом, биће жив у овом и у оном духовном свету који зовео Царство небеско...

### Три начела Светога Саве

Свети Сава је оставио нашем народу три велика начела, којих смо били дужни држати се и од њих не одступати. Он најпре рече: *одбациѿе сва еманциѿовања и сѿране идеологије*, ма од које стране долазиле. Не калемите их на своје здраво хришћанско стабло. Хришћанство је вером наше дрво живота у коме се чуда догађају.

Друго начело: *ѿѿѿуно ѿрихѿаѿѿѿе служење Хрисѿу Богу*, сходно светим Божјим следбеницима и славним путницима ка Небеској Србији. Нема сумње, они су знали смисао и пут светосавске Цркве, и државе, и школе, свих народних установа као и породичног живота.

Треће начело било би: *јасна визија Царсѿива Божјеѿ* коју има појединац, као и српски народ у целини.

Дакле, прво еманципација у духу Јеванђеља Христовог, односно Светосавља хришћанина Саве. Затим, служење Богу и свакоме човеку у духу Божје љубави према Богу и ближњима. Треће би било: увек пред собом имати визију своје и народне будућности. Ова три начела представљају срж историје српског народа, од Светога Немање (у монаштву Симеона) преко сина му Саве до у данашње дане.

Заиста су православни мислиоци, и са њима Свети Сава, схватили овај свет као свет у времену и простору; он има свој почетак у времену, али нема свог свршетка, него прелази у вечност. Он се улива у вечност, и то је онај свет бољи и славнији, где се пред Богом битише славно и стално. Он је

Истина кад се живи пред Богом молећи се: „Дај ми, Господе, да се Тобом стално причешћујем у незалазном дану Царства Твога...“

Нама, деци Светога Саве, остаје да следимо његов пут држећи се науке Христове која води у заједницу светих. То је узан и тесан пут, по речи Господњој (ср. Мт. 7,14), али сигурно води тамо где су многи станови Господњи припремљени онима који га следе и љубе. То је наука и пут Богочовека, са којим улазимо у трећу хиљадугодишњицу од Његовог рођења у телу у светом граду Витлејему, Дому хлеба Божјег.

### **Овим слављем обзнањујемо дела Светога Саве**

Шта је Крсна слава, ми Срби знамо – то је искључиво српски обичај. Сваки српски дом има свога светитеља и заштитника дома. Данашње славље је спомен првог српског просветитеља и учитеља Светог Саве. Ово је Крсна слава целог српског народа, ма где он био и живео. Сава Светитељ је не само просветитељ и учитељ српски, него је наш заштитник и молитвеник пред престолом Божјим.

Хришћански свеци нису нека измишљена лица попут многобожачких богова, него су то свети Божји угодници, Богом прослављени. Тако српски народ верује и у том смислу прославља Светога Саву. Ми верујемо да су светитељи, ти богопрослављачи, Богом моћни да чине чуда и помажу онима који су у невољи. Христом се, и преко светих Божјих људи, могу скинути окупи мрака, па и са нас Срба. Преко светитеља Бог разгони сваки песимизам и уноси радост живота, отвара видике ка Царству небеском. Ти видици уједно се отварају и према људима овога света, и једних према другима.

Међуим, то мало значи у овом времену чудних збивања и још чуднијих поимања света, где се све своди на материјално. То нам свима пада као воденички камен на душу. Ох, кад би се овај Божји народ одлучно окренуо Богу, био би благовесник добрих будућих дана као она Нојева голубица.

Христос би нас опрао, својом крвљу запојио и на своје руке узео. Одлетели бисмо, на радост свију, у висине небеса и свих Божјих народа, као и Свети Сава и остали богоугодници, којих није мало.

### **Улога Светога Саве је света и велика**

Велика, света и славна улога Светога Саве је незаборавна у српском народу. Незаборавна је она и код других народа са којима је долазио у додир. Сава је имао своје планове када поједине народе, нарочито оне на Балкану, води и изводи на светску позорницу живота, на позорницу светске драме, да би они у свим својим прегнућима били оцењени још бољом божанском оценом.

Преко изабраних људи постојанима у вери Бог дарује силу и мудрост у познању једног јединог Месије, Богочовека Христа. Ти људи су наши молитвеници пред Богом; зато што су показали своју љубав према Богу, Он испуњава њихове молбе за нас на земљи. Имајући у виду ту њихову велику улогу, ову Крсну славу не славе само домаћини појединачно, него сви градови, надлештва, цркве, школе, војска, болнице и разна добротворна удружења...

На овај дан, као на свакој Крсној слави, у част Светитеља приносимо неколико стварних дарова: приносимо славску свећу, која представља светлост Истине којом је Христос обасјао свет. Хлеб и вино представљају духовну храну и радост. Славско жито обједињује живе и умрле чланове дома, јер су и умрли чланови дома пред Богом живи и из духовног света учествују у прослављању Светитеља...

Још нешто важно да споменемо: напустивши очев дом, Свети Сава је ходио кроз овај свет као материјални сиромах, али је из њега отишао као велики духовни богаташ. Угледајући се на њега, наш народ српски одлучи се за пут светосавски, да Богу и Светом Сави послужи истином, и правдом и добротом, пред многим другим народима Европе и Балкана. Зато благодаримо Богу који нам је уделио овај пут светосавски, нарочито мисијом Светога Саве.

Као што нас је и ове године наша света Црква позвала да се поклонимо рођеном Месији – Богочовеку Христу, тако вас и данас позивамо, драга браћо и сестре, да се мислено поклонимо Светоме Сави, најбољем и најлепшем чеду српскога народа. Да мисаоно познамо његове жеље, његове молитве пред Богом за нас, као и осталих светитеља просијавших у роду нашем, из рода нашега.

***Нека вам је Бојом блајословена  
Крсна слава – Свешћи Сава.***

## ЖИВОТ У БОГУ – ЖИВОТ СА БЛИЖЊИМА<sup>5</sup>

Својим животом и љубављу према Богу и ближњима многи свети људи сведочили су о вечним Божјим вредностима на земљи. Таквих људи било је и у роду српском. То су светитељи српски, а мајка наша Црква српска приводила их је исто онако као што је духовник из Русика привео Светог Саву на монашење.

Тај младић из лозе Немањића, још у родитељском дому запалио је у срцу своје светлост љубави према монаштву и роду српском. Није то било случајно, нити по неком плану оца му Немање, мајке или браће. Био је промисао Божји да преко тог младића, као некада преко тројице младића у за-жареној пећи које анђео Божји орошаваше росом благода-ти Божје, прослави име Божје. Исто тако је Бог орошавао Светог Саве, и душу, и срце и тело његово, за неке узвише-није планове са српским народом.

Сетимо се само те свете породице Немањића, како су и колико су ревновали за Јеванђеље Божје. Била је то српска кућа која је горела огњем љубави према Богу и роду. И не само то, она је горела љубављу и према другим народима, нарочито суседима. Нису то била времена као ова данас ка-да нико никога не воли и када се радује што је суседу горе него њему. Не зна јадник да је то управо његова највећа не-воља, и да тиме доводи себе у опасност, док је пред Богом мали по добру. Не зна да нема онај вид понашања који из-грађује, ствара и умножава међусобну љубав и све обједи-њује искључиво добрим делима.

---

5    *Посланица о Савиндану 2000. године*

Ово наше време је многе у црно завило, многу сузу пролило и многу мржњу излило према свима и свакоме. А онај ко то чини, не чини само другоме него и себи самом. Речено је још у Старом завету: „Како је лепо и красно када браћа живе заједно“ (Пс 132,1). То заједништво, та саборност, то међусобно размењивање мисли јесте велика ствар. Доносити корисне закључке јесте оно што је Бог рекао: „Где су двоје или троје сабрани у име моје, онде сам и Ја међу њима“ (Мт. 18,20). Шта има лепше од тога? Шта значајније и по људе корисније него када је Бог са нама и када је Он председатељ сваког договора и учесник у решавању сваког животног питања?

Својим животом, умношћу и делима Свети Сава се високо уздизао изнад свих људских индивидуалности и личних интереса. Био је небески човек и земни анђео, који је у интересу добра гасио пожаре где год су се појављивали. Повлачио се у самоћу и молио, учио и размишљао, преводио и писао, обнављао и зидао, ишао у дипломатске мисије и поклоњења, носио се са браћом владарима говорећи им истину у очи, из земље срдит одлазио и опет се у њу враћао, јер је волео свој народ и свим силама се упињао да га учини народом Божјим. Олакшавао је и улепшавао живот других, чиме је прибављао себи ону велику радост живота. Мудро и пажљиво је проводио свој монашки пут, доцније пут старешине манастира Хиландара и Студенице, као и пут поглавара Српске цркве. Бог му је на том путу био стални помагач, а он, осећајући десницу Господњу, помно слушао Господа и извршавао вољу Његову. „Како су красне стазе светих Твојих, Господе“, писао је псалмопевац Давид, и „како је диван Бог у светима својим!“

Пут Светога Саве је био првенствено пут Божји, и он није хтео да зна за некакав други пут, попут апостола Господњег Павла који рече: „Нећу да знам ни за што, сем за Христа распета и васкрсла“ (ср. 1 Кор. 2,2). Замислите како је кроз Светога Саву топло прострујао благодатни живот када је тако истински и тако дубоко својим животом служио Богу своме? Колико је пута осетио моћну десницу Његову

како га милује и улива му све већу и већу снагу за даља прегнућа на делу Цркве своје и отачаства свога? Како му је само у тим тренуцима био близак Бог његов? Нека вас не збуњује све ово што вам говорим, јер тако живе и делају свети у дому Божјем, а дом Божји је и овај свет који је Он створио.

Као што се увек треба сећати живота по Богу и у Богу, који нарочито струји у светима Његовим, исто тако треба имати на уму и онај други живот који није по Богу, а на који је Свети Сава са пуном озбиљношћу указивао деци својој, светосавској. Загледајмо се мало у свој живот! Зар смо и ми мало пута, занети собом, заборавили на Бога и на људе око нас? Колико смо пута презрели сиромаша и намрштили се на њега када нам се са пуно наде обраћао за помоћ? Сетимо се колико смо пута прошли као онај свештеник и левит поред претученог до смрти човека из Спаситељеве приче о милостивом Самарјану? Сетимо се само колико смо се пута концентрисали сами на себе, на своје планове, захтеве и задовољења, не марећи за друге који би били задовољни са мало наше милости и жртве! Још се сетимо колико смо пута нанели бол, некада намерно, а некада ненамерно, оном нашем најближем и оном који је далеко! Рађавали смо срце своје и њихово, остајали мирни и уверени да смо у праву, да је то по Божјем закону. Велики наш светитељ Сава противио се таквом немилосрђу и личним задовољењима која су, иначе, погубна за душу. Треба знати, уколико је самозаборав и самопрегорење потпуније, утолико је љубав већа. Уколико је предавање себе Богу усрдније, утолико је души топлије. Уколико се личност већма проширује и богати животним снагама, утолико се више постиже и дела су трајнија и јача.

Нема већег блаженства и радости у човеку до осетити Христа у себи, и нема већег задовољства до учинити добрим другога. Ко то не осети, његов живот је празан, без садржаја, и радости нема у њему. У читавој историји света ретки су они који нису штедели себе ради дела Божјег, а ради општег човековог добра. Рецимо, такав је био апостол Павле.



Треба читати његове посланице па видети шта је све чинио и претрпео за дело Божје. Тај, растом мали и болешљив човек, помоћу Божјом срушио је читав стари многобожачки свет, са свима његовим схватањима, веровањима и заблудима, и на њиховим рушевинама подигао један нови свет чија је атмосфера дисала благодатним озарењем душа.

И у нашем народу српском, нико није тако истински и толико богоугодно живео као млади принц Растко, потоњи монах и, на крају, први српски просветитељ и учитељ, оснивалац Цркве наше, школства и извршилац државних планова оца свога Стевана Немање, у монаштву преподног Симеона. Пре њега, у његово време и после њега, колико је само владарске деце водило свој удобан живот и одживело свој бесплодан век, не оставивши чак ни имена за собом?! Свети Сава је жртвовао свој лични живот, подвизавао се, мучио се, трчао, учио, поучавао, босоног посећивао светогорске испоснике и носио им оно мало насушне хране.

Можда Бог није дао свакоме да чини дела попут Св. апостола Павла и Светог Саве. Међутим, ако чинимо по мери вере и духовне моћи наше, учинићемо много, а пред Богом биће велико. То све бива онда када Богу прилазимо као дете мајци својој. Када у молитви осећамо како нам присуство Божје загрева душу. Када све примамо из Божје руке са захвалношћу. Када радимо дело Његово и вршимо вољу Његову, стојећи увек на страни истине и правде. Када горимо од жеље да чинимо добро где год да смо, сејемо радост, онда смо деца Бога и Светог Саве, и именом светосавци.

## ПОСЛАНИЦА<sup>6</sup>

Гтевану Немањи и његовој супрузи Ани Бог је подарио и треће дете. Оно је било чудо од детета, лепо и бистро, најлепше српско дете. На крштењу му дадоше име Растислав, а сви су га звали Растко. Што је Растко више растао, све је више био вољен, не само од родитеља и браће, него и од свих у држави. Срећни родитељи гледали су дете са посебном нежношћу, љубављу и светачким поштовањем, као да га они нису родили, већ као да је послан с неба. Многи су веровали да ће ово дете бити нови знак српском свету.

Васпитавали су га најбољи учитељи, а у учењу и владању био је понос својих родитеља и учитеља. По напуњеној петнаестој години, отац му даде једну покрајину у Хуму, да би стицао искуство у управљању државом. Додели му отац и неколико својих високих чиновника, да га упућују у принчевским дужностима и војним вештинама. Пратио је упутства својих кнежевских наставника, увек отворен, љубазан и живахан. Уместо да је трошио време на сујетне разоноде, читао је озбиљне текстове и књиге, које му је отац набављао, нарочито оне из теологије и историје. Редовно је присуствовао богослужењима у цркви, молио се, постио, причешћивао и давао милостињу сиромашнима.

Сви су се дивили његовој чедности и био је омиљен код свих са своје племенитости. Чак у својој раној младости, а не само касније, дубоко и много је размишљао о вери. Ово не значи да није волео физички рад. Напротив, био је веома прилежан и извршавао је све своје обавезе веома савесно. После рада, у слободним часовима, највише је размишљао о тајнама човековог битисања и његовим задацима у овоме

---

6    *Посланица о Савиндану 2002. године*

свету. Ове две урођене особине код Срба створиле су најмудрије и најјаче личности којима је родоначелник Свети Сава. Он је прихватио и у нечем, на моралном плану, допунио изреку једног источног мислиоца: „Лако је радити, тешко је мислити“.

У својој седамнаестој години Растко је сагледао сву таштину овога света и, без окушања светских уживања, осетио је њихов бол и низак крај. Без и једног озбиљног личног греха, на другима је посматрао њихово разарајуће дејство. То га је повело у Свету Гору, у манастир Русик где се замонашио и добио монашко име Сава. У Русику је остао неколико месеци, а затим је прешао у велики грчки манастир Ватопед. Ту је животом и радом монаха подвижника много учио и научио, нарочито грчки језик, да би се обилно могао користити манастирском библиотеком, проучавајући свете Оце Православне цркве на изворном грчком језику. Овај боравак у манастиру Ватопеду, где су долазили византијски цареви и одатле вршили поклоничка путовања по светињама Свете Горе, њему је нарочито добродошао на послу у српскоме народу.

### **Свети Сава – отац наше Цркве**

Светогорац Сава је утемељитељ Српске цркве, нашег школства, ослонац у српске државе.

За њега је Црква Христова, па и Српска, живи организам, састављен од ћелија, својих чланова. Сваки њен дан је орошен сузама покајника и клицањем победника. Црква води битку, а победници борбу. Она је кроз минулих двадесет векова црпила и стицала снагу од свога Оснивача Господа Исуса Христа - Богочовека. Уз све то, она је још крепљена, просвећивана и руковођена присуством благодатнога и свемогућега Духа Светога. Она још води битку, а датум завршетка битке означен је као завршетак времена, а време је увод у вечност.

Постојање и опстанак Цркве, па и наше Српске, у тако дугом времену је право чудо света. Она, тај небески систем

добра, истине, љубави и правде, у суштини представља саму нежност љубави и чистоту анђелску. Она се једино обнављана Христом могла одржати, расти и ширити у непосредној близини незнања, грубости, идолопоклонства, мржње и прљавштине земаљске. Она је тако најнежније цвеће усред набујалог корова, а коров не угуши цвеће. „Видело се светли у тами, и тама га не обузе“, вели свети Јован Богослов (Јн. 1,15). И не само то. Када наступе сви проречени ужаси на безбожни свет, и када се земља буде тресла од ратова, Христос унапред предочава и храбри своје вернике: „Не бојте се, јер ја надвладах свет“ (Јн. 16,33). И када би цео свет устао против Цркве, Он говори: „Гледајте да се не уплашите“ (Мт. 24,6), а Псалмопевац истиче: „Ми ћемо се величати именом Господа Бога“ (Пс. 19,7).

### **Свети Сава – отац нашег школства**

Светитељ Сава је отац наших школа широм Српства. Он је најпре у српским манастирима, међу њима и у Хиландару, начинио оно што ми сада зовемо основним и средњим школама и универзитетима. Створио је просветна огњишта. Бавио се и сам књижевношћу и науком. Крчио је пут ономе духу који прожима најбоља дела српске књижевности и науке. Узмите, на пример, његов „Живот Светог Симеона Немање“, и упоредите га са делима грчких хагиографа. Свети Сава пише трезвено, стварно и искрено. Језик му је језгровит и једноставан, без позе и фразе.

Он је и данас радостан када се у српским школама ради на просвећивању срца и ума, јачању и одуховљавању сопствене воље. Имајући ово у виду, не можемо схватити оне Србе интелектуалце који су данас против враћања веронауке у наше школе. Псалмопевац вели: „Смишљаше замисао коју неће моћи да остваре“ (Пс. 20,11). Зар не схватају да су то гаранци сутрашњег савесног одговора на пословима које ће преузети млађи од нас. Школа, та духовна радионица, ствара велике, ствара самоодговорне људе који хоће да ра-

де, а рад је својеврсна молитва за човека, сигуран пут ка постизању звања, и зачетник доживотног ученика.

### Свети Сава – државник

Благодарећи овој својеврсној молитви, тј. самоодговорном раду, Свети Сава је оставио дубок траг, не само у духовној него и у социјалној структури свога народа. Његовом заслугом Српска црква постаје самосталном (аутокефалном) 1219. године у српској држави, док је то Цркви руској пошло за руком тек половином петнаестог века. Он ради да и Српска држава буде независна, те поставља свога брата Стефана Првовенчаног у положај самодржца – владара. Пошто овакво двоструко осамостаљење црква-држава изазива суревњивост суседа, Свети Сава се свесрдно труди да их не само умири, него и договори о ненападању, залажући цео свој ауторитет.

Познавајући менталитет свога народа, сматрао је да није довољно створити услове за спољашњи мир, политички и социјални. Схвативши добро и овај задатак, он ојачава симфонију, тј. сагласност између духовне и световне власти: измирио је завађену браћу Стевана и Вукана; ублажио је сталешку мржњу. Тиме, у пуном смислу речи заслужио је назив „Миротворац“. Наш угледни књижевник Матија Бећковић рече: „Измирење браће највећи је посао који је Свети Сава обавио“.

Ја нећу претерати ако кажем: само са његовим стваралаштвима у нашем народу, благодаримо Богу што смо рођени у светосавском подвижничком народу. То нам олакшава многе терете које носимо. Имамо разлога да и даље будемо све честитији, уреднији, светлији ревноснији и радоснији, него они чији су преци напустили оно што им је било најсветије и највредније. Научени од царског сина Светог Саве да се мучимо и чинимо више него што можемо, испуњава нас у крајњој линији победом и задовољством. „Сви ви који се уздате у Господа, будите јунаци и нека ојача ваше срце“, вели крунисани пророк и цар Давид (Пс. 30,24). Зато нико не мо-

же веровати да су наше наде уништене неправичним оценама које нам се још увек приписују. Ми смо у прошлости издржали, преживели, победили.

То је лекција из светосавске и српске прошлости нашој садашњости. Свети Сава никада није остављао свој народ. Он је са нама, као и сви остали српски великани. Они су са нама, као што смо и ми данас са Светим Савом.

Наш општи празник Савиндан срдечно вам честитам и молим се заједно са вама да нам Свети Сава, угодник Божји, буде својим молитвама заступник пред Престолом Божјим.

***Нека вам је Боџом блаџословена  
Крсна слава – Свешћи Сава.***

## СВЕТИТЕЉ – ПРОСВЕТИТЕЉ<sup>7</sup>

**Ж**ивимо у 767. години од Савине смрти у Трнову у Бугарској, и у 418. години од спаљивања тела Светог Саве на Врачару у Београду. Тај велики Божји дар Стефану Немањи и његовој благочестивој супрузи Ани, Свети Сава имао је да бира између два добра. У цвету своје младости изабрао је монашки живот, подвижништво, пост и молитву, о чему његов биограф пише овако:

„Дању служећи браћу, а ноћу имаше многа обноћна стајања, тако да се мислило да је бестелесан, или да му је тело некако од бакра па оживело, а легање и мноштво клањања, којим умртвљаваше тело, ко ће испричати. Хлеба и воде окушаше и то оскудно, те исцрпљиваше младићки цвет; и увек бос ходећи, доби тако очврслу кожу да се није бојао од камених убоја.“ Молио се често: „Узносим те, Господе, што си ме примио; Ти си испунио жељу срца мога“.

Тако у успону своје младости Сава је био испуњен жељом за везом љубави коју ни време ни смрт не раскида. Од тренутка кад се обукао у црну монашку ризу до смрти остао је веран положеним монашким заветима. Његов подвиг је имао за циљ да душу своју спасе, да је као невесту што боље убели и украси добром.

### Шта нас пита Свети Сава?

Зар нисте чули да је искупљен грех праизгнаника из раја? Искупљен је и опран Крвљу Христовом на Крсту Љубави! Тај грех је био отпад деце од Оца и небратство међу браћом. Био је раздор и ненавист из столећа у столеће. Љубав

---

7    *Посланица о Савиндану 2003. године*

деце према оцу је била угашена, а љубав браће према браћи избледела. Он (Христос) је упалио нови огањ, који више не гасе сулуди ветрови нити буре. Ако сте за то чули, онда та радосна вест живи у вама, и поново узрастају два крила душе ваше: богољубље и човекољубље. Окрилатио је Богочовек ваше биће које се узноси у небеса, у Рај небески, у Царство многооких херувима и шестокрилатих серафима. У свему томе, нама деци наше Цркве добар је пример онај ко нас ово пита. А тај је својим животом и радом узрастао и постао становник Царства небеског.

Благоупокојени епископ жички Св. Николај пише: „По једном прастаром библијском пророчанству, свети људи биће последњи и врховни идеал човечанства. И када се сви велики људи у свима нијансама изживе и сатру у међусобним борбама и покажу немоћни, неспособни и штетни по народ, онда ће, каже се, свеци Божји преузети власт. Када ће то бити, то ми можемо само у очекивању слутити. Али оно што је за нас највећи факт јесте да је Свети Сава ставио пред свој народ тај крајњи и врховни идеал човечјег рода указан од Бога. Да је он истакао неки нижи идеал своје нареду, Свети Сава би давно престао бити жива сила и сталан савременик и сапутник народни свих поколења српских, па и данашњег и сутрашњег. Он је целим бићем својим објавио своје роду тај свечовечански идеал светости оваплоћен у себи.“ Тако, Свети Сава стоји у вери да ће српски народ увек тражити славу Оца небеског и некадашњу славу данас пониженог српског народа.

### **Шта нам поручује Свети Сава?**

Шта ће вам пространа имања када ће гроб бити довољан вашем телу? Вашем телу потребно је сасвим мало од онога што свет пружа, а души вашој неопходно је далеко више него што јој сва васиона може дати. Ако метнете на себе сав бисер и друге драгоцености, ништа вам је то. Зашто узалуд мучите душу своју око прибирања таквих драгоцености? Наиме, цар ваш и царство ваше је Господ Бог ваш.



Он је господство ваше и љубав Његова, светлост у љубави вашој. Доброта његова је наслада души вашој.

Ово су неговали Свети Сава и његов отац Свети Симеон. Ово су исто чинили српски светитељи, међу којима је и Свети Василије Острошки Чудотворац. Самим собом су били оваплоћено Царство небеско. Свети Симеон је био сав испуњен својим сином Савом, и син Сава својим оцем Симеоном. Били су једно Духом Светим. Њихова узајамна брига о спасењу душе и њихова међусобна љубав описане су у њиховом животопису, који на српском језику представља најдирљивију књигу после Јеванђеља Христовог. Показали су и показују нам којим путем да идемо и Богу своме долазимо, да би нас Он благословио и казао: „Добри и верни слуго, у маломе си ми био веран, над многим ћу те поставити. Уђи у радост Господа свога“ (Мт. 25,21).

Царство небеско уселило се у ова два човека – у оца и сина – који му се приволеше напустивши царство земаљско. Сами су га драговољно изабрали, а одмах су им следовали и други: Ана, мајка Савина и супруга Симеонова, затим безбројни људи и жене, удове и девојке, велможе и просјаци, краљеви и цареви, краљице и царице, занатлије и аргати, деспотице и пастирице. То је пут и нас Срба данас, поручују нам Свети Сава, Свети Симеон и остали светитељи и наши преци. Оним што су чинили дали су српском народу највише и највредније што су могли дати. Треба знати: у српском народу никада није пропадало царство светог Симеона и Светог Саве, а пропадало је царство засновано на неслози, царство синова који нису поштовали родитеље, царство завађене браће, царство необасјано светлошћу Царства небеског. Њихово царство је остало до данас, некада са државом, некада без државе, некада у слободи, а некада без слободе. Зато вас ваша Црква зове да се њој враћате, њоме живите и њоме постојите.

Враћајте се, јер су светитељи, па и наши српски, сав свој век проводили првенствено у изучавању себе и своје душе. Када њихове описе сравнимо са данашњим теоријама, заиста се морамо застидети. Оно утанчано и префињено

знање светих Отаца Цркве до те мере је изгубљено и огрубело у нашем технизованом времену. Не умемо да ценимо многознанствено и многоопитно богатство наше Цркве док год се не сударимо са незнањем света. Гле, проповедајући преко 20 векова Бога Логоса, Црква је постала носилац непогрешиве небеске логике.

### **Шта очекује и тражи Свети Сава од нас?**

Најпре тражи и очекује да држимо и извршавамо Божје заповести, јер наш живот је испит наше савести. Тражи од нас слогу и плодан рад за свој народ; да се освестимо и будемо хришћани; да нам домови буду испуњени децом, да домаћин куће буде свештеник дома, а домаћица свештеница; да телеса наша буду храм Духа Светога и да нам деца обавезно похађају часове веронауке у школи, у цркву да иду и причешћују се, да живе моралним животом и тако буду прави светосавци. Чинећи тако, ми никада нећемо скидати свој поглед са Крста Христовог мислећи о своме васкрсењу. Он тражи да престанемо вређати Бога, да не грешимо и да целом свету покажемо да нисмо на искрајку, како неки мисле. Све ово нарочито очекује Свети Сава, који је увек био и остао учитељ, својим животом показатељ како и у чему да се угледамо на њега, просветитеља и учитеља нашег.

Свети Сава такође тражи да старим гресима не додајемо нове. Да се кајемо и поправљамо, да одбацимо ситне свађе и зађевице, и не расипамо снагу у узалудним борбама. Да будемо јединствени, без обзира где живели и хлебом се хранили. Једном речју, да не чинимо нешто што би изазвало подсмех других народа и сузе српских светитеља. Он тражи да се молимо за све и свакога, а нарочито за оне који се још нису вратили на своја завичајна огњишта. Он, светитељ српски и целог Православља, не може тражити да имате оно што вам овај свет даје, него указује на Богомладенца спуштеног до човека и човека уздигнутог до Бога.

Српски народ има свог великог просветитеља и учитеља који непрестано бди над нама, својим духовним ученици-

ма и децом. Помолимо се Светитељу Сави да нам вазда буде наш сапутник, да нас води Богу живоме и Богу нашем, коме нека је вечна слава, а нама од њега благослов и мир у Духу Светом.

## СВЕТИТЕЉ – ВАСПИТАЧ<sup>8</sup>

Целе ове године бићемо у припремама и обележавању Првог српског устанка, и то 29. августа у манастиру Добруну, тој немањићкој светињи која је сада у обнављању. Свакако је и у ову светињу долазио Свети Сава, ту се молио, свету Литургију служио, свој српски народ благосиљао и поучавао.

До сада је о Светом Сави много речено и написано, али није могуће све рећи и написати о овој превеликој личности. Никада српско православно чедо неће довољно завршити прослављање ове чудотворне личности и његових заслуга за српски народ. Питам се како да наставимо прослављати ову знамениту личност пред Богом, којом се прослави народ и Црква наша на земљи и на небу? Како да то у земном животу чинимо ми, верна деца, синови и кћери овог великог Светитеља и истинског Просветитеља свога народа.

Ти, образовани сине и кћери овога народа, најбоље ћеш учинити ако је твој дух народни дух, и народне светиње твоје светиње. Ако вазда бдиш над највишим народним потребама, никада не цепајући оно што се не сме цепати и слабити, ни духовно, ни морално, ни политички, ни пословно. Даље, ако истинска љубав твоја према народу не зна ни за умор ни за одмор. Ако ти је идеал вазда пречи од угодности, жртва милија од добити, част преча од живота, истина преча од интереса, правда преча од пријатељства, душа преча од тела и његових прохтева, писао је један умни српски Владика.

Исто тако, и ти наставниче и ти учениче, ако је твоја школа твоја Црква, а твоја Црква твоја школа. Ако богобо-

јажљиво корачаш стазом науке и стазом живота, верујући да никада не знаш све што би требало и могао знати.

И ти сељаче - земљораднице, ако свагда знаш и никада не заборављаш да је сва земља Господња теби само привремено подарена. Ако си скроман, штедљив, богобојажљив и радан, ако с молитвом почињеш и завршаваш сваки посао, као оци и праоци твоји.

И ти војнике и ти војсковођо, ако је ваша јуначка готовост усмерена на пожртвовање, срце ваше – заклетва службе ваше, послушност према старијима – знак у коме живите, ако је Бог извор снаге и руководилац ваше команде и вашег оружја.

И ти чиновнике, бићеш достојан сатрудник Светога Саве, државотворца, ако своју службу гледаш у добру целога народа, ако је част државе и твоја лична част.

И ти свештениче Божји, у земљи и иностранству, бићеш достојан сатрудник Оца наше Цркве ако у теби живи чврста вера и силна молитва, ако твоја служба буде широко и високо схваћена, овенчана свештеничком чашћу и дужношћу каквом је себе и Цркву нашу за вечита времена украсио Свети Сава.

Прави смисао прослављања Светог Саве лежи у обавезама свију нас према Богу и роду: Да се упитамо куда ћемо данас и како ћемо, ко смо, одакле смо и чији смо, као људи и као народ? Да нам Светитељ свестрано покаже узор правог човештва, пастирства, светитељства и просветитељства. Да свакоме појединачно и свима заједно пружимо прилику да сви без разлике изразимо своју дужну захвалност Светитељу српском. Потом да осмотримо и учврстимо своју приврженост ономе коме дугујемо више него ма коме другоме. Да нас чува од странпутица у будућности, како бисмо још једном нагласили потребу часног, родољубивог усталаштва и дубоке свести православне чисте молитвености. Ето, то хоће наша света Црква у овом времену, и то је прави смисао Светосавља.

У Савином и Немањиним Хиландару, где се родише наше народне књиге, роди се и наша просвета. Та вековима

поштована светосавска просвета и њен чудотворни успех у нашој историји захватила је цели народни живот, духовни и морални, државни и привредни, породични и друштвени. Свети Сава је настојао и учио: „Народна Црква нека води у народну школу; народна школа нека води у народну Цркву, а и народна школа и народна Црква нека залазе у дом, у породицу. Нека иду једна са другом, као мајка и ћерка, руку под руку, на истинску славу Бога и на истинску срећу народа.“

Имајући ову чињеницу у виду, можемо закључити: у српском народу књига није обична трговачка роба, него нешто свештено и освећено, а школа није обично ђачко вежбалиште, него нека врста освећене богомоље у коју се свечано улази као у светилиште, да се у њој побожно живи и предано ради, не само за овај него и за будући живот. Зато је наш народ и могао и знао да, и у слави и у понижењу, и у слободи и ропству, у земљи и иностранству, живи и све чини царски и слободарски, напредно и богоугодно. Зато је народна песма светосавских васпитаника могла завршити косовску недаћу оценом: „Све је свето и честито било и миломе Богу приступачно“.

Идући његовим путем, наш је народ сачувао јеванђелски дух и светосавску науку. Зар не видите, децо наша духовна, како је дивно Бог прославио нашу хиландарску Цркву светима, и много их је у Небеској Србији. Баците широк, дубок и видовит поглед у нашу прошлост, па кажите: Зар не увиђате шта су манастири у нашој земљи учинили за дух, душу нашу и срце наше прошлости: Студеница, Жича, Сопоћани, Грачаница, Богородица Љевишка, Високи Дечани, Пећка патријашија, Тврдош, Острог, Житомислић, Цетињски манастир, Крка, Гомионица, Гомирје, Лепавина, фрушкогорски манастири са Раваницом, Манасијом и Милешевом. Зар не видите како су чудни путеви којима је Бог водио калуђера, Светитеља и Просветитеља Саву Немањића, када му је подарио вољу и мудрост да подигне „бјел Вилендар у сред Горе Свете“.

Хоће ли хтети и смети да све ово забораве данашњи просветитељи народа српског који још увек газе стопама свога Светитеља и Просветитеља? Хоће ли савремени и будући просветитељи јурити и настањивати се у европској кући од карата, или ће верно и упорно оживљавати и успостављати светосавски дух у нашем народу? Размишљајте о томе, наша децо духовна. Радујте се и непрестано настојте да се Јеванђељем, тј. Светосављем обогаћују ваше душе и душе наше деце у школама. Тако ћете познати ко је следбеник светогорског и немањићког васпитача народне душе и наших великих предака. Познаћете ко целива, а ко презире оно што је Свети Сава целивао; ко поштује и остварује, а ко гази оно што је Свети Сава у народу подизао; ко са Светитељем истински ствара и унапређује, а ко без њега својеглаво руши и уназађује; „ко чествује књиге староставне, ко их штудује а ко одбацује“. Нећете, ваљда, данас, после многих поука наше свакојаче прошлости, мирне душе бити са онима који отворено или притајено, свесно или несвесно, одрођују нашу народну просвету, нашу школу, Цркву, књигу и њено светоћириловско и светосавско писмо, кидајући са њих наш староставни, просветни и родитељски печат. Не дао Бог да то данас допустите себи у овоме мутном времену пуном свакојачих грехова. Увек се треба бојати да нам Свети Сава не каже као што је некада Бог Јеврејима рекао преко пророка: „Синове одгојих и подигох, а они се одметнуше од мене“.

Наш велики светитељ био је оснивач наше Српске цркве и њен први поглавар. Није он измишљао неку нову науку, него је ону стару и праву јеванђељску и апостолску веру и науку проповедао народним језиком уневши је у народну душу на народски начин. Васпитавао је српског народног свештеника и научио га: како ће што више пастирски послужити своје народу, а не народ њему; да корача пред народом као добар пастир пред стадом, а не да га бичем гони; да се са народом радује када треба и да са њим плаче када плакати треба; да са народом увек дели добро и зло; да народну муку мучи као своју рођену и да крст народни увек носи као

свој лични. То да чини увек са узорном речи коју проповеда: „Пастир добри што казује ином, и то својим потврђује чином“.

У таквој нашој православној, светосавској Цркви, њени пастири и архипастири су најпозванији тумачи наше историјске прошлости, нашег мучеништва и нашег устајања. Са Вождом Карађорђом свесрдно су радили на народном ослобођењу. Светосавско српско свештенство је Православљем васпитало нашу народну душу, одгојило поколења која је Лазар одвео на Косово под заставом борбе „за Крст часни и слободу златну“. Оно је чувало и надањивало сва наша вековна поколења у мученичком ропству, крепећи их слободарском вером у будућност. Дало је снагу и младом Ђорђу Кратовцу да сагори на ломачи, родило је Хаџи Ђеру и Хаџи Рувима, попа Луку Лазаревића, проту Матију Ненадовића, ђакон Авакума и спаљеног митрополита Вићентија; родило је још многе небројене хероје са Карађорђем Петровићем на челу. Светосавска је колевка са материнском бригом, уз народну песму и црквену молитву, одхранила и одгојила све црквене и народне неимаре из наше историје. Светосавско *Законоправило* је ушло у основе српске слободне државе.

Из свега реченог, драга браћо и сестре, знамо зашто је Дух Божји одвео младог Растка управо у Свету Гору и зашто га нам је отуда вратио. Како нас је преко њега обилно и свестрано благословио као Цркву, као народ, као државу. Нама је Бог даровао да дочекамо и обележимо дан свенародног српског ослобођења од вековног отоманског ропства – двестогодишњицу Првог српског устанка, те прве револуције на Балкану. И ове године нам се пружа могућност да се, и као Црква и као народ, достојно одужимо Светом Сави, првом архиепископу, учитељу и просветитељу нашега народа и свима његовим следбеницима, да освежимо њихове свете ликове у нама и у нашој деци...



## СВЕТИ САВА – УЗОР МЛАДИМА<sup>9</sup>

Ове године навршава се 786 година од добијања самосталности и постављања Светог Саве за Архиепископа Српске Цркве 1219. године, као и 760 година од упокојења Светог Саве у Трнову – Бугарска.

Свети Сава није неки човјек који је био и прошао. Он је увијек наш српски савременик. Он невидљиво стоји међу нама, чује молитве и наша прослављања његове личности. Он је најљепше дијете које је икада родила српска мајка, анђео народа српског, анђео дјецe српске којима ствара школе. Знате колика је болест љубави према дјеци, таква је наша љубав према Светом Сави. Он је огањ који увијек гори и који се неће никада угасити. То је осјетио и Патријарх Манојло па је у својој граматичкој рукоположењу Саве за Архиепископа написао: „Ја, Манојло, васељенски Патријарх града Константинопоља, новог Рима, у име Господа нашег Исуса Христа, посветио сам Саву, Архиепископа свих српских земаља, и дао му у име Божје власт да посвећује Епископе, свештенике и ђаконе на територији његове земље, да веже и опрашта гријехе људи и да учи и крштава у име Оца и Сина и Светога Духа. Према томе, сви ви православни хришћани слушајте њега, као што сте слушали мене.“

Он, као први Архиепископ српски, био је и остао најбољи зидар најприје самога себе. Он је био затим најбољи духовни зидар свога народа. Код њега је све ишло нормалним поретком: прво Бог па човјек, прво човјек па онда свијет, прво просвећење себе па онда просвећење других, прво садржај па онда израз, прво карактер па спољашња култура.

Други народи са Истока и Запада пратили су пажљиво и оцјенили веома високом оцјеном Његову личност и Његов

9 *Посланица о Савиндану 2005. године*

рад. То је стога што је он човјек светога живота и увршћен је у ред светитеља Православне цркве. Били су одушевлени светошћу Савине личности, који је цијелог свог подвижничког и свештеничког живота тежио „да станује у кући Господњој у све дане свога живота, да посматра љепоту Његову“ (Пс.26,4).

Дијеле нас многе ствари у овом свијету, драга браћо и сестре. Дијеле нас разлике, личне и породичне, пословне и позиви. Дијеле нас мјеста становања и интелектуални узраст, али нас у свему томе обједињује благослов и загрљај Светог Саве. Исто тако, сједињује нас и молитва коју он непрестано за нас упућује Богу Творцу нашем. Чини ми се да у свему ономе што се данас дешава, најважнија је једна страна – то што Свети Сава тражи од нас у подизању и васпитању наше дјеце.

Свети Сава је веома волио и старао се за српске нараштаје. То је била његова стална брига, да се нараштаји однегују у вјери и страху Божјем, да биће њихово постане храм Духа Светога. Он се нарочито старао о подизању манастира, цркава и школа. Знао је он, као што и ми знамо, да је српска будућност у потомству. Стога је родитеље увијек опомињао да је кућа сваког српског домаћина црква у маломе, по ријечима св. Апостола Павла. У тој малој цркви, гдје је домаћин свештеник дома, а домаћица свештеница, кућна ће се чељад молити и своје лијепе српске обичаје његовати.

Родитељи, немојте себи дозволити да ваш дом буде вашој дјечи мјесто гдје ће се хранити, спавати и пресвући, него школа, а ви увијек први и најтоплији учитељи. У вашој школи-дому дјеца се припремају за живот и стваралаштво. Ви родитељи и цио ваш дом да је „као муња, наоружани духом Светим и подржани Божјом помоћу“. Свети Сава је томе ишао и све препреке савлађивао, и нама добар примјер оставио како ми треба да чинимо. Радећи тако, Свети Сава је показао да колико год је самоодговоран сваки човјек за свој дом, још више мора бити одговоран за највећи дар који сваки брачни пар кроз рађање дјеце добија од Бога.

Када о овоме говоримо, желимо нарочито да вам нагласимо, да су нам дјеца све до своје зрелости у великој опасности од разних утицаја као што су дрога, разне секте, алкохол, неморал, нерад, и још многе и многе појаве. Тога раније у толикој обимности није било као сада. Свједоци сте, драга браћо и сестре, разних гријехова који се чине, а и њихових посљедица. Убиства и самоубиства су превршила сваку мјеру. Раније се говорило: „Сто без душе, а један без главе“. Шта то значи и шта је тиме речено? Речено је да је било стотину који су умрли природном смрћу, а можда само један неприродном. На нашу велику жалост, мајке су постале прве и највеће убице уништавањем свог порода, или их роде па их остављају на ђубриштима или другим мјестима. Нажалост, од иновјерних мајки се чује и оваква оцјена: „Ја нисам Српкиња да уништавам своју дјецу“.

Свети Сава је хранио своју душу земним анђелима и небеским људима. То су сви они који свој живот усмјеравају Јеванђељем ка Богу и посебно житељи наших манастира. Они се свим бићем својим посвећују Богу, радећи за своју свету Цркву и свој народ, а молитвено далеко више од реченог. Тих прегалаца данас мало имамо, а многи су потребни за опште дело. Они чувају наше древне светиње, дајући све од себе да сачувају те наше тапије и тестаменте који говоре гласно и јасно да српски народ на овим територијама није новодошљак, како би неки хтјели рећи, него старосједилац од давнина. Тај мали прираштај је за велику бригу, како у мушком тако и у женском монаштву. О свему томе нам говоре многа наша манастиришта, црквишта, гробља, градине као и сви свети храмови у којима се Богу молимо, исповиједамо и причешћујемо.

Вама, наша драга и вољена омладино и дјецо, искрено и са љубављу се обраћамо, последије обраћања вашим родитељима. Најприје вас молимо да веома озбиљно и самоодговорно схватите свој живот. Ви сте у овом свијету по вољи Бога, који вам даје оно највриједније у вашој личности. Морате бити веома јасни, да знате шта хоћете и зашто се у животу спремате. Свети Сава је у својој 17. години напустио

владачки дом свога оца Стевана Немање, у монаштву преподобног Симеона, и мајке у монаштву Анастасије. Имао је пред собом јасан план своје будућности и улоге коју је требао, по Божјој вољи и благослову, да изврши. Определио се за монашки живот и подвиг, за пост, молитву, усамљенички живот и у свему томе за сва она велика дјела која је у животу учинио. Он је и данас најбољи примјер младима, како се треба припремати на пољу рада за свој народ и за своју Цркву. Народ и Црква су, драга омладино, двије највеће ствари за које се сваки човјек мора савјесно припремати. Без обзира шта радио, био пастир стада, просветни радник или ког другог звања у своме народу и у својој Цркви, сваки је посао златан и најбољи ако га се човјек људски прихвати.

Зато се трудите и увијек себе прочитавајте, па ћете се непогрјешиво одредити за који посао имате највише дара Божјег. Сваки је рад молитва, а најгоре су празне руке које ђаво брзо запосли. Маните се бесмислених провода, одлазка тамо гдје младима није мјесто, држећи себе на достојној висини моралног живота. Увијек водите рачуна када поставите родитељи, хоћете ли имати морално право да своје дијете, као родитељ и први и најтоплији учитељ, упућујете правилно у живот. Све ово ћете правилно разумјети ако у себи развијате вјеру у Бога и његујући у себи страх Божји. То вас молим у духу Светосавља, тј. живота и рада по Јеванђељу Христовом. Молим вас, да вам читање Светог Писма, нарочито Новог завјета, па и дјела светог Николаја, владике охридског и жичког, за сада то буде свакодневна литература и увијек побјеђујте без мача.

Иако је Свети Сава радио и био без рођене дјеце постао је отац милиона и милиона духовне дјеце. Он је био пријатан али неустрашив, необично лијеп али врло скроман, веома активан али увијек сталожен, друштвен али ипак усамљен. Он није користио опојна пића, дрогу, пушење; препоручивао је благовремен брак и довођење потомства када му је вријеме. Он је неизмјерно поштовао своје родитеље и увијек се Богу молио и своме оцу у монаштву препоручивао: „Не буди тужан, оче мој и господару! Ја ћу постити за

тебе, стајати и метанисати пред Господом. Ради тога што си ме послушао и дошао овдје (у Хиландар), ја ћу се пред Господом молити за твоју душу“! Таква бјеше велика и жива љубав између сина и оца.

## СВЕТИ САВА – ДУХОВНИ РОДИТЕЉ<sup>10</sup>

**Н**алазим се пред тешким задатком кад год треба да говорим о највећем српском просвјетитељу и учитељу, Светом Сави, творцу аутентичног православног учења, по њему названог Светосавље.

Светосавље свагда говори о Богу као о извору истине, морала и љубави. Оно наглашава да су људима неопходни натприродни закони како би били обасјани свјетлошћу јеванђелских врлина, били надахнути љубављу према истини и добру. Љубав, истина и морал благосиљају и обогаћују колијевку, буде зраке знања и изводе човјека на пут истине.

Свети Сава учи да нас нико не може учинити јунацима до истина, али не истина забиљежена у књигама, него истина проживљена у људским душама. О овој истини и љубави пише онај њемачки свештеник док говори о Србима, који су увек жељели да постану апостоли мира: ...Када су покидане логорске жице (у Њемачкој) и када се пет хиљада живих српских костура расуло слободно по нашој земљи, они су миловали нашу дјецу, поклањајући им бомбоне, мирно разговарајући са нама. Срби су, дакле, миловали дјецу оних који су њихову отаџбину у црно завили. Тек сада разумијемо зашто је наш велики пјесник Гете учио српски језик. Сада тек схватамо зашто Бизмаркова последња ријеч на самртној постељи бјеше - Србија! Та побједа је већа и узвишенија од сваке материјалне побједе! Такву побједу, чини ми се, могли су извојевати и задобити само Срби, одгајани у њиховом светосавском духу и јуначким српским пјесмама, које је наш Гете тако много волио...

Отац Светога Саве, Свети Немања (1114-1200), у монаштву преподобни Симеон, око 1170. године дошао је на пре-

---

10 *Посланица о Савиндану 2006. године*

сто брата му Тихомира, и свим силама се трудио да своју земљу учврсти политички и економски. На државном сабору у Расу, 1196. године, одрекао се престола у корист свога средњег сина Стефана ријечима: *Чеда моја драга и одгојена мноме, ево знано је свима вама, како Боѡ својим ѡромислом ѡсѡѡави мене да владам ... Све вас к'о своју дјецу одњеѡвах, ево сад, и научих вас како да се држиѡе ѡравовјерне вјере. Чеда моја драга, не заборављајѡе учења својеѡа и ѡравовјерноѡа закона, мноме усѡановљеноѡ. Јер овоѡа држеѡи се, имаѡеѡе Боѡа за ѡомоћника себи и Пресвѡеѡу Боѡородицу, и моју, ако и ѡрешну, молиѡвѡу. А сада оѡѡусѡиѡе мене, ѡосѡодара своѡа с миром, да виде очи моје сѡасење, које је сѡремио ѡред лицем цијелоѡ свијеѡа на оѡкриће народима и у славу вама.*

Свети Сава Немањих (на крштењу Растко) (1175-1235) само је двије године управљао Хумском земљом. Изненадно је напустио овосвјетске послове и отишао у Свету Гору, у руски манастир Пантелејмон да би се замонашио у Русику. Он је веома велика и значајна личност у историји рода свога. Подизао је манастире и стварао од њих културне и просвјетне центре. Остварио је независност Српске цркве 1219. године. Посвећивао је и постављао епископе на новоосноване епархије, и био први српски Архиепископ са сједиштем у манастиру Жичи. Два пута је учинио поклоничко путовање Светим мјестима, а преминуо је у Трнову, у Бугарској, 1235. године, значи, тачно прије 770 година.

У говору који је одржао о годишњем помену своје оцу, преподобном Симеону, Свети Сава истиче да Бог зна сваку љубав према њему, Симеону. Даље казује присутнима: *Подражавајте дјелима оца нашега која видјесте, имајте вјеру праву, правду и суд, смјерност и кротост, љубав према ближњем, дарезљивост према убогом, милост према свакоме, и једнороднима крштенима, који су вам под влашћу, знајући да је и ваш и њихов Господ на небесима, и Бога прославимо говорећи: Диван је Бог у светињи својој и свети Његови, у којима Бог удиви сву вољу своју, славимо их, да им достојно и по могућству подражавамо у свим добрим дјелима к Богу.*

Наши велики преци су упоређивали Светог Саву са стубом који је Бог одредио да дању и ноћу свијетли и блиста у Српској цркви и српском народу кроз васцијелу нашу историју. И доиста, Свети Сава је вијековима стајао и непо- рочно ходио творећи правду и говорећи истину из срца сво- га (ср. Пс 12,2), указујући Србима на путеве којима имају хо- дити у свакој прилици и неприлици. Тако, он је наш Мојсије, наш највећи српски светитељ, духовни и народни вођа и пр- ви архипастир наше Цркве, а самим тим и народа.

Савина уста нису говорила о гордим људским дјелима, пошто се он пред лицем Божјим показивао и истицао у правди. Из свог дубоког аскетског искуства знао је да ћеш са светим човјеком бити свет и са недужним недужан (ср. Пс 18,5), али је такође знао да ћеш са изванредним бити из- ванредан, а са изопаченим бићеш и ти другачији (Пс 18,6).

Данас, на Савиндан, заједнички дијелимо трпезу нашег заједничког образовања, културе и вјере. Ваистину, наше симпатије биће увијек тамо гдје се лепрша свијет слободе, вјере и културе. Они који би хтели да ово пригуше у свето- савском народу, неће имати успјеха, ни, наравно, части у та- квом подухвату.

Наша Црква и наша историја морају нам свагда бити живе учитељице христовног живота. Из живота својих славних предака црпимо добре примјере како бисмо се из њихових великих дјела учили шта је све могуће постићи из љубави према њима и према другим великим личностима. И данас, ми смо Црква и народ који је својом крвљу исписао многе странице своје историје, и шире од тога. Ми ћемо и даље имати своје мјесто под сунцем и у свијету уколико се не удаљимо, прије свега, од Светог Саве и његовог духа, а с друге стране, уколико се својом културом и прошлошћу уз- дигнемо до оне висине на којој стоје најнапреднији народи свијета. Тек тада наш народ српски биће украшен хармони- јом и духом слоге, па ће бити све више истинољубивих међу синовима српским.

Ни у личном животу не смијемо прибјегавати самово- љи и себичности. Та психолошка чињеница биће добит у на-



шем духовном и социјалном развитуку, и истински ће распламсавати и учвршћивати расположење мира и добре воље међу свима народима који нас окружују. Овим хоћемо рећи, јеванђелски је то аспект – ширити огромну мрежу солидарности тамо гдје је морално удруживање неопходно. За све нас ће и убудуће бити света дужност да се у духу Светосавља, односно Христовог Јеванђеља, наше надање усмјерава у духовну радост, а никако у разочараност.

Вас младе не бисмо жељели оставити без светосавске поруке. Живот нам не смије бити прљав, мрачан и немиран. Треба га стварати свјетлијим, чистијим и радоснијим. Зато морамо мијењати дух свој. Нисмо пророк, нити нам је Бог то дао, али знамо – најтеже је измијенити дух свој. Народ има право да очекује најважнију промјену управо код младих. Он неће да будете задахнути духом кукавичлука, нерада, него духом бодрости, јунаштва и човјечности. Мислим да дијелим ваше увјерење кад наглашавам да нам не треба труло и штуро пшенично зрно, него једно и здраво зрно. Ми вам ово говоримо, јер знамо да на вама наш народ остаје, а старији од вас ће вам једног дана рећи: Гдје ја стадох ти продужи, што не могах ти одужи.

Велика нам је радост кад год једно младо биће узрасте у велику и снажну личност. Овоземаљских замки и уживања чувајте се, а тих опасности и којекаквих понуда вама младима у данашњем свијету има на претек, и није их лако избјећи, мора се признати. Међутим, исправљајте се непрестано, јер је Христос рекао да је велика радост на небу међу анђелима кад се један грешник поправи и постане праведник (ср. Лк 15,7). А наш пјесник је певао: Ој, човече праведниче, један Божји службениче, чини добро за живота, јер кад с овог света пођеш, ништа собом понет нећеш, већ скрштене беле руке и праведна дела своја. Ето, ово би била наша порука вама младима, не улазећи у појединости које су вам добро познате.

На свима пак нама је да испуњавамо аманет Светога Саве – да у своме народу и нашој Цркви дјеламо на ономе што је добро и општекорисно. Да помажемо оне који пате и

који су, милом или силом, остали без свога дома. Да помажемо изградњу храма Светог Саве у Београду и обнову манастира Хиландара, његујући и даље развијајући наше вијековима освједочавано задужбинарство. Да обновимо све оно што је у овом несрећном рату уништено и да своја вјековна огњишта у селима одржавамо. Да настојимо да буде што мање самоубистава, као и убистава још нерођене и рођене деце. Да на Косову и Метохији учинимо све како би тамо дошло до повратка Срба и других својим домовима и на своја имања. Да се у Црној Гори и Македонији Мајка Црква послуша, а у Хрватској престану разне неприлике и напади на Србе и српске храмове. Да политичари у свим републикама, из претходне Југославије, нађу праву ријеч и заједнички језик и да тако заједно носе животне тегобе својих народа, стичући добру оцјену о себи унутар своје државе и изван, међу другим државама и народима. То је оно што очекује и Свети Сава од нас. Он нам је свима примјер за углед, кад год ту личност схватимо као личност светог живота и широког срца према свима људима и народима.

Помолите се, драга браћо и сестре, да се све овде наведено и збуде, на добро и корист свију нас, да нас Бог благослови као своју дјецу по створености, и да се слиједеће Његове ријечи не односе на нас: Неправда је увијек слагала саму себе (Пс 27,12).

## СВЕТИ САВА – ОБРАЗ МОНАХА<sup>11</sup>

**Р**астко Немањић, у монаштву Сава, није издржао униције, духовну инертност и бесплодност. Кренуо је духовном стазом борбе и прегнућа, да се усавршава по правилима Христовог учења. Као искусан борац на путу Јеванђеља, Свети Григорије Богослов каже: „Небављење разним стварима, највеће је од свих дела“. Размишљајући о овој светоотачкој мисли, пита себе млади Растко: „Чији сам ја слуга и изгубљени син?“ И одговара: „Богом ћу се хвалити по вас дан и Твоје име ћу исповедати до века“ (Пс 43,8), и „Господе, открих ти живот свој“ (Пс 55,8). Свети Сава је богодостојно у обе руке узео срце своје и као благоугодну жртву узнео је Богу. А Бог му је из Свог небеског обитавалишта ниспослао благослов и дар Духа Светога.

Млади Немањић Растко био је уверен да ће наша мајка Црква увек бити украс светлости. Као њено духовно чедо, огрнут хаљином златом изатканом, одлучује се за изграђивање свога живота подвижништвом и молитвом, старање за душу жртвом и до крви. Сам собом препоручује да поколења српска корачају у родитељску љубав Цркве, која кроз монаштво помаже душу човекову и подстиче правилно васпитање омладине српске и њихове родбине. Овој тихој деци Цркве, какви су монаси и данас, придружио се принц Растко, замонашен у Русику од руских монаха манастира Пантелејмона. На питање чиме ће младић исправити свој пут, Растков одговор је био: „Чувајући Твоје речи, Господе“ (Пс 118,9), и још: „Смилуј се на мене, Боже; исцели ми душу, јер ти сагреших“ (Пс 40,4).

Ништа у свету није случајно, па ни живот монаха није само оно што се види, него и оно што је сакривено и што се

11 *Посланица о Савиндану 2007. године*

схвата помоћу наших тајанствених чула, или барем вером у свету Цркву. Гледајте како је подвижништво васпитач врлине! Гледајте шта безбрачност и сиромаштво доносе онима који се угледају на Христа! Он их уводи на Небо, чини их грађанима Неба, наследницима Богочовека. Треба нагласити да умножавање монаштва у Цркви, па и у нашој Српској, није ствар прописа ни средстава, него личности које живе овај високи идеал. Као што тражи своје проповеднике, Света Црква тражи у монаштву и личности које познају и савремену проблематику.

Ушавши у проблематику православног монаштва, није мали број наших владара и велможа који су, ходећи путем Немањиним и Савиним, сматрали себе слугама Христовим и испред свога народа пришли монаштву. Тешко је поменути сва њихова имена, као што је тешко навести сва дела Светог Саве и његовог оца Немање. По угледу на њих, стотине и стотине, можда хиљаде кнезова, челника, војвода и велможа, ходили су светосавским путем, тј. путем Христовим, као слуге Христове службе. Задужбинама и другим жртвама спремали су се да буду са Светим Савом и прослављају Бога пред престолом Његовим.

Срби су Светим Савом и Немањом васпитавани да не иду кривудаваим путем, него, служењем Богу (теодулијом), небеским животом на земљи. Гледали су небо, а не земљу, старали се за небеско, а не за земаљско. Тако живећи, нису ниједно губили. Тај национализам српски универзално је хришћански, јеванђелски, а код нас Срба увек постојао и остао. Светосавски национализам могао би се окарактерисати: Уређивати своју кућу, и вишком своје снаге и свога блага помагати свакоме народу да уреди своју кућу, као што Срби и данас хоће и желе са Косовом и Метохијом и другим народима у окружењу. Има ли шта спасоносније за сав свет од овога што су Срби увек чинили, увек желели и данас желе да чине и већ чине?

Монаштво код Срба је огромна историјска стварност. Играла је код Срба већу улогу од задужбинарства. Задужбинар даје своје, а монах даје себе на службу Богу и своме ро-

ду. У томе је монаштво узвишеније од задужбинарства. Пример старца Немање и младића Растка-Саве деловао је веома позитивно на друге, тако да и данас утичу на старије и млађе оба пола да се отресу свега земаљског и приволе Царству Небеском, да пођу путем монашког подвига, служећи својој Цркви, свом љубљеном народу и спасењу своје душе. Монах је у српској историји уздигнут изнад сваког другог звања и титуле због држања моралног закона.

Поновимо, код Срба су у монахе одлазили не само они који су били животно припремљени, него и они који су били високих звања, и на високим положајима. Замонашио се моћни Немања у својој задужбини манастиру Студеници, супруга му у монаштву носи име Анастасија, па најмлађи син Растко, па краљ Стеван Првовенчани у монаштву Симон, па краљ Владислав, краљ Урош, краљ Предислав у монаштву архиепископ Сава II, па полубраћа цара Душана, царица Милица, деспотица Ефимија, први српски дипломата. Ту је и мајка Ангелина и Максим син њен, са многим члановима из куће Бранковића, пише свети владика Николај охридски и жички. То је све било тихо, јер је српски народ имао народну Цркву, народну династију, народну државу, народну просвету, народну културу, широкогрудост светосавског национализма, своје светосавско српско домаћинство.

Свети Сава је своје настројење одговорно неговао, а није говорио о краљевском двору, спремању војске, распоређивању послова и дужности, него је говорио само о вери, па о вери и животу по Богу и у Богу. Чинио је тако, јер је вера Истина, а Истина је светост. То је вера у Христа по Његовом светом Јеванђељу. Христос је говорио: „Ја сам светлост свету, ко иде за мном неће ходити по тами“ (Јн 8,12; ср. 12,35 и 46). Свети Сава је ходио по Христу Господу и молио се: „Господе, Ти си мој заштитник, мој Бог је моје спасење“ (Пс 44,9 и 11), и: „Нисам се загледао у ништавне ствари и лажна одушељења“ (Пс 39,4).

Премудри Соломон говори: „Свему има време и сваком послу под небом има време“ (Проп 3,1). Тако је и у нашој прошлости било време када је битисао Свети Сава и

учио свој народ многим пословима. Савина је мисао да Црква и Држава служе Домаћину – Богу. То је библијска мисао, односно заповест Божја и у Старом и у Новом Завету. Псалмопевац разматра сву земљу и све што је на земљи, па задовољан говори Богу: „Све служи Теби“ (Пс 118,91). Светог Саву као монаха и, доцније као поглавара Српске Цркве, Бог је упућивао да његов народ служи Богу, па да и он Господу може рећи: „Сви Срби служе Теби“. Наравно, он зна да онај нечастиви никада не говори о служби Богу ни себи, него о господарењу и уживању у овом свету. Ни о чему другом не мисли, него да себи подјарми људе оним што он чини, а то је тама, а он је отац таме.

Наравно, Нови Завет је, по превасходству, Устав службе Богу, свете, савршене, бескомпромисне. Ни Христос није дошао да Му служе, него да служи свима. Све је то знао наш мудри Свети Сава. Боље од нас је знао да је наш кратки живот под овим небом дат нама људима ради служења, а не ради господарења, преживања и уживања. Он је још знао да служење може бити двојако: или Богу или сатани. Зато се трудио да точак свеколике енергије свога народа покрене на служење Богу.

Позивамо сву светосавску децу, али и све људе добре воље, да поведу борбу против свих злоупотреба отрова који нашу децу одводе у нељудскост, у опасну дрогу – данашњу заразу, која нашу младеж неминовно одводи у прерану смрт. У име Божје и Светога Саве, позивамо све продавце разних врста дрога, од оних најнаивнијих па до оних најопаснијих, да престану са растурањем тога великог зла. Позивамо их на моралну одговорност, да једном схвате да је боље и сиромашно живети, а бавити се крајње морално одговорним пословима, који су свима добро дошли, а никако штетни по живот човеков. То зло је узело великог маха у школама, па позивамо и све предаваче у школама да се боре против њега и спасавају своју децу, која више нису мноштво у нашим породицама, ни у нашим школама. При овој појави не смемо бити безбрижни, као ни при другим појавама греха и свакога зла. Нашој деци треба да будемо најпре родитељи па учитељи.

Завршавајући, драги моји, ову своју поруку, позивам и све наше родитеље да своју децу непрестано поучавају, нека се клоне од сваког греха, јер грех ником добра не доноси. Свети Василије Велики пита: „Хоћеш ли да будеш пријатељ ових ученика Божјих или оних који су препуни духа лукавости?“ Видимо како је све човечије ташто, јер ништа неће преостати када дође смрт; све ово за мало се јавља и брзо пропада. „Уздајте се сви у Бога, а не величајте са својом премудрошћу“, поручује наш државотворац Свети Стефан Немања. Блажен је човек који је нашао премудрост, јер боље је њу куповати него имати ризнице злата и сребра. Живот без праве вере није успешан, нити се без добрих дела може предстати пред Господа, него треба обоје да бива, како би био савршен Божји човек, а не да нам живот храмље због недостатака. Јер вера спасава као што рече Апостол, „љубављу делајући“ (Гал 5,6). Ово упућује својој љубљеној деци српској Свети Сава, коме нека је слава, част и наше поклоњење, уз наш сверадосни поздрав:

***Нека вам је Бођом блађословена  
Крсна слава – Свейи Сава.***





**ВАСКРШЊЕ  
ПОСЛАНИЦЕ**



## ВАСКРСЕЊЕ – ИЗВОР СПОКОЈНОСТИ<sup>1</sup>

Празник Христовог Васкрсења прослављамо ове године брижни. Многи су ван својих домова и, што је најгоре, уместо да се ситуација смирује, она се све више погоршава.

У неколико наврата апеловао сам лично и са другима, пред ову нашу свеопшту несрећу, да као хришћани служимо Богу и Његовом народу. Сви смо ми Божји и ако се тако осјећамо, онда смо дужни својим животом бити у миру и љубави са свима. Међутим, све што се до сада догодило и још увек догађа, није Божји пут нити пут Богу, па не може бити пут људи људима. Ово је наша заједничка свеопшта трагедија и несрећа, која се не може мерити ни моралом најпримитивнијих народа. Ово је трагедија Европе и у њој свих народа који сачињавају европску заједницу. Као што се увек дешавало, симпатије часних људи, ма у ком народу они били, припадају слабима и угроженима који се истински боре за боље сутра, за мирни саживот са свима и сваким. Ово што кажем није никаква легенда већ истина. Ти људи у овом времену дају колику-толику свежину да свако и на свој начин дочека и прослави Васкрс Христов.

Не треба заборавити: током последњих педесет година напредовали смо у материјалним жртвовањима за себе, у својим прохтевима и у фанатизму свог кривоверја. Све је то убитачно деловало на морал и причињавало смрт родољубљу. Ако се чини тако, не налази се добро ни у свом народу ни у човечанству. Они који ове појаве умеју читати и препознају најодговорније, питају се: Има ли овоме злу лека?

---

1 *Посланица Ејискоја далмајинског њ. Николаја, о Васкрсу 1992. године*

Данас се ни о чему толико не говори колико о слободи. Слободан човек не говори о слободи, као што сит не говори о храни. Роб стално говори о слободи, гладан о хлебу, раздвојени и разједињени о уједињењу, неорганизовани о организацији. Ко има дара да у свему овоме види крајњи циљ, не може бити оптимиста, јер у крајњем циљу види потлачавање других и мање организованих.

Не знам да ли се варам, али се добија утисак као да предводници српског народа нису у своју душу упили све оно најбоље из народне душе. У својој прошлости се српски народ није борио само за живот, него за оно што један живот чини вредним – „за Крст часни и слободу златну“. Тако су у нашем народу увек Крст и слобода били и остали једно.

Ми молитвено прослависмо страдање Христово, проливање Крви Његове. Прослављамо и његов Васкрс из мртвих, научени да је наша вера поникла на крви и страдању. Вера наша, најблагороднија међу верама овога света, потребовала је најблагороднију крв за свој узраст и одржање. Тако се дешавало и кроз нашу целу историју, а и данас се дешава.

Каква је судба Сина Божјег на земљи, таква је и наша судба, па се између нас најбољи жртвују. Све најбоље што се у једном народу одгаји, мора се принети на жртву, ради искупљења већине. Велики људи не долазе у овај свет да уживају радости света, већ да се радости открију и омогуће малој браћи. Када то људи забораве, крв мученика враћа их месту где је крв некада проливена како би кренули бољим путем.

Тако, и овогодишње празновање Васкрса помаже узрастању вере наше. Подсећа нас на оне дане када се Црква Христова у свету образовала и доживела почетне победе. Помозимо нашим милима и пренесимо се у оно значајно доба, па ћемо боље разумети своја страдања и биће нам лакше. Вера наших православних предака није лежала ни у броју ни у богатству, него у непоколебивој вери у скору победу истине и правде. Ова непоколебива вера испуњавала је душе њихове. Њоме се крепише на заједничким молитвама. Крепише се постом, исповедањем грехова и причешћем

Христом. Њоме се тешише у тешким часовима страдања и прогона. Ова вера чинила је просте речитима и непобедивима. А противници, да би себе нечим заштитили и оправдали пред јавношћу и историјом, служе се обманама и клеветама. Варају се они који мисле да се на неистинама и неправдама постављају дуготрајни темељи било чега. Свет се лако не обмањује. Свет зна да у страдању лежи слава страдалника, поштовање страдалника, кад достигну звање хероја и ореоле светитеља.

Херојство је у хришћанству увек било цењено, па и данас се цени. Бити хришћанин значи бити човек који је готов себе увек жртвовати за ствар човечанства и за ствар Бога. Херојство неодољиво захтева бежање од сопственог биолошког вегетирања и што приснији однос са Богом. То је битни налог наше вере. А тај пут је спор и тежак, и на њему сваки појединац мора показати напредак, како би га човечанство могло показати свету.

Нека вас не чуди што вам овај свет узвраћа зло за добро. Не чудите се ако вас гурају у пропаст они који су јели хлеб ваш. Нека вас не чуди што вас гура онај коме сте помагали да се попне на узвишеније место у властима и богатству. Нека вас не чуди што вам често онај коме сте живот спасли, смрт жели. Нека вас не чуди што вам онај коме сте кућу скућили, разваљује вашу. Нека вас не чуди што они којима сте част чинили и сачували, хоће да вас учине нечаснима.

Бог увек, а нарочито о Празнику Васкрсења, говори: „Не бојте се, Ја сам с вама“ (Мт. 28,20; Јн. 6,20). За мене сте се жртвовали и за Мене сте страдали, као што сам се и ја жртвовао за вас и страдао. Не тражите награду од оних који вам је не могу дати и који не знају шта чине.

Када чујете овај Божји глас, заборавићете на све ударце које вам наносе земаљска неправда и незахвалност. Ваше срце биће успокојено и лице обасјано док поздрављате све и свакога са:

***Христос васкрсе!***

и

***Ваисину васкрсе!***

## ПОЗИВ НА СЛОБОДУ ОД ГРЕХА<sup>2</sup>

*Тама ѿролази, а светѿлостѿ сија.*

(1 Јн. 2,8)

Ово су речи Светог Јована Богослова, великог међу апостолима, философима Светога Духа. Није он ово записао као неку своју философију, него излаже догађај чији је он лично био сведок. Био је присутан у свим оним догађајима када су тамне силе вршиле страшни суд над Богом. Он је лични сведок и очевидац како пролази тамна сила људска и демонска.

Видео је како је поплувано лице Христово лепше и светлије од лица Његових судија. Видео је како Праведник Божји и под трновим венцем више личи на цара, него Ирод под златном круном. Видео је како Син Божји у крсним мукама више представља Бога, него сви измишљени олимписки богови ондашњег времена. Био је сведок како тама смрти и сваке људске неправде и тираније пролазе када Васкрсли као сунце блиста.

Апостоли Христови, то су били највећи научници свих времена, научници најсавршеније науке за род људски. Нема науке изнад науке Васкрслог Богочовека у овом свету. То је наука о Богу Створитељу и Спаситељу, о души човековој и њеној бесмртности у вечном животу Царства небеског. Основ те науке јесте победа Добра над злом. Она је снага Истине и слабост лажи, снага Правде и слабост неправде, снага Љубави и слабост мржње, снага Живота и пораз смрти. Све је то дошло до јасног израза у Васкрсењу Христовом, у тријумфу Христовом над смрћу, тим последњим непријатељем, по речи Светог Апостола Павла.

Српски народ је дубоко схватио смисао Васкрсења Христовог. Схватио га је правилно и дубоко у два смисла: посмртном и досмртном. У посмртном, схвата га као доказ нашег сопственог васкрсења после смрти, као доказ Суда Божјег и постојања једног вишег света, далеко важнијег од овог земаљског и пролазног.

Отуда су толике српске светиње по Косову и Метохији, Србији, ти бисери средњовековне српске културе и ван граница наше Отаџбине. Колико их је само после Другог светског рата подигнуто у Америци, Канади, Европи, Аустралији и у другим крајевима света? Све су то жртве и молитве за умрле сроднике, оне који одоше да нас сачекају, тамо с оне стране капије ове привремене смрти.

У досмртном смислу, схватио га је као доказ да је јаче Добро од зла, Правда од неправде, Љубав од мржње, Истина од лажи. Све је то схватио и својим искуством потврдио, својим језиком исказао у причама, пословицама и песмама. Исказао оним неисцрпним благом народне мудрости која се никада не може сабрати, јер непрестано расте. Може се рећи, свако поколење, не, него сваки човек из српског народа који није посисао млеко Сатане и постао развраћеног срца и памети, представља живу књигу оне вечне и необориве мудрости коју народ непрестано одабира и слаже у ризницу народне мудрости...

Хтео бих нешто да кажем о још две чињенице које неминовно прате сваког живог човека: о греху и слободи.

Није велико зло када човек греши и стоји изнад греха. Зло је највеће онда када човек толико утоне у грех да тај грех стане изнад њега. Када орао стане ногама у смолу, још увек може размахнути крилима и дићи се у висину. Али када орао толико утоне у смолу да му смола залије и укочи крила, онда за њега нема више спаса.

Изнад греха се може дићи онај који стоји изнад смрти. Што год се неко више боји смрти, мање се боји греха. Што год се неко мање боји смрти, више се боји греха. Зашто је тако? Зато што смрт уноси таму и горчину у живот. И зато, човек не сме опростити себи грех да би му га Бог опростио.

Ко себи прашта грех, томе Бог није опростио. Ко неће себи да буде страшни судија, имаће Бога за судију. Бог прашта ономе који је сам себе осудио. Тако, Божја милост иде покајнику у сусрет. Дакле, ко је према себи немилостив, према њему је Бог праведан и милостив. Али и ко је према другоме немилостив, тај је и према себи немилостив и од Бога осуђен. Стога, апелујемо на многе овога света: нека нож своје моћи ставе у корице, јер ово зло неће добра донети.

Да подсетим на протекли рат у овој нашој Отаџбини. Хиљаде мајки испратиле су синове своје у љуте битке, узалуд чекајући њихов повратак. Хиљаде сестара завиле су се у црнину за браћом закланом на жртвенику слободе. Пријатељи тугују за пријатељима, удовице плачу за мужевима, сирочад пиште за очевима својим. Многи туже за огњиштем својим. У овом свету тешко да има кућа које нису дале и злато, и сузе и животе за откуп слободе. Та слобода не доноси се сребром и златом, но крвљу многим и скупоценом. То нам је показао и овај велики празник Христовог Васкрсења. Христос нас откупи скупоценом Крвљу Својом због грехова наших, и Васкрсењем Својим све нас уздиже као победнике.

Црква Христова, и у њој Српска, позива на слободу и борбу против тираније нижег човека у нама над вишим. Ево, данас сте заузети другом борбом која није тако часна и велика. Богом више осуђена него одобрена. Васкрслим Христом Црква позива у борбу против греха, а за слободу врлине; на борбу против себичности, а за слободу милосрђа; на борбу против мржње, а за слободу човекољубља; на борбу против безбожних мисли и неправедних жеља у себи, а за слободу узвишених мисли и жеља праведних; на борбу за правом и отимањем туђег, а на слободу правдом Божјом и делењем материјалних добара онима који су у невољи. Једном речју, Христова Црква позива у борбу против роба у нама самима, а за човека слободна од греха.

Вели римски философ Епиктет: „Нико није слободан до онај који собом влада“. Нико није слободан док грех чини, осим онога ко дође до сазнања своје зависности од Бога.



Ко се осећа зависан од Бога, тај се осећа независан од свега осталог, а са присутним миром у души својој. Питам, ко сме порицати да је боље бити зависан од Бога, који је Разум и сама Правда, од неразумности људске, и од свога греха? Слобода, у највишем њеном смислу, значи зависност од Бога. Та зависност није робовска, него синовска. Ко окрене лице своје од Бога, окренуо га је од себе и сваког другог човека, постао роб греха и сарадник Сатанин. Ослобађањем себе од греха, лакше се ослобађамо тираније људске и тираније природе. Ово кажем стога што је тиранија греха најгора тиранија у свету. Поручује Свети апостол Павле: „Стојте у слободи којом нас Христос ослободи, и не дајте се опет у јарам ропства ухватити“ (Гал. 5,1).

Слобода је најсимпатичнија ствар у свету. И кад је мрзе, људи јој се диве. Према сваком акту ослобођења свет се односи са поштовањем. Исто тако, свету импонује сваки човек који савлађује своје слабости и ходи као слободан у односу према својој нижој природи.

Слобода је најрадоснија и најгрознија реч која се икада на земљи чула. Та реч је палила човечанство као огањ и витлала га као олуја трску, кроз целу његову историју. Та реч је крвила срца робовима и залеђивала душу тиранима. Та реч је увек била мелем на рањену правду и отров на осиону неправду. Нема сумње, борба за слободу испуњава целу људску историју. Прво је човек водио борбу са природом, а потом човек са човеком, себи једнакима који су га притискали својом влашћу и силом, као господари и тирани. Трећа борба је вечита борба човека са самим собом, са ропским бићем у себи, за слободно биће у себи. Из те борбе проистичу остале, и то најчешће негативне. Зато је слобода скупља од злата, и суза и живота људског. Ко то не зна, или неће да зна, не ценећи сузе и животе, тај лако посеже за туђим.

Честитајући вам данашњи празник Христово Васкрсење, Празник над празницима, ја вас молим да умножите љубав своју према Васкрслем Господу. Тако ћете умножити љубав и према сваком човеку, створењу Божјем, за кога је Христос пострадао и показао му савршенији пут ка вечном

животу. У овом озбиљном времену, пуном страдања на правди Бога, узнесите молитве Васкрсом Господу, да вам отвори ум и срце, како бисте разумели ово време и себе поставили на најбољи јеванђелски начин. Поставили према свакоме без обзира на веру, нацију, пол, боју коже или учење, а на добро мира и добре воље међу људима на овим нашим просторима и шире. Треба заслужити улазницу у Царство Христово коме су се приволели сви преци наши, како бисмо се састали са безбројном војском анђела и светитеља, те у хору са њима славили вечну победу над грехом, смрћу и ђаволом, песмом:

*Христ̄ос васкрсе из мрт̄вих,  
смрћу смрт̄и униш̄и  
и мрт̄вима у гробовима  
живо̄и дарова.*

***Христ̄ос васкрсе, браћо и сест̄ре!  
Христ̄ос васкрсе и радост̄и донесе!***

## ПОРУКА МИРА И СЛОГЕ<sup>3</sup>

Ове године сав хришћански свет прославља заједно празник Христовог Васкрсења. То и ми у Сарајеву чинимо о овом Празнику велике и заједничке радости, поздрављајући Вас сверадосним поздравом

*Хрис̄тос Васкрсе*  
и  
*Ваис̄тину Васкрсе!*

Васкрс Христов је тајанствена и велика победа. Овај празник није себичност него љубав, није отмица него дар. Земаљски победници односе победу, а Христос је једини који доноси победу. Ниједан овоземаљски победник не жели да се његова победа одваја од њега, а само Христос нуди Своју победу свакоме од нас.

Гледајући Христову победу издалека, дивимо јој се као јединственој по сјају, красоти, честитости и спасоносној. Гледајући исту изблиза, ми јој се дивимо због страха не-пријатеља који су у њој скрушени, као и због множине робова који су њоме ослобођени.

Господ Христос није назван, по народу у коме је рођен – „јеврејољубац“; нити „гркољубац“; нити „римљанољубац“; нити „политикољубац“; нити „аристократољубац“; него је Он назван „Човекољубац“, увек истичући јеванђелске врлине: љубав, слогу, братство, узајамну помоћ, жртву за другога, миротворство и све друго што овај свет чини племенитим и најлепшим за заједнички живот.

Народи у Босни и Херцеговини, као верујући у једнога Бога, имају три велике вредности: Бога, управитеља држа-

---

3    *Порука о Васкрсу 2001. године*

вом и дом. Бог је изнад свега и свакога, несравњив ни с ким и неопходан сваком живом бићу. Домаћин државе је главни носилац власти у држави и, као слуга Божји, он влада по милости Божјој. И треће: дом је домаће огњиште, светиња брака, породица. То је основна ћелија народне кошнице, веза садашњости с прошлошћу и, путем брака, са будућношћу.

Када ово рекосмо, намеће се питање не странцима, него ради нас самих и за нас. Да бисмо се боље познали и кроз познање разведрили, охрабрили, оснажили и сложили, пронађимо историјски, непогрешиви метар, којим бисмо себе мерили и сазнали какви смо и колики смо у сравању са другим народима. Да бисмо ово са одговорношћу учинили, морамо рачунати на суд народни, пошто је политика, у најбољем смислу, народни посао и то један од највећих народних послова, како би се и код нас могла применити она енглеска изрека: „Поштење је најбоља политика“.

Поред ове велике радости Празника, не можемо а да не поменемо и велику жалост која нас је снашла. Свима је већ познато да су у недељи у којој се спремамо да дочекамо сверадосно Васкрсење Христово, нападнуте свештеничке породице на Палама, и то од оних који се у нашој земљи представљају као миротворци. Отац Јеремија и његов син Александар још увек се налазе у очајном стању, иако лекари дају све од себе да их спасу.

Сви смо ми деца Божја по створености и међусобно браћа и сестре, па гледајући на овај злочин, веома жалимо све оне који су се, путем његовог наређења и извршења, спустили испод сваког морала и људскости. Стога ми никада, као створења Божја, не осуђујемо, него сажалевамо, али њихов грех веома осуђујемо, а онај који греша сарадник је, не Божји, него ђавољи. Овај догађај, онакав какав јесте, а још је и данас видан, рекао је све и није потребан дужи коментар.

Позивамо наш благочестиви народ да ово приме с мирноћом духа и појачају своје молитве, како би Васкрситељ и Спаситељ Господ Исус Христос подигао и оздравио наше страдалнике.

Све што рекосмо, порука је овог Празника, па Вас све  
срдачно поздрављамо поздравом истине и победе:

***Хрис̄ѡс Васкрсе***  
**и**  
***Ваис̄ѡину Васкрсе!***

## РАДОМ ИЗГРАЂУЈМО СЕБЕ<sup>4</sup>

**М**ного је векова прошло од када се чуо божански поздрав: *Христос Васкрсе* и отпоздрав: *Ваисџину Васкрсе!* Тада су и они који су тражили смрт Богочовека на Крсту за један час занемели, а затим проговорили јавности: *Украли су га из гроба.*

Напротив, са голготског крста потекле су нове мисли у свет које су из основа промениле поредак у људском друштву. До тада се знало да је наш Спаситељ по телу произашао из племена Давидова, али од оног јутра када је Анђео са одваљене гробне плоче објавио Васкрсење Христово, наш Спаситељ се показао кроз тродневно васкрсење да је заиста Син Божји, који је требало да буде предат ради наших грехова и да васкрсне ради наших оправдања. Зато се Васкрс Његов назива и Празник над празницима.

Многа царства су давно порушена; Панонско море давно исушено. Све што је човек створио пролазно је. Вечна сила мења лице земље и изглед васионе. Само наш Спаситељ и Његова божанска наука влада и данас целим просвећеним светом, а они који у Њега сумњају нека не затварају очи пред многобројним величанственим храмовима подигнутим у име Његово и на њима постављеним крстом као знаком силе Божје.

Ово је празник љубави и праштања. Да васкрсењем сви свима све опростимо! И ове године је тренутак да делом покажемо јесмо ли и колико следбеници Бога љубави. Да покажемо колико у нама има љубави Његове према онима који пате. Васкрсли Господ хоће да се сви посветимо миру, раду, добрим људским односима, добру и моралном напретку. Последња, несрећна ратна драма на нашим просторима је

---

4    *Посланица о Васкрсу 2003. године*

поодавно завршена. Рат који је свим народима донео велике несреће и пустош, престао је благодарећи милости Божјој. Сада треба да се сви враћамо мирном и заједничком раду, да бисмо залечили ране моралне кризе и кризе ауторитета. За све нас који живимо у Босни и Херцеговини многоструки су задаци и посла има за све. Рад је најпреча дужност која нам се намеће у ово време, ако не желимо да доживимо друга разочарења и друга зла. Обнова је могућа кроз рад који је прожет божанском идејом – да је рад молитва своје врсте. Нека нико не избегава рад, било физички, било духовни, онако како је ко способан и позван. Државници нека се старају о држави и раде на консолидацији мира и добре воље међу људима, учећи народе да љубав покрива сваки грех.

Свештеници и верски радници нека проповедају љубав, братство и мир међу свим народима, јер без тога нема среће човечанству. Наставници нека васпитавају децу нашу и омладину у оним идеалима који су достојни човека и вере у којој живе. Жене и мајке нека уливају деци својој љубав према човеку а не мржњу, јер је мржња највећи демант њиховог материнства. Земљорадници који обрађују земљу, радници који раде неки други посао, нека удвоструче своју снагу, јер је посла много. Тако ће се једино доћи до наше трајне духовне и материјалне обнове, до трајног мира и рада, како би нас и други народи оценили пролазном оценом.

Верујмо у ово што поручих, па ће нам Бог још више помоћи. Ми смо деца ове земље у којој нас је прво сунце огрејало, први ваздух удахнули, први свет око нас угледали. Сви народи ове земље имају своје празнике, које свечано прослављају и поздравом празника поздрављају. Тако и ми Срби имамо своје празнике које са радошћу, постом и молитвом, дочекујемо и поздрављамо, као и овог нашег Празника над празницима, па ми дозволите да Вас све у име наших тела и органа, наших професора, студената и ученика Богословије, свештенства, монаштва и у своје лично име поздравим древним и сверадосним поздравом:

***Христос Васкрсе!***

## ВАСКРШЊА ПОРУКА<sup>5</sup>

Благословен нека је овај дан, који нас подсећа на многе победе и многе разлоге да будемо дубоко верујући људи. Нека су благословене све оне свете душе, које одредише овај дан, да га прослављамо вером нашом. Јер, сећајући се свих наших успеха у животу, а то су победе наше, за добро наше и других око нас, обавезује нас да верујемо у Бога Победитеља. Нема човека под овим небом, који не остварује победе у овом свету, а највеће су оне које побеђују зло у себи и у другима. Стари је обичај војсковођа да говоре војницима о прошлим победама и да их тако храбре и одушевљавају за нове победе. Светитељи су наше духовне војсковође, а они су победници свакога зла у овоме свету. То се не дешава после смрти њихове, него док су још овде са нама. Они су одредили данашњи дан, да би нас посетили прво на победи Христове, победе Божије, а онда и на победињ људи који Њиме живе, мичу се и јесу.

Нема сумње, у тој и таквој победи су три главне благовести, три врлине које осветљавају сваку победу Богом. Прво: без истине човек не може бити свет ни добар; доброта је кључ, а светост су врата истине. То су три врлине које рађају једна другу, а савршене су само у потпуном јединству. Ако пратимо семе дрвета у земљи, оно ће кроз стабло, цвет и плод доћи на врхове дрвета. И опет ако га пратимо на висини дрвета, оно ће опет доћи до семена под земљом. Тако, сеје ли се истина, ниче светост и доброта, а сеје ли се светост ниче истина и доброта, а сејели се доброта ниче истина и светост. Истину не треба мешати са једним посебним знањем, јер посебно знање је као један прст у човеку, а где је

---

5    *О Васкрсу 2004. године*



цело тело? Зато се истина не може знати. Она ће се открити духовном човеку, подобном истини.

Вера нас учи Истини, а не неком посебном знању. Истину поричу обично они људи, који поричу светост и доброту. Људи који вером исповедају истину, а живе без светости доброте, говоре неистину и то осећају у души својој. Зато се вели, да ће „чисти срцем видети Бога“. Кроз прљаве наочаре не види се ни светост сунца, а камо ли светост Бога. Бог је браћо истина, сва истин у васиони, а нема истине ван Њега. Пут ка сазнању истине је врлина. Сви закони у васиони су ноте истине, струне на његовој харфи. Блажена је она душа која стоји у хармонији са бескрајном музиком истине. Ово је тајна велика доступна само мањини, која жртвом скупо, плаћа ово сазнање.

Погледај те усвоју прошлост, у свој родни завичај, огњиште своје, имања своја која сте наследили од предака својих. Није ли то сазнање да се без жртве не долази до те истине. Било је то јасно прецима нашим пре хиљаду година и нису имање тако лако отуђивали као ми данас. Очигледно је, наша истина није тако темељита као што је била њихова. Они су га умножавали, а нису отуђивали, чинили су то ради себе и ради свог потомства. Нису га давали у бесцење и због уцена, него љубили га, жртвовањем себе за њега и радовали се правом радошћу. Нису ни помишљали на одлазак у прекоокеанске земље, остављајући сво добро своје, сву прошлост своју, понесени неким „бољим животом“. Певао је Алекса Шантић: „Грки су тамо залогаји хљеба, где свога нема и где брата није“. Вера у Бога је незадовољна таквим људима каквих има, без обзира из кога су народа у Босни и Херцеговини. Прави нам је пут оне три врлине: истина, светост и доброта, које су вредност велика у својој јединствености.

Тако ћемо и ми бити вредни озбиљне пажње људи и Божије помоћи, ако смо пред Богом и људима јединствени, праштајући једни другима сва прегрешења. „Не бере се са трња грожђе ни са чичка смокве“, него са свог животног

стабла беру се добри плодови, као што је увек чињено и искуство показало.

Огњиште своје, ту трпезу љубави коју Бог поставља и помаже нама да је створимо, не напушта се тако лако. Треба се бојати огрешења према Богу и прецима. Велика је тајна, нам несхватљива, како родна кућа вуче човека себи. То је зато, јер је ту по први пут угледан свет, први ваздух удахнут. Ту нас је прво сунце угрејало, топло крило материно примило и загрљај очев се осетио. Ту се с надом у помоћ Божију сејало, жело, купило и вејало, стварало свој хљеб насušни. О, како је тај хљеб свет и велики, како он засити човеково тело и душу и како је слadak. Са наших њива Бог нас храни, богату трпезу поставља и мио нам је био дом наш. Нека нама и сада миоо буде, а не да по беломе свету тражимо други дом. Зато, враћајмо се својим огњиштима. То су света места, не само наша, и предака наших, него и покољења наших. Ово је молба моја, вашег духовног родитеља, и дужност ми је да вам све ово кажем, исто онако, као штосам говорио, да се никуда не крећете из домова својих. Зар, сав уложени труд, наде, знај и напоре, тако лако остављамо и у туђину одлазимо?

Измучени народи у Босни и Херцеговини, морају се учити миру и јединству. Ви ћете се сетити из историје српског народа, да је Свети Сава деловао целог живоа на миру и јединству, отклањајући раздор и неслогу међу браћом, међу суседима, међу народима. И по смрти, његово име је служило тезом мира и јединства међу народима. Није он говорио „грех је продати своје имање човеку који није моје вере и нације<sup>48</sup>. Извесно је, да је Светитељ студенички имао дубоки мир у себи, јер ко нема мира у себи, не може га дати другоме. Тако, ко није у јединству с Богом, не може бити творац јединства међу људима.

То је стрменит и тежак пут, који води унутрашњем миру и единству. Једини је Бог у вечитом миру и јединству са самим собом. Зато су миротворци прави синови Божји. Зато само мироимац може бити миродавац и миротворац. Човек подељен сам у себи, не може залити душу другога миром и

хармонијом. Зашто? Зато што мир не значи један тон на инструменту душе, него хармонију свију тонова душе. Бог у суштини представља хармонију тога, – три тона у вечитој музици божанског јединства. Зато смо и ми позвани да остваримо такву хармонију у себи и око себе. Мир, браћо, не значи монотонију но хармонију. Мир је јединство с Богом, извор сваког истинског мира и јединства у свету.

Само савез душа је дуговечан, савез морални, постојан на савести, тј. на истини, светости и доброти. На ова три стуба почива цела звездана васиона, која броји више сунаца, него што има живих бића на земљи. Како ће се малено људско друштво одржати у овом свету немира, разних апетита, жеља и жељица? Да би то било могуће, свака душа човечија мора се подићи на ова три духовна основа. Као што је познато, зидарима сваки део зидарског материјала мора бири добар, ако хоће да сазидају чврсту и стабилну грађевину. Вером у једнога Бога, религија може бити религија мира и јединства, а то је религија светих. Ту је увек присутна чежња за већом светости народа. Ко ће имати срца, ако га страдалници немају? Цео Исток, чије распеће траје од Јерусалимске Голготе до данас за ово зна. Без страдања нема визије свеопштег братства људи. Зар то није и данас присутно у свету? Како је много страдалника на правди Бога?! И у овом случају треба знати, и то ће бити утеха у страдању, вером у Бога су истина, светост и доброта сливене у једно живо јединство које се зове љубав.

Вера у Бога није условљена никаквим политичким или економским системом. Она је против насиља и неправде, било да неправда и насиље долазе из свиле или дроња. Она не дели људе на господаре и слуге, нити на богаташе и сиромаше, него на праведне и грешне. Тако, када људи победе у себи вољу за грехом, лако ће остварити најсавршенији политички и економски идеал. Када се у људима зацари поверење место подозрења, сажаљење место освете, радост у туђој радости туга у туђој тузи, људи - богољуди - ће с болом посматрати поколења иза себе, који су стварали ратове, не-

споразуме, мржње и сваки други неред, који је узнемиравао душе људске.

У понору људске душе, над који се не нагиње сваки, налази се лек сваком злу. Дубље треба копати испод површине душе, да се дође до лека сваком злу, до истине и блаженства. Знате из искуства, да се све драгоцене ствари налазе заривене у осами и ћутању. Најдрагоценије и најмоћније ствари у свету су најскривеније од очију наших. Није ли и ваздух посвеминутни услов нашег живота? Колико је тек скривена тајна одаја душе наше, у којој вера чека пробуђење наше!

Ето, ради свега тога у овом свету појавио се у телу Господ наш Исус Христос. Од људи је различито оцењиван и о Њему су доношени различити судови. Зли људи, слуге греха, смрти и ђавола нису се мирили с појавом Његовом. Нису се мирили ни са учењем Његовим, посведоченим многобројним чудесима. У целокупном свом служењу богу зла, Њега мучише, на Крст приковаше, у земљу сахранише али Он Васкрсе, показавши себе Победником.

Свима вама, наша децо духовна, нека је срећан и од Васкрслог Господа благословен овај Празник, као и свима људима добре воље, мира и јединства у свету, поздрављајући Вас радосним древним поздравом

***Хрис̄тос Васкрсе***

***и***

***Ваис̄тину Васкрсе!***

## ИСТИНА И ЉУБАВ<sup>6</sup>

Хтео бих, упркос претешком положају свих у БиХ, да кажем реч радости, а у складу с радошћу што је Васкрсли Христос људима доноси.

Христос долази у овај свет и доноси две нове стварности: Истину и Љубав. Истину је овај свет тражио. Својим умом је настојао да је угледа и нађе. Али оно што је овај свет својим умом могао сагледати, то су били само фрагменти, делови Истине. Скупити те делиће, те фрагменте, људски ум нити је могао нити сада може. Отуда је човек постао предмет сумње, тако да је Пилат, сазнавши од Господа Христа да је Он дошао сведочити Истину, упитао Га с презиром: „Шта је Истина?“

Нажалост, пагански свет, исто тако, није познавао Љубав. Без Љубави, ни Истина се не може сагледати. Тако се ни данас Истина не може пронаћи, ако човек није независан. А права и главна независност читава се најпре у независности од самога себе, од свога самољубља. Да би се човек ослободио од те самозависности, потребан је био долазак Христов. Потребан је био Његов долазак и проповедање Његове науке, Његовог Јеванђеља, нарочито наглашавајући да без Љубави, као круне свих врлина, не може бити ни ослобођења од самозависности, нити сазнања Истине. Христов Васкрс је свету донео могућност сагледавања целе Истине. Управо то је била Истина оваплоћења, Истина Богочовека, који пострада као човек, умре и васкрсе.

Тек кроз те две тековине, за нас сасвим нове, човек је у могућности да пробије грехом омађијани круг дотадашњих сазнања, да у правом светлу сагледа, како своју сопствену личност, тако и цео овај свет.

---

6 *Васкришња бесједа - Сарајево, мај 2005. године*

Схватањем Христовог Васкрсења у његовој суштини, Истина човеком завлада, а Љубав божанска постаје нови главни огањ и покретач човечанству да процвета, и бојом и лепотом, тако изванредним цветовима, какви се до тада нису видели ни осетили. Од Васкрсења се човечанство уздиже, тако да се борбе, муке и жртве све мање избегавају, него се претварају у енергију више врсте.

Ову велику тековину Христовог Васкрсења данас многи не виде, зато што немају сазнања о путу ка Истини и Љубави, који су Хришћани прелазили за протеклих две хиљаде година.

Данас, о празнику Христовог Васкрсења, хтели би да укажемо на истинити догађај, да је Христос заиста васкрсао, и на огромну поуку коју овај Празник пружа сваком човеку. Ово чинимо, драга браћо и сестре, у име наших епархијских тела и органа, нашег свештенства и монаштва, господе професора обеју наших богословских школа и њихових слушаца, као и у своје скромно име, уз сверадосни поздрав свима вама:

***Хрис̄тос Васкрсе!***

***Ваис̄ину Васкрсе!***

## **ХРИСТОС ВАСКРСЕ И СМРТ ПОРАЗИ<sup>7</sup>**

Период кроз који пролазимо, обилује како радостима тако и бригама, док је Празник који светкујемо пун највеће радости, јер је Христово Васкрсење јо празник побједе над смрћу и ужасом пакла. Наиме, по своме Васкрсењу, Христос је поздравио жене мирносице ријечима: Радујте се! (Мт 28,9), те отуда, сви ми хришћани можемо пјевати: Христос васкрсе, али и: Радујте се, народи, и веселите се, јер Христос устаде, радост вјечна.

Овај поздрав садржи цијело Јеванђеље, благовјест да је Христос заиста васкрсао да би Собом васкрсао цио род људски. Смрт је поражена, бол и пропадљивост укинута – замијењени радошћу и животом вјечним. Овим Празником је остварена највећа нада човјечанства и омогућено вјечно радовање. Као што се Апостоли обрадоваше Христовим Васкрсењем, тако се и ми радујемо, јер Васкрсењем Његовим дође радост васцијелом свијету. Радост извире из Васкрсења, а Васкрсење потиче из гроба, који је био резултат човјековог падања.

Човјек, створење Божје, саздан по слици и прилици Творца, нарушивши заповијест о посту у Рају, постао је смртан, роб гријеха, изгубио је наду на радост и бесмртност. Ни у Старом завјету, све до доласка Христовог у овај свијет, људи нису знали куда одлазе послје смрти, нити су могли да схвате тајну смрти. Али, нека је слава Богу – Христос постаде Богочовјек, бјеше разапет и погребен, сиђе у Ад, дакле, уђе у дубину крајње таме, узе човјека и узведе га на висину. Због тога исповиједамо да устаде из мртвих и постаде

---

7 *Васкришња бесједа - Сарајево, април 2006. године*

Васкрситељ свих оних који повјероваше у Њега – Месију, о коме је толико наговјештавано кроз цијели Стари завјет.

Послије тог јединственог догађаја, Он опет бјеше са нама, показиваше се многима као Васкрсли, а потом се вазнесе на небеса, да би и нама показао да од тада сви знамо како је Васкрсли Христос припремио свима нама блиставо и свијетло мјесто, и то вјечно, са Своје десне стране.

Овим мислима о празнику Христовог Васкрсења желимо Вас све поздравити и од Васкрслог пожељети свако добро; по јеванђелској поруци, очекујемо да се вјера у Бога умножи и уз међусобну љубав крунише миром и добром вољом међу људима.

Очекујемо, с правом, да напади и све учесталије клевете на православни српски народ у Босни и Херцеговини, али и ван ове мале балканске земље, већ једном престану. Крајње је вријеме да се примјењује једнак однос према свима грађанима ове земље, и да поштовање људских права не остане само на папиру, него да се самоодговорно угради у сваку личност. Тако очекујемо да се, послије многих молби и тражења, након дугих 65 година врати наша зграда Богословије у Сарајеву. Очекујемо да властодршци своја обећања испуне, и поручујемо да се залажемо у правцу да сваки народ у овој земљи треба да има, чува и његује своје посебности и своја знамења, јер ако њих нема, нема ни тог народа у Босни и Херцеговини.

Ово је наша главна порука, у духу овог великог Празника, јер се љубављу Васкрситеља побјеђује сваки гријех и настаје међусобно служење.

На све призивамо Божји благослов, и поздрављамо вас најрадоснијим поздравом:

***Христ̄ос Васкрсе!***



## **ХРИСТОВО ВАСКРСЕЊЕ – НАЈВЕЋИ ДОГАЂАЈ У ИСТОРИЈИ<sup>8</sup>**

Ево нас у данима када прослављамо Празник над празницима јо Васкрсење Господа и Спаса нашег Исуса Христа! Све вас поздрављамо радосним поздравом побједи над гријехом, смрћу и ђаволом:

**Христос Васкрсе**

**и**

**Заиста Васкрсе!**

На позив Христов долазимо у свете храмове на Свету Литургију, прослављајући Његово Васкрсење из мртвих, као првенца из Ада, а потом ћемо и ми. Васкрсли Христос тражи да пред Њим отворимо своје срце, да Га вјером нашом у срце смјестимо и живимо Христом и у Христу. Неизрецива радост обузима нас кад стојимо пред Њим и у искреној молитви говоримо оно што желимо.

Цијели свијет чуо је глас Васкрслога, а Његове ријечи у срце су смјештали они који су повјеровали. Кроз Христа-Логоса Божијег, створен је овај свијет и све у њему. Све је учинио да човјек буде што ближе Њему, а далеко од гријеха. Али човјек тај однос поквари, па мораде напустити Божију близину. И поред свега тога, човјека, као слику и прилику Своју, Логос не остави сама себи, него дође у овај свијет као Богочовјек Исус Христос, како би живио међу нама и с нама. Међутим, људи, љубитељи гријеха, не видјеше у Њему свога Творца, него га гледаху као грешника – нарушитеља Божијег Закона, иако „Он гријеха не учини нити се превара нађе у устима Његовим,“ како веле свети Апостоли.

---

8 *Васкришња бесједа - Сарајево, април 2007. године*

Послије Васкрсења, Христос се сусретао са својим Апостолима, женама Мироносицама и другим људима, да би се у четрдесети дан по Васкрсењу, са човјечијом душом и тијелом вазнио на небо и сјео с десне стране Бога Оца. Овиме је прославио човјека и упутио нас да се и ми непрестано приближавамо Богу, јер је тамо наша отаџбина, а не овдје на земљи.

Христовим Васкрсењем – највећим догађајем у историји рода људског, од Бога Логоса послати смо Богу Оцу, учествујући у плану спасења рода људскога који се непрестано одвија по Његовој вољи и по Његовом светом Јеванђељу. Стога је наша вјера залог Божији у нама и свим људима и народима.

Призивајући на све Божји благослов, поздрављамо вас још једном древним и радосним поздравом:

***Хрис̄тос Васкрсе!***

# **ВИДОВДАНСКЕ ПОСЛАНИЦЕ**

**ДАЛМАТИНСКА ЕПАРХИЈА**

## ИЗАБРАНО СЛАБО ДА ПОСРАМИ ЈАКО<sup>1</sup>

... Бо̄ је изабрао оно ш̄ио је слабо њред све-  
иом, ио је изабрао да њосрами јаке.

(1 Кор. 1,27)

### Изгубљена битка – задобијена победа

**Н**аша Црква слави Видовдан гледајући на тај догађај са чисто јеванђелских и хришћанских видика. Отуда, слави га као свој народни и црквени Велики петак, а у исто време као и свој Васкрс. Слави га као своје страдање и као своје васкрсење у исто време. Како је то могуће? – питају многи.

Косовска војска је пошла на жртву. Пошла је као млади Давид против великог Голијата. Један мали народ суочио се са великим и моћним Отоманским царством на Косову пољу, пре немало 600 година. Лазарева војска је бранила отаџбину, груду своје земље, живот свога народа, своју слободу, своју Цркву, своју веру. Муратова војска се борила освајајући туђу земљу, наметајући силом и тиранијом своју власт, своју исламску веру, своју силу. И на крају, турска војска је задобила битку, док је Лазарева војска задобила победу над тиранијом, злочином и ропством. Србија је изгубила тело, а спасила душу. Земаљско царство је пало, али је небеско остало. Да није тако, ни једног од нас не би овде било данас.

Због тога, наша Црква не слави Видовдан само као велики историјски догађај. Слави га као науку којом су живе-

---

1 Видовданска беседа код цркве „Лазарице“ на Далмајинском Косову, 1984. године

ла поколења и њоме се вековима напајала. У средишту те науке је вера и уверење да победа никада не припада ономе ко чини неправду, ко посеже за туђом земљом и туђом слободом, ко не зна шта је истина и љубав. Победа је увек тамо где су истина, правда и љубав. Никада тамо где је сила и насиље. Због тога наша народна песма, после пораза на Косову, ипак каже: „Све је свето и честито било, и миломе Богу приступачно“.

### **„Тешко онима који зло зову добро“**

У давна времена велики пророк Исаија је записао Божју реч која каже: „Тешко онима који зло зову добро, а добро зло, који од мрака праве светлост и од светлости мрак“ (Ис. 5,20).

У предграђу Ниша подигнут је један изузетно драгоцен споменик, то је Ћеле-кула (кула од лобања). То је кула коју је после битке на Чегру подигао нишки турски паша и у њу узидео око хиљаду лобања српских ратника који су у пролеће 1809. године изгинули на Чегру и околини, на челу са Стеваном Синђелићем, а у борби за ослобођење Ниша од Турака. Паша је мислио да ће лобањама легендарних јунака са Чегра уплашити Србе и угушити устанак. Међутим, од онога времена па до дана данашњег Ћеле-кула је остала једна од најдрагоценијих знамења нашег родољубља и јунаштва. Тај споменик је подстицао нова поколења на нова прегалаштва.

Пре немало 150 година посетио је Србију Ламартин, велики француски песник и државник. Видео је и Ћеле-кулу у Нишу. И дуго је стајао пред њом гледајући у овај необичан споменик, који је несвесно подигао један од највећих непријатеља српског народа. На крају је узвикнуо: „Народ који има овакве споменике, не може никада пропасти“.

Ћеле-кула је висока око 15 метара. Данас има једна зграда у Чикагу висока око 430 метара, и мисли се да је то највише здање у свету. Када би се сазидала једна нова Ћеле-кула у коју би биле узидане све главе које су невино пале

само у току прошлог рата у нашем народу, та Ђеле-кула би била далеко виша и шира од оне највеће зграде у свету. То би био наш највећи споменик. Веома мало би било међу нама, или нимало, људи који у тој кули не би видели свој споменик и који не би могли да кажу: „У њему је глава мога оца или мајке, мога сина, или кћери, мога брата или моје сестре, мога стрица или ујака, мога кума, пријатеља или суседа. Стотине и стотине хиљада кандила горело би дању и ноћу на зидовима те нове и велике Ђеле-куле.

Један од највећих писаца света је на једном месту записао: „Човек ће можда дотле дотерати да ће пронаћи насладу у проливању крви и мучењу невиних људи“. То се управо десило у току прошлог рата, да би се испунило оно страшно виђење пророка које је пре немало 3000 година записано: „И децу ће им размрскати на њихове очи, куће ће им опленити и жене ће им осрамотити... Ни на плодове у утроби неће се смиловати, нити ће деца жалити око њихово“ (Ис 13,16.18).

Пре неколико дана у новинама је донет чланак са сликом која показује једног немачког подофицира како оре упрегавши у плуг једног сељака из околине Краљева. Чланак који приказује ту грозну слику, носи наслов „Бразда срама Трећег Рајха“.

Данас, после више од 40 година како се десила једна од највећих наших несрећа и трагедија, данас, на Видовдан, треба да се и тога сетимо. И то спада у нашу Косовску епопеју. И то су догађаји који нас подсећају на пророкове речи: „Тешко онима који зло зову добро, а добро зло, који праве од мрака светлост и од светлости мрак“. И да се сетимо да је на крају Бог увек и свагда „сламао јарам насилника и лomio његову палицу, а крај је насилника свагда био жалостан као дан мадијамски“ (Ис 9,4).

### **„Крила будућности“**

Пре двадесетак година посетио је Споменик октобарским жртвама у Крагујевцу један од највећих афричких пе-

сника. После тога написао је песму под насловом „Крила будућности“. Између осталог, песник каже да су крагујевачки мученици „народа свога зора верна“, „крила раширена, вечна, ненамерна“ којим ће надлетати изнад историје свих будућих поколења. Тако исто изнад историје свих нараштаја, од Косова па до данас, надлетају сви остали видовдански јунаци и мученици. Они су „крила будућности“ која су проносила нашу црквену, државну и народну историју кроз векове и носиће их кроза сву будућност.

Потребно је да се поучимо на историји нашег мучеништва! И да увидимо да је снага нашег рода и наше Цркве не у броју, не у материјалној или војничкој снази, већ у снази духа и срца. И да се на видовданском искуству поучимо да историју чине достојном живљења не земаљска рачуница, већ приврженост царству небеских и духовних вредности. Јер, „земаљско је за малена царство, а небеско увек и до века“, вели видовданска песма.

Ово је дан да се подсетимо да су сви косовски витезови и мученици, укупно и заједно, велика и непобедива армија, којој неће никада наудити никаква сила, никакво оружје, ни олово, ни челик, нити пак страшна атомска бомба.

Ово је дан да се сетимо наших великих предака мученика и јунака. И да увидимо да су они наши заштитници или тужиоци, у исто време. *Заштитници*, ако се на њих угледамо, њима надахњујемо, њихова велика дела и понашања у себе упијамо. И да су наши *тужиоци*, ако их заборавимо, или ако из било каквих људских рачуна и слабости њихове заслуге пренебрегнемо.

Ово је дан одређен да прелистамо нашу прошлост и нашу историју од оног првог Видовдана, који је доживљен пре шест векова, па до овога дана данашњега. У тој огромној књизи Бог је записао многа имена великим и златним словима. Та имена су времена и векови брисали, али нису могли да избришу. Ето, та имена ми данас славимо молитвама и духовним заједничарењем са њима. Најдостојније ћемо их прославити слушајући њихове поуке и поруке. Међу овима је најзначајнија порука у којој се каже да на крају побеђује



увек Божја правда, да је добро само оно „што је свето и честито – и миломе Богу приступачно“. Слушајући те поруке, и ми ћемо најбоље данас прославити Видовдан и све наше мученике и јунаке у молитвама да би им свима била: слава и хвала!

## КОСОВО – ЕПОПЕЈА МИСТЕРИЈЕ И СЛАВЕ<sup>2</sup>

Гин Божји је дошао у овај свет, у ову огромну људску драму као њен главни јунак. Својом смрћу је очитовао божанску љубав према овом свету, а својим Васкрсењем победу, казавши свима да ће доћи дан када ће сви људи васкрснути. Смрт без васкрсења је стање у месту, а са васкрсењем ход у радост, у незаборав. „Не бојте се оних који убијају тело, а души не могу наудити“, рекао је Господ (Мт. 10,28).

Тако је и Косово - Видовдан драма нашег народа у којој је главни јунак честити Цар Лазар. Ова велика драма српског народа двојачко је посматрана и оцењивана. Једни су је ценили као победу, а други као пораз. Да би нам помогло објашњењу Косова, посмотримо неке друге победе и поразе у нашој историји:

Многим победама краљ Милутин је преносио тежиште српске државе од Јадрана до Егејског мора, до браничевских отмичара Дрмана и Куделина, видинског господара Шишмана и у друге крајеве. Биле су то врло пресудне ствари за ондашњу српску државу и Балкан уопште. Ко зна датуме тих победа и ко их слави?

Затим, победа светог Краља Стефана Дечанског на Велбужду 1330. године представља једну од најсјајнијих победа у доба Немањића. И та је победа ушла само у историју, а не и у календар победа. Свети Краљ није био поносан овом победом, тј. освајањем Бугарске, већ се вратио кући и отишао у своју испосницу крај манастира Дечана да се Богу моли да му опрости грехе ако их је у рату учинио.

<sup>2</sup> Прочитао 1. јула 1984. г. Миџроиловић загребачко-љубљански  
ЈОВАН

Цар Душан је своје име пронео и окитио победничким ловорикама, па су те ловорике остале само суво лишће када се упореде са зимзеленилом Лазаревим.

Вративши се са Плочника у Крушевац, војвода Обилић обавештава честитог кнеза Лазара о славним победама над султановом војском. Али и та је победа остала само једна пријатна епизода у историји српског народа.

Пре него што ћу поменути један пример од многих наших пораза, ево једног који је и пораз и победа – из историје српског народа кршевите Буковице. У Бивичином Селу поп Петар Јагодић Курица црквеним звоном огласи социјалну буну против млетачког угњетавања и неправде. Та бунa под Задром је пропала пред надмоћнијом млетачком војском, а њен вођа допао у најтежу венецијанску тамницу где је тамновао пуних 46 година и из ње изашао жив, оронuo и тешко оболео. Ко зна за тај пораз и моралну победу овог сужња и где је тај споменик који је обележио овај догађај?

Ми у својој прошлости нисмо били без пораза. Не узимајући пример из последња два велика светска рата, ниједан од њих није тако сличан поразу на Косову као онај на Марици 1371. године. И тамо се догодила погибија једног владара, и то врло снажног, са мноштвом великана, војвода и српске војске, па ипак овај пораз српски народни песник није овенчао ореолом мучеништва. Српски геније се чак није ни задржавао на овом догађају, сем у оној песми како Турче на малоазијској пијаци продаје сабљу краља Вукашина.

Косово је нешто друго и од свега се другог у нашој историји издваја. То је величанствени жртвеник једног народа, узвишена епопеја мистерије и славе. Апотека лекова за духовне и моралне недуге: извор надахнућа и чистишите савести познијих поколења, технички пораз но морална победа кроз драговољну смрт. Дакле, то је борба за „Царство небеско“, „за прелијепо име Исусово“. Тако се велики владар и војсковођа, после дугог колебања и гетсиманског зноја у Крушевцу, одлучио за физичку смрт да би био Богом прослављен.

Пут Лазареве одлуке водио је Косову пољу, осећен кр-сташима барјацима, иконама крсних слава, Христа, Богородице и других светаца. Зар нас све ово не подсећа на прва хришћанска времена, на оне групе хришћана који се никада нису молили да их мимоиђе чаша мучеништва. Ни крстоносна војска Лазарева није никада одржала молепствије за спасење од смрти. Напротив, исповедила се и причестила пред смрт, пред ратни окршај. Цео један народ, оружана војска, примила је горчину смрти, послушна промисаоној вољи Божјој. Размислите и закључите, зар Косово није до данашњих дана служило као животворни лек. У хришћанском свету није познат такав народ који је сав за веру своју отишао у смрт, и то не у смрт самоубилачку него херојску.

Тачно после шездесет година од Косовске битке пао је Цариград, престоница источног хришћанства. Тада је исечен и хришћански владар цар Константин, српске крви и порекла по једном родитељу. Пад ове хришћанске престонице није у тадашњој Грчкој забележен као светао дан, него као мркла ноћ, као пропаст, а не као победа, иако је то била битка између крста и полумесеца. Била је без надахнућа за будућа поколења.

Сваког тренутка у човеку нешто неопажено умире, а нешто васкрсава. Тако је и у једном народу, а он је изнад појединца. Смрт и васкрсење једног народа може бити много значајније за живот човечанства, јер се може понављати у животу једног народа. Тако се и тајна Видовдана понављала много пута у животу српског народа. Наравно, сваки пут у другом виду, у другим околностима, а корен им је исти. Зар, на пример, сарајевски Видовдан није био знак за једно ново страдање и васкрсење?

У очима појединих историчара, Косовска битка није ништа друго до једна од битака која је у народној машти добила особиту почаст. То није тачно. Када је стигла вест у Париз да у боју Срби побеђују, ту победу објавила су звона париске катедрале. Косово нас је учинило великим народом. Онај народ који има своју народну Голготу, тај има и своје народно васкрсење, духовно и морално. Што дубље

размишљамо и сагледамо последице земаљских узрока, у земаљске појаве уплићу се непрестано и духовни утицаји. После Маричке битке почело је распадање превласти, а после Косовске битке дошло је до духовног уједињења и још чвршћег везивања за Бога, за Небо. Има вазда судбоносних тренутака када једна једина одлука, и то једног човека, повлачи за собом незауставиви низ последица. Одакле извиру такве последице? За потез човечје свести не може се рећи да је аутомат, већ је из духовног царства. Када се ово схвати, онда није тешко увидети да је Косовски бој, и по узроцима и по последицама, могао бити једна од најзначајнијих прекретница у историји нашег народа, и да се управо тада нарочито спустило Небеско царство у ток земаљских догађаја.

Том току Лазареве одлуке кроз историју српског народа она наша прва жена дипломат и отмене монашке душе Јефимија, везући на свили похвалу Кнезу Лазару, даје излив свог молитвеног срца: *О Мучениче, иако си ѿрешао из овога живоѿа у вечни, ѿи осећаш муке и невоље своје деце. Приклони колена ѿред Госѿодом, који ѿе увенчао славом, и умоли Га да ѿвоја деца боѿоуѿодно и у добру ѿроведу живоѿи. Помоли се још да ѿправославна хришћанска вера осѿане неѿакнуѿа у ѿвом оѿачасѿиву... Сабери све мученике и ѿмоли се са ѿима Боѿу који ѿе је ѿрославио. Позови свеѿоѿ Георгѿија, ѿокрени Димиѿрија, убеди Теодора, узми са собом свеѿе Меркурија и Прокоѿија, а не осѿави ни четѿрдесеѿ севасѿијских мученика у чијем завичају војују ѿубљена ѿи чеда... и дођи у ѿмоћ где ѿод да си...*

Духовне моћи једног народа или појединца извезују тајанствени вез живота. Па тако, можда ни дело Св. Саве не би добило онај значај да сто седамдесет година касније није следовало Косово. Можда се његово спољашње дело не би преобратило у народну, унутарњу снагу, ако тако смем рећи.

Дубљим испитивањем наше историје, народних обичаја, народног предања о Косову, народних песама о Косовском боју, долази се до сазнања, – које бива потврђено увек

изнова са свих страна, – да је заиста Косовски бој, и све што је касније за њега везано, једна од најдубљих тајни историје.

Када додамо и ово: уместо да народ, такорећи, прерано остари, он је у одсутном часу легао у гроб, али после четири века поново је устао у живот, био опет млад и у њему остала скривена особина – зрелост савести, која га одликује међу другим народима. Ма какве биле стазе историје у будућности, показаће се да народи који су били у гробу и устали у обновљени живот, боље, моралније, духовније одолевају вртлогу животних прилика, поплавама, потресима, муњама и громовима судбине, него народи који нису у гробу лежали, робовали.

И још нешто. Греше и они који су тврдили да је Косово пораз. Ако је ко претрпео пораз, претрпео га је Вук Бранковић, а не Кнез Лазар. Ко жртвује живот свој у једној борби за истину и правду Божју, жртвовао је највише што је могао, имао и умео, и победио је. Изгубљена су тела, а спасене су душе. Па чак ни тело Лазарево није изгубљено, већ у пресудним часовима историје ношено од места до места, као некада Израилјци оце своје. Тела издајника су изгубљена после Косова, као што су и душе на Косову изгубили. Не зна се данас за гроб Вука Бранковића, не зна се да је коју цркву подигао. Исто тако, не зна се ни за Алтомановића. Као неверне и издајнице, народ их је одбацио, пошто је био уверења да их је и Бог одбацио.

Нису изгубљена тела ни осталих косовских мученика. Од освећених тела њихових освећена је сва косовска земља. То је свето Косово поље. Отуда није чудо што поклоници тамошњих светиња доносе са Косова шаку или кесу земље, као што са гробова хришћанских мученика и светитеља доносе делиће освећених предмета и чувају у својим домовима. То је највећа гробница хришћанских мученика погинулих у једном дану. Тако, као што свечари славе дан престављења свога свеца, тако и ми Срби прослављамо Видовдан. То је највећа слава српског народа, и никада се не сме заборавити. Дакле, засејано добро семе Светим Савом, богато је узрело и узабрано на Косову равном. То није једина Христо-

ва и Савина жетва у нашој прошлости. Има их још, и те како великих и богатих.

Треба разборито и надахнуто упознати идеју Косова, прихватити дух светог Цара Лазара, затим схватити шта је слепи гуслар видео у Косову, у Лазару, Вуку Бранковићу, Милошу Обилићу, Косанчић Ивану, Топлици Милану, слуги Голубану, Косовци девојци, царици Милицы и у осталом шта је са њим у вези, па капу скинути и дубоко се поклонити косовским мученицима када о њима говоримо и пишемо. Ако би нас занео само сјај ових слика, ако душом не стојимо слободно према своме народу као према другим народима, нећемо разумети идеју Косова, нити ћемо моћи рећи: „Све је свето и честито било и милеме Богу приступачно“.

## О КОСОВСКОЈ БИТКИ НИКАД ДОВОЉНО<sup>3</sup>

Није мали број личности и догађаја из српске и светске историје о којима је писано у последњој четврти XIV века. Косовска битка и личности везане за овај догађај – за Видовдан, истакнути су изнад свих осталих догађаја онога времена и о њима се писало много, више него о било ком другом догађају. Ни о једном владару, ни о једном светитељу, црквеном или државном управитељу онога времена, није изречено толико похвала и високих оцена као о Кнезу Лазару. Њихова множина се објашњава пресудним значајем Косовске битке и, још више, култом владара светитеља, који је у тој битки погинуо и у чијој се личности усредредила традиција Државе и Цркве.

Најстарији спис – животопис о Кнезу Лазару настао је између 1392. и 1398. године. Народно предање и оно што је српски народ носио у своме срцу, заједно са свим писаним споменицима, развили су и створили веома опсежан књижевни материјал.

Не мислимо улазити у било какве анализе написаног о Видовданском догађају, о Кнезу Лазару, другим јунацима и мученицима овога боја за Крст часни и слободу златну. То ће у свом програму рећи наша деца.

Ових дана сам прочитао у београдском дневном листу „Политика“ следеће: „Историја човечанства има мало таквих крвавих битака и таквог масовног херојства као што је било на улицама запаљеног Београда пре 70 година. Из часа у час тресло се београдско тле од страшног урагана смрти, топовске ватре и пожара. Нападан скоро без предаха од ви-

3 *Поздравна реч на њиредби код цркве „Лазарице“ на Далмајинском Косову, о Видовдану 1985. године*



шеструко надмоћнијег освајача, Београд је одолевао: његови бедеми су се рушили под ударом граната, али срца малобројних бранитеља нису задрхтала. Петнаест месеци је трајала опсада Београда.“

Ово је само једна од многих ратних епизода из историје српског народа, а низале су се једна за другом од Косова до данас. Ето, тако смо ми на крви израстали, у њу се утапали и опет израстали, да би ведра чела свима и свакоме погледали у очи. Зато је наша историја у вишем смислу речи интонирана и, нема сумње, у њој се може сагледати духовна, васељенска позадина свих наших историјских догађаја.

Нећу више излагати да ме мисли не би понеле и низање догађаја одвело далеко. Нека то својим скромним програмом кажу наша деца, крај ове лепе цркве „Лазарице“ на нашем Далматинском Косову, а вама свима желим добродошлицу и молитвену корист од ове службе Божје коју одслужисмо.

Свевишњи Бог и свети косовски великомученик Лазар све вас благословили и сваким добром обрадовали, а понајпре љубављу према светој Цркви, својој отаџбини, свакоме ко у њој живи и труди се у добру. Боже дај и Богородице и косовски великомучениче Лазаре са свима својим учесницима на Косову пољу равном борећи се за „Царство небеско“, „за прелијепо име Исусово“, за слободу, за миран и у Христу Господу спокојан и побожан живот љубљене ти деце!

Хвала у име свију вас и у моје лично име Високопреосвећеном митрополиту загребачко-љубљанском Јовану и Преосвећеном епископу бањалучком Јефрему што ову радост празника са свима нама поделише и својим присуством нас обрадоваше.

## ВИДОВДАН ИЗНОВА ВРЕДНОВАТИ<sup>4</sup>

Битка на Косову 1389. године је јединствена у историји, највише по томе што је један пораз слављен вековима као победа. Без обзира на стварни исход битке, Косово је било судбоносније за Србе него за Турке. У видовданском сукобу изгинуло је цело једно поколење ратника, а гинула су и касније. Србија је изгубила најугледнији део свога племства и видно су смањене могућности њеног даљег опирања турској најезди на Балкан и даље у Европу. Ваља имати на уму и то да је својом древном концепцијом и владарским ауторитетом свети кнез Лазар представљао последњи покушај очувања интегритета немањичке државе, која је постојала два столећа.

Видовдан и Косово су животворно начело и сила наше душе, наше историје, нашег народа, нашег човека. То је мисао наше мисли, душа наше душе, срце нашег срца, живот нашег живота. Напустимо ли Косово и Видовдан, напустићемо нашу величину и оно што нас је чинило великим на Косову и касније кроз победе разних начина све до данас.

Ово је дан о једном старом завештању које гласи: „За крст часни и слободу златну“. Ово је дан када је засијала нова светлост и боја једног народа на овом кршевитом Балкану. Ово је покушај виђења оног дела историје српског народа која је до тада и тада била прожета Јеванђељем и у њему Светосављем. Иако је тада битка физички изгубљена, Србија није пропала на Косову, већ је она до тада била једно, а после тога сасвим друго. Косовом се спушта завеса после два века немањичке Србије; на позорници остаје свети кнез Лазар, мученик не само због своје смрти, него и због својих напора, последњих који су учињени да се спасе што се спа-

4 Поздравна реч на Далмајинском Косову, о Видовдану 1988. године

сти може, па је остала нетакнута у свести народа и Црквом вођена до нових ослободилачких ратова.

Отуда и одговор на питање, зашто Срби већ ове године почеше прославу 600 година од Косовске битке. У овом мозаику прославе Српска црква пружа својој деци оно најсветије, најузвишеније и најлепше. Тај мозаик је састављен од историјских догађаја, народних предања, старих песама и нових надахнућа, градитељских подухвата и поклоништава. О златним каменчићима тог мозаика шест векова сведоче древни стихови и реченице о великом српском опредељењу за Царство небеско, заједно са светим кнезом Лазаром, који ових дана наставља историјски ход ка својој задужбини, дивној Раваници у Србији.

Честитајући вам 599. Видовдан и навечерје стогодишњице од освећења цркве Лазарице на Далматинском Косову, срдечно поздрављамо Ваше Високопреосвештенство и најлепше захваљујемо што сте данас међу нама, као и вас браћо свештеници, вас драга браћо и сестре и све извођаче овог видовданског програма.

Добро дошли и памтите да је пред нама ове године припрема и обавеза – идуће године доћи поново овамо на прославу Видовдана далеко већих размера него што је ова. Да се као „честито кољено“ нађемо пред лицем светог кнеза Лазара, а пре тога на Косову код цркве Грачанице, где ће се на сам Видовдан обавити централна прослава овог великог јубилеја. Прослава идуће године овде код цркве Лазарице обавиће се у другу недељу по Видовдану.

Живели и добро дошли на Далматинско Косово.

## КОСОВО ЗА ПАМЋЕЊЕ<sup>5</sup>

Пропутујте источне стране наше отаџбине и шире, и наћи ћете много српских светиња, а само једно Косово. Пропутујте западне стране наше отаџбине и земље ван њених граница, и наћи ћете многе српске светиње, а само једно Косово – Далматинско Косово са црквом Лазарицом.

Упитајте ко је ове светиње подизао, и добићете одговор: преци наши надахнути православљем, светосављем, косовском идејом и култом честитог кнеза Лазара. Упитајте по чему је значајно Косово поље са црквама Самодрежом и Грачаницом, и добићете одговор: то је оно Косово поље где погибе славни кнеже Лазаре и изгибе сва његова војска за Крст часни и слободу златну.

Упитајте откуда ово друго Косово поље са црквом Лазарицом, и добићете одговор: то је део старог Косова поља, вејаног ветровима разних судбина српског народа после 1389. године.

Прошле године у целој нашој отаџбини прослависмо веома свечано 600-годишњицу од Косовске битке, па и овде на Далматинском Косову. Данас улазимо овим слављем у седмо столеће.

„У заједничком памћењу српског народа Видовдан заузима једно од првих места. Тога дана 1389. године, српска историја се на двоје преломила. Одсутни бој значио је само почетак безмерно дугог српско-турског окршаја. Померајући место свога отпора према северу и северозападу док средином 16. века нису потпуно пали под туђинску власт, неколико српских нараштаја родило се и завршило живот у том беспримерном историјском страдању.

---

5    *Беседа на Далматинском Косову 1990. године*

Због тога је Косово као завршетак једног и почетак другог раздобља за сва времена запамћено. Упоредо с тим, створено је колективно уверење да без борбе нема опстанка, у ствари, да без смрти нема васкрсења. И у томе је идејно језгро косовског опредељења Срба,“ пише академик Радован Самарџић.

Ове године Српска православна црква и српски народ обележавају 300-годишњицу од Велике сеобе Срба под патријархом Арсенијем III Чарнојевићем и годишњице других сеоба којих није било мало. Те сеобе су биле усмераване и у ово наше далматинско поднебље, и то врло рано и пре Косовске битке.

Стари патријарх Арсеније можда није ни слутио да то све личи на, у Библији описане, изласке читавих народа. Није могао ни наслутити да је тиме превео један део свог народа са Балкана у Средњу Европу и да су тиме омогућени свеколики друштвени преображаји чије су плодотворне тековине трајно присутне у српском народу. Ову сеобу Динко Давидов замишља овако:

„Сеобу треба замислити као дугачку поворку народа који се убрзано кретао, претежно десном страном Дунава, преко Срема и Славоније у Барању, преко Мохачког поља и даље, покрај старог српског манастира Грабовца (кога подигоше калуђери из ман. Драговића у Далмацији), до Српског Ковина, Будима и Сентандреје, а потом и северозападније, до Острогона, Коморана и Ђура, некадашњих дунавских шајкашких насеобина.“

Добијањем неколико привилегија од аустријског цара, у тим пределима и шире дошло је до обнављања старих српских епархија основаних у саставу Пећке патријаршије после 1557. године.

Запојен тиме, српски народ је и кроз сивило векова разоткривао светле странице своје прошлости. Дивио се сваком бљештавом детаљу, блиставим тренуцима богате историје. Али понекад, усред дивне родољубиве понесености, севнула би му горчина у памћењу и питао би нарочито у овом времену: Зашто у познијим годинама сазнајемо о све-

том Симеону Мироточивом, Светоме Сави, светом кнезу Лазару, косовском мученику, горостасу уметности 16. века зографу Лонгину, војводама Степи и Мишићу, храбром патријарху Гаврилу Дожићу и другима? Зар прошлост наша не потиче дубље од четрдесетпрве? Зар ништа нисмо смели знати о храбрим подвижницима Првог светског рата, о миразу Србије Југославији, о хиљадама неопојаних, неоплаканих и неупокојених душа с јасеновачких стратишта. Данас српски народ вели живима и мртвима: лечите комплексе недостатака традиције негде другде, а ми знамо – будућност је тамо где је била и прошлост наша; наши преци поново су оживели у нама и моле се за нас.

Пре читања посланице Светог архијерејског сабора Српске православне цркве, упућене српском народу поводом овогодишњег јубилеја, дозволите ми да у име свију вас, драга браћо и сестре, захвалим на учешћу у овом нашем слављу преосвећеној господи Архијерејима: пакрачком Лукијану, аустралијско-новозеландском Лонгину, викару црногорско-приморског митрополита Никанору и топличком Митрофану на дужности у Америци. Захваљујем свештенству и вернима из обновљене Епархије бихаћко-петровачке; и у тој Епархији обележићемо у Дрвару 300-годишњицу 9. септембра о.г., па вас све обавештавам и молим да дођете и тамо на свечаност. Захваљујем и свима осталима који дођоше, а посебно извођачима културно-уметничког програма...

## ВИДОВДАН – ПОЗИВ НА ЈЕДНОМИСЛИЈЕ<sup>6</sup>

**В**идовдан је неупоредива и у свим својим компонентама непоновива историјска стварност српскога народа. То је наш непресушни извор сталног утицаја и духовне снаге. Од 1389. године, заправо од Косовске битке, српски народ је стајао све до данас на најсудбоноснијој историјској раскрсници Балкана и Европе.

Тајна Видовдана је и у томе што је његово око у најкритичнијим тренуцима по српски народ било око његове душе; „гледајући Свемогућега“, непрестано се пунимо духовним електрицитетом. Кандило српског живота стално се богатило уљем вере и снагом „за Крст часни и слободу златну“.

### На врлетима у сопственој земљи

После Косовске битке, прилике у нашој земљи су биле веома озбиљне и тешке. О српске земље се отимао Турчин и са полумесецом стигао до под Задар, а северно до пред Беч и прође Пешту. У овим приликама, када је непријатељ надирао све више западу и северу, Јеванђељем је српски народ у новим приликама тражио путеве за своју Цркву и државу. Народ није заборављао речи Св. Саве: „Стога вас, браћо и чеда, као прво молим да положивши сву наду своју у Бога, држимо се, пре свега, праве вере Његове“. Ово су Српска црква и српски народ схватили будућим програмом за очување Православља као најважнијег начела живота, не само за појединца, већ и за целу Цркву и државу. Ову духов-

---

6    *Беседа одржана на Далмајинском Косову 1991. године*

ну снагу нису могле да сломе ни најстрашније освајачке силе: Турска, Венеција, Аустрија... Све су се служиле истим методама у однарођавању православних Срба и превођењу у њихову веру. Међутим, Св. Сава и са њим св. великомученик Кнез Лазар Косовски пролазили су кроз све врлети покосовских векова до данас чувајући народ отачаства свога. Као Мојсије, они иду пред својим Израиљем, носећи буктињу светосавске и народне свести која се никада није гасила. „Држимо се праве вере“; „држимо се за руку Божју“, поручивали су сваком поколењу и сваком времену.

### **„Свака стопа, гроб до гроба“**

Свети ап. Павле је забележио богомнадахнуте речи: „Браћо, што год је истинито, што год је поштено, што год је праведно, што год је чисто, што год је достојно љуави, што год је на добром гласу, било која врлина, било што похвале достојно, то мислите“ (Флп. 4,8). Управо данас на Видовдан, мислећи на све наше претке који се борише за све оно што је истинито, поштено, чисто, на добром гласу и похвале достојно, стављамо и у оквире обележавања 50-годишњице од извршеног геноцида над српским народом (1941. – 1992. година), придружујући светом збору и све новопострадале у нашем времену. На челу свих стоји свети Кнез Лазар, великомученик косовски. Књига њихових имена је врло дуга, а њихови гробови су колевке нових снага.

Недавно прослависмо шест векова од Косовске битке, и у свим тим вековима ова многиимена књига пунила се новим Лазаревићима, Југовићима, Обилићима, Поповићима, Јанковићима, мученицима, светитељима и јунацима. У исто време није било краја ни завичаја у коме су живели наши дедови и прадедови, а да се није стално понављао Видовдан и да се није стално ширило наше Косово. Свакако и други народи имају своје великане, мученике, родољубе и јунаке, али је готово немогуће наћи земљу за коју песник каже: „Свака стопа, гроб до гроба“.



### „Ти гробови нису раке“

Други песник је забележио: „Ти гробови нису раке, већ колевке нових снага“. Кроз векове су непријатељи палили и рушили наше светиње мислећи да ће тако уништити нашу народну душу. У ствари, дешавало се обрнуто. Рушене су цркве од камена и отварани нови гробови, али је остајала неповређена народна душа, остајала је вера у Бога и у победу Његове истине и правде. Остала је љубав према нашим страдалницима које вадимо из јама и других стратишта. Подижемо им споменике и цркве са костурницама. И то су нове колевке наших нових снага!

Није било давно када смо мислима били концентрисани на Косово и Метохију делећи судбину тамошњих Срба. Најновији догађаји који су узаврели до прокључавања у нашим овдашњим просторима, толико су трагични, жалосни и забрињавајући да се осећамо као некада пророк Јеремија који је оплакивао горку судбину свога народа речима: „Погледај, Господе, јер ми је туга, утроба ми се усколебала, срце се моје преврће у мени“ (Плач 1,20).

Ово се не догађа први пут на овим просторима. Наша прошлост зна за многа зборовања и договоре, писане резолуције и декларације. Откада смо овде у овом далматинском поднебљу, нисмо никада имали тако дугу ноћ као што беше ова од протеклих 45 година.

Данас на Видовдан, када највише мислимо на гробове наших предака расејаних по целом свету, најбоље ћемо их представљати угледањем на њихове примере и слушањем њихове многобројне поруке. Чини ми се да би свима у овој земљи много помогла она порука записана у Спомен-костурници на Мачковом Камену:

*Одбацијте расире и ѿрвење свако!  
Закунијте се на љубав и слогу,  
ѿа ће нам бијти и у гробу лако!*

(Војислав Илић Млађи)

Наша света Црква слави данас све наше јунаке, знане и незнане, јер не знамо сва њихова имена. Бог их зна, почевши од св. Кнеза Лазара па до оних који су убијани у утроби материној. Треба рећи: њихови гробови нису само наше колевке нових снага, већ и „крила будућности“, како је један афрички песник дао наслов једној песми.

У дневнику једног српског борца из 1915. године стоји: „Данас је Лучиндан. Очајни смо борбама, са свећицом и тамјаном у рову славили Крсну славу.“ А француски министар Пол Пере, пратећи наше догађаје 1915. године, написа: „Најплеменитији пример за углед онима који би могли да дођу у искушење да издају отаџбину“.

Из наведених речи зрачи вера да није само из гробова наших дедова васкрсавала слобода, него и нада да ће на крају увек победити Божја правда.

Овај нас дан опомиње да скинемо старе наслаге зла. Скинемо их да би у нама засијао празник Видовдан и сусрети са прецима били што пријатнији. Да сагледамо наше ћелекуле, дубоко у земљи и на површини стратишта, те гробове по свету. Прикупимо их све својим мислима и дубоким поштовањем у један празник и реч *Видовдан*.

Драга браћо и сестре,

Овај нам дан поручује да се и даље учимо на видовданском искуству. Морамо научити да снага нашег рода и Цркве није у материјалној и војничкој снази, већ у снази срца и духа. Научимо да нашу историју чини достојном живљења и вредности не земаљска рачуница, него приврженост Царству небеском. „Земаљско је за малена царство, а небеско увек и довека“, вели видовданска песма.

Још морамо научити да су сви косовски витезови и мученици велика и непобедива армија, којој неће наудити никаква сила нити било какво оружје.

Још нам стоји да научимо да су наши велики преци наши заштитници или тужиоци у исто време. Заштитници, ако се на њих угледамо, ако њихова дела и понашања у себе упијемо, а тужиоци, ако их заборавимо и из било којих разлога пренебрегнемо њихове заслуге.

Ово је дан када треба прелиставати књигу наше прошлости, нашу историју, од Видовдана па до данас. У тој књизи Бог је записао многа имена великим и златним словима. Та имена су вековима и временом брисана, али нису могла бити избрисана, чак ни онда када је постављано питање: „Колико кошта та ваша српска крв да исту платимо?“

Та имена данас славимо молитвама и духовним заједништвом са њима. У свему овоме најзначајније ће бити ако прихватимо чињеницу да Бог води историју нашег народа и да је добро само оно „што је свето и честито и миломе Богу приступачно“.

Нека вам је од Бога срећан и благословен овај дан и празник, а нашим јунацима и мученицима нека је вјечнаја памјат.

## БУДИМО ОБРАЗАЦ ВЕРСКОГ ПОНАШАЊА<sup>7</sup>

**И**сторијска је чињеница да Косовска битка није била обична битка, уобичајено оружаном решавању политичких непријатељстава и замршених дипломатских спорова. То је била трећа и завршна фаза, поред сукоба на Марици и Плочнику. Ово је сукоб између хришћанског Истока и отоманског Истока, када су Срби на својим плећима понели судбину хришћанског света на Истоку. Прихватили су сву тежину тадашње политике света у своје руке и осећали сву трагичну тежину тог времена и бремена. На Западу су само слутили, а ми смо начисто видели о чему је реч. Наши преци су тачно оценили азијатску бујицу и нису јој се уклонили. У томе је општи и вечни значај Видовдана.

После овог боја, током пет стотина година српска душа је страдала и веровала. Страдање каткада слама веру, али код српског народа оно је јачало веру. Са вером је долазила нада, са надом снага, и тако Срби издржаше најмрачније и најтеже ропство икада забележено у историји.

Како и не би када су на Косову животе положили „једни у младости нежног узраста, са цветеликом велелепотом цвали и слатколико свима очи пунили; а други су као изданци преукрашени, наочити и светлооблистани, што телима објављују унутарњу светлост душевну и свима су се дивни показивали; једни храбромужевствени, пријатновидни, прекрасни, изванредни и доброумни; а други добродородни, силни, достојанствени, велможе храбри, добродобедни, добро-

---

7 Пројовед на Видовдан 1992. године

разумни, предивни, узроста савршеног и доброцветног, преукрашеног и пресветлог,“ вели архиепископ Данило III.

Мудрост света није сабрана у главама само једног народа. Сваки народ има своја посебна изворна искуства. Тако, ми имамо два добра, врло брижно негована: демократију и традицију. Неки мисле да ова два добра не могу заједно. Код Срба то није био случај. Брижно негујући ова добра, српски народ се оспособио да свакога разуме, поучи речју и примером, изједначи људе, шири хришћанство. Само запитајте, ко је од народа у бившој Југославији био заштитник права малих, сиромашних и немоћних? Ако је саговорник објективан, одговор ће бити – српски народ.

Из ова два добра проистиче и *вишеиштво* српско, на далеко чувено и незаборављено. Питају се завидљивци: који то народ још постоји код кога је развијено витештво као код српског народа? А ми, захваљујући косовском завету јунаштва, породили смо хероје као што су: Кнез Војислав, Кнез Часлав, Душан Силни, Милош Обилић, Војвода Синђелић, Марко Краљевић, Хајдук Вељко, мајор Гавриловић, Незнани јунак, Војвода Мишић и многи други све до нашег времена. На њиховим делима, примерима, васпитавали су се српски нараштаји. Ни највећи народи нису имали толико храбрих људи. Њихова витешка нарав, херојство, снага и одлучност, немају поређења у светској историји. Како се само тукао Стојан Јанковић, како Зека са својом четом Мачвана, како су се борили они див-јунаци пробијајући солунски фронт? Јуриш је био дуг обично десетак километара, а њихов седам стотина километара. Или, онај незнани митраљецац са Авале, сличан само Обилићу, који је добровољно остао да штити одступницу и дуго задржавао читаву немачку армију гледајући, у шумадијској измаглици, своје другове и народ како одмичу. Запањен његовом храброшћу, немачки генерал је наредио својим војницима да га сахране и на крсту му на немачком језику напишу: „Овде лежи непознати српски херој“. Само народ који негује хришћанску демократију и традицију, може рачунати на то да ће се и убудуће рађати слични јунаци, борити до краја, жртвовати за

свој народ, а да их народ, опет, задојен њиховим делима, претвара у косовски завет и – побеђује.

Не смеју превидети наше садашње генерације ни то да је српски народ са својим владарима, кроз целу нашу историју, био образац религиозног духа и праве наде. Ово се нарочито може рећи за српске владаре од Светога Саве па до светог Кнеза Лазара, када је султан окупирао донекле Србију 1389. године. Они су нас учили шта нам ваља чинити у миру или рату. Они су градили дивне цркве, много веће и раскошније од својих дворова. На Западу није било тако. Дворови српских владара нестали су и једва се назире где им је било место. Међутим, цркве и манастири, подизани у славу Божју, још увек постоје. Турци су уништили многе српске светиње, а многе обесветили и упрљали они наши непријатељи које Срби поштоваху сматрајући их својом браћом и хришћанима.

Отуда Српство није народ, већ празник који повремено прослављамо. Само тако схваћено, Српство је увек у заветном осећању, у солидарности, да не будемо равнодушни према неправдама и мукама не само обесправљеног сународника, него и сваког обесправљеног и пониженог човека. У таквој врсти косовског завета и солидарности можемо имати оно што се зове грађанском свешћу цивилизованог друштва.

Срби се не би могли пожалити да им је средњи век био мрачан као код других народа Европе. Током три стотине година владавине Немањића, ниједан српски владар није убијен од свог народа. Значај ове чињенице најбоље знају наши историчари, и то они који истичу да је Српска црква била стално савест српске државе. Ништа се није чинило без благослова и знања Цркве.

Од тадашњих суседа Византије и Венеције српски народ је научио много, али није научио да трује своје владаре, да их злоставља, задављује, сече језике и слично.

Али, на нашу велику жалост, у данашње доба, када је косовски завет одгурнут по страни, за непуних 100 година Срби су убили своја три владара: Карађорђа (1817.), Михаи-

ла Обреновића (1868.) и Александра, сина Милановог (1903. године). Заиста, чињеница необична и ретка! Али, не заборавите, у српском народу настала су модерна времена после ослобођења од Турака када смо своје најбоље синове и из најбољих српских домаћинских кућа почели слати на Запад, у некакав Париз, да се тамо уче како се води држава. Отуда су нам донели идеје за које раније нисмо знали, и са њима разорили српску душу.

Треба поменути и ово. Кроз петвековно ропство Срби су били навикли да слушају о гнусним убиствима султана, везира и паша и о свакодневним злочинима. Турци су организовали ужасну крваву бању, при извршењу свога плана да побију све српске вође и свештенике. Наши преци су живели у крви и ишли по крви. Знали су само за две боје, црвену и црну.

Али не само онда Исмаиљћани, него и сада многи се великом силом подижу да нас опусте, заробе и разоре. Могло се видети, и види се, да наше очеве и мајке, браћу и сестре, родитеље и децу, кумове и пријатеље – муче, неке секу, и на друге начине мноштво се крви пролива. Велика туга обузима наш народ, беда, плач и ридање неутешно. Многи се гробови отворише и примише тела убијених, масакрираних и тешко измучених. Али, поред свега овога, надајмо се да ће заступник наш и тужни утешитель Христос, видевши довољно наша страдања, довести српски народ поново на његову ранију лепоту, красити и умножити многољудним и свенародним становништвом, јер је тако изволевао и раније са нама чинити.

У овим новим искушењима Срби морају знати да ће Бог управљати светом правдом све дотле док ми управљамо милосрђем. Он ће управљати и светим милосрђем онда када ми будемо опраштали једни другима.

Још када будемо умели да, као некада син св. Кнеза Лазара, Деспот Стеван Лазаревић, удружимо мач и дипломатију и почнемо се служити и једним и другим, свет ће нас ценити као народ који зна где јесте и шта хоће. Таквим радом је овај славни муж надживео време своје владавине. Знао је

да одбаци беду и болест, није избегавао да се сретне са про-  
каженима и одбаченима. Он и његов отац су свети зато што  
су се у свему поистовећивали са светима пре њих, и што се у  
своме народу нису понашали као деспоти него као браћа.

Ја понављам само оно што је српски народ чинио и без  
чега не може у бољу будућност. Далеко пре Христовог до-  
ласка речено је: „Ако Господ не сазида дом, узалуд се труде  
зидари“. Тако, ако се ми не вратимо изворима своје про-  
шлости, не пратимо будно и не процењујемо све нове поја-  
ве, наш дом ће увек бити у опасности, најпре од оних који  
нам долазе у „овчијим кожама, а унутра су вуци грабљиви“  
(Мт. 7,15).

Они који се мрште на Косово, који га ниподаштавају,  
осуђују или сматрају несрећом, пропашћу, такви гледају  
очима а не духом, цене технички а не морално. Косовско  
определење је несумњиво било избор слободе. Оно је стра-  
дање доживљавано као наша народна Голгота, али и као си-  
гуран пут ка васкрсењу.

Прави Срби, што у косовском смислу и завету значи  
прави хришћани, нека захвале Богу што им је подарио Ко-  
сово, понос и утеху, и непресушни извор најузвишенијих за-  
ветних надахнућа, чистилиште савести свих поколења до  
краја времена.

Скинимо капе на свети дан Видовдан, и на светој земљи  
косовској, овде поред цркве Лазарице, поклонимо се светим  
душама косовских праотаца наших, ранијих и садашњих, чи-  
нећи то у једномислију са целим српским народом, који је  
најбољи тумач Косова и косовских задатака, од онда па до  
данас, и из дубине срца и савести узвикнимо:

*Све је светио и чесијио било  
И миломе Богу ѿрисѿуѿачно!*



## ВИДОВДАН – НЕПРЕСУШНО ВРЕЛО<sup>8</sup>

*Како бих мо̀гла љледаїи зло које би задесило  
мој народ? И како бих мо̀гла љледаїи да се  
їоїише мој народ?*

(Јест. 8,6)

Ове речи изговорила је жена јудејског порекла, по имену Јестира, царица и супруга персијског цара Асвира.

Гледајући тајне небеског света, видовити пророци су се ужасавали и бојали. Велики видици уносе страх у људе. Овај дан је оплакан, осликан и опеван. Право је чудо како један дан може променити историју и судбину једног народа! Историја зна за сличне догађаје. Победа над многобожачким царем Максенцијем донела је светом Константину Великом и мајци његовој Јелени, после 300 година прогона хришћанства, слободу Христовој Цркви. Битка код Ватерлоа је запечатила Наполеонову судбину и променила ток европске историје. Дан изненадне и преране смрти цара Душана отворио је пут исламској поплави православног Балкана. Видовдан је био последњи већи отпор тој поплави. Отуда је Видовдан дан туге, али и славе.

### **Из Видовдана прочитан завет и задатак**

Током дугог робовања под Турцима српски народ је са својом Црквом почео читати Видовдан не само као историјски догађај, него као свој посебан завет и задатак. Било је све јасније од колена до колена, од столећа у столеће, шта

му ваља чинити. Када се окончало време робовања, српски народ је, апостолски оснажен вером, масовније кренуо у слободу. То је био сељачки покрет ка слободи, без великаша и феудалаца, без научника и школованих политичара. То је изузетан феномен у историји Европе. Био је то покрет једног народа освештаног молитвом, очишћеног сузама, духовно узраслог до престола Божјег. То је народ који је дао велики откуп данком у крви за преступе своје. Показано је том народу да су сузе односиле трајнију победу него светло оружје. Тако, свака суза над народном несрећом приводила је ближе Богу. Видовдан је живи споменик над милионима умрлих и не може се прослављати без суза захвалница великим прецима, нити сузама сажалења за браћу своју, јер „како бисмо могли гледати зло које је задесило народ наш“ на Косову, у Републици Хрватској, па и у овој републици? „Како бисмо могли гледати да се потире наш народ“ тамо и овде?

У несрећама, општим и појединачним, нема ништа силније од светиње, духовног херојства, моралне величине, поштења и истине. Ово је увек било окарактерисано јединством мотива и решеношћу на мученичку смрт. Тако се једино може схватити хитање честитога Кнеза и његове војске у жижу части и славе, исповеђених и причешћених за смрт. Тако, цео један народ, као мученик, послушан промислу Божјем, прима горчину смрти као животворни лек. Нас је Косово учинило великим народом, али да ли смо то увек били?

### **Зашто је било потребно повлачење**

Ово је чињеница коју ми и други констатујемо. Да ли људско држање значи срозавање брда или дување ветра? Можда је то одрицање од своје личности, своје прошлости, својих величина, верских и националних? Ономе који има чуло за велике ствари није потребно о овоме говорити. Опасно је када човек мало познаје себе. Опасно је непозна-

вање или кривотворење своје прошлости. Иначе, гледа се на себе и на свој народ из кривог и мрачног угла.

Овакви постадосмо, јер смо напуштали веру свога детињства. Они који нас нису волели, ни добро нам желели, у својој зрелости најмање су два пута од нас понешто отимали. Чинили би најпре да изгубимо своје верске идеале у детињству, а затим и друштвене у младости. Напуштали смо своје детињство и мало се повраћали њему. Тако се нисмо повраћали чистоти и невиности, схватању највиших народних идеала. У тим променама изграђена је другачија наша душа, другачији живот, другачија мислена делатност. Тако, потучени на једном делу фронта, бежали смо са бојишта, са свога огњишта и расипали се по целој Европи, Балкану, Азији, а после Другог светског рата по читавом свету.

### **Наше духовно стваралаштво**

Наша богата култура стварала је богатство и разноврдне победе. Човек наше прошлости није престао, није поустао. Певао је и рађао будући уверен да ће убрзо доћи слобода. На црном тлу косовских пораза показаше се хришћански идеали, као на крилима ношени. У том тешком времену, у срце Србиново није урасло уверење у лепоту османлијских обреда, весеља, харема и других овоземаљских радости, јер у њему је било много другачијег оптимизма.

Овај оптимизам у ропству је стварао нове видљиве споменике вере и културе: подизане су цркве и манастири; писане и преписиване су књиге, стваране штампарије, писане иконе, прављени полијелеји од поломљеног косовског оружја, обављане високе дипломатске мисије, везени покрови и црквене завесе, пуни бола, али отмене душе.

Поклонимо се дубоко пред идеалима светог Кнеза Лазара. Ви то чините подизањем овога светог храма Богу и имену Његовом. То чините у времену када је индустријска револуција разорила човекову душу. Ви бисте хтели свет који је некада нашим мајкама личио на поље за узгајање

племенитих биљака. Ви схватате да се овај свет претвара у механизам мржње, где је растворен човек, одузета му личност и он доведен до очајања.

На тему „Зашто дижем руку на себе“ написао је један психијатар следеће: „За последњих педесет година срео сам се са три генерације младих. Први, изданци хипи-покрета, били су бунтовни, борбени и спремни да се суоче са проблемима. Други, ма како то тужно изгледало, прави су припадници потрошачког друштва – незаинтересовани за знање и науку, окренути материјалним интересима, обузети само могућностима брзог и лаког стицања богатства. Последња генерација је најпроблематичнија: апатични су, безвољни, очекују од других формулу смисла живота.“ Ми у овом времену не бисмо могли са Хомером рећи: „Хвалимо Бога што вредимо далеко више од својих предака“. Е, ово су разлози због којих сте ви пришли изградњи овог светог храма. Тако су наши стари чинили, јер су то места где се са Богом састајемо и међусобно виђамо, благослов Божји примамо, причешћујемо, исповедамо, крстимо потомке, благосиљамо брачну заједницу и чинимо друга света дела.

### **Треба разумети време за које се рађамо**

Ја не говорим о философији времена које је могуће напоредо са другима. Реч је о историјској нужности, која не пада у неку епоху, него чини епоху. Она припада времену једног народа и неодољиво делује у њему...

Без осврта назад и без сезања напред ради стварања великих дела, не може се ићи напред у безбеднију будућност. Осећање части, осећање дужности, дисциплина и одлучност не уче се из књига. Ово се мора разбудити живим узором. Оно што разликује човека широких погледа од просечниг човека јесте жртвовање за друге. Српски народ никада није осећао сам факт Косовске битке као најбитнији, него као мучеништво. Косовски мученици са светим Кнезом Лазаром, дорасли свету у свим временима, имају захвалити за своју величину не само определењу за Царство небеско, не-

го првенствено узору Богочовека на Крсту. Ко има тај најсавршенији дар, има осећање моћи. Видовдан, Косово – то је традиција српског народа, сва проткана светошћу. Ту се искључује случај. Ту је пружена висока пожртвованост „за Крст часни и слободу златну“. Зато видовданска, косовска традиција привлачи са свију страна велике умове и надахнуте људе.

На Видовдан и после њега, све је почело мимо воље српског народа, а није се завршило без његове несреће. Најновији догађаји у поменутих крајевима наше земље почињу мимо воље српског народа и трају у несрећи по њега.

Са овим мислима, драга браћо и сестре, нека су благословене све оне руке, добре, топле и милостиве, племените руке, које од свог иметка дају за подизање овог светог храма и, дај Боже, да га што пре завршите.

Нека су благословена сва она срца која су предала себе Христу и која пребивају у чистоти и љубави према њему.

Здрави били сви. У миру, у добру и братској љубави пребивали од сада па до века!

На путу вас срећа сусретала, молитва вам Богу допирала, што молили Бог Вам даровао – Амин, Боже и Богородице и данашњи видовданче.

## **ДАБРОБОСАНСКА МИТРОПОЛИЈА**

## КОСОВСКИ ЗАВЕТ - ИЗВОРНО НАЧЕЛО ЕВРОПСКЕ ИСТОРИЈЕ<sup>9</sup>

Раширено је мишљење да Срби славе Косовску битку да би славили пораз. Не бих желео да говорим о пореклу тога заиста погрешног схватања. Али то би било исто као кад би (или као да су) хришћани славили Христово распеће као Христову смрт и клањали се Крсту као знаку и победи смрти.

Прво, ми не славимо Христову смрт, него Васкрсење. Не клањамо се Крсту као победи смрти, него као победи над смрћу.

Исто је тако и са Косовском битком: славимо завет, а он је нешто далеко више од битке – свеједно да ли добијене или изгубљене! Славимо Откривење завета као обнову српског народа; јер тај народ је, добијањем завета, обновљен, препорођен и израстао у нови тип заједнице, у заветни народ: по томе се битно разликује од европског нововековног типа заједнице који називамо нацијом (а још увек не знамо шта је та нација).

И још: као што се не клањамо Крсту, него се на знак и позив Крста, као на знак црквеног звона, клањамо икони Живог Христа, тако се и на знак косовског Часног крста – амблем на грбу Србије и Српске православне цркве, „четири С“ у четири поља око крста – присећамо златне слободе; а она је бестрашће (монашко и Богородичино) без којег није могућно ослободити се световности (земаљског царства)

---

9 О Видовдану 1997. године (извод из Посланице)

и уздићи се у Небеско царство косовско; оно значи за нас: постићи и одржати духовну сродност са Светим Кнезом и у икони Христа видети идеал сопствене христоликости.

...

Завет косовски је, дакле, позив Часног крста у Небеско царство. Златна слобода бестрашћа је одзив на тај позив, ради постизања и чувања духовне сродности са јунацима који су се причестили на Косовској вечери уочи битке.

...



## ВИДОВДАНСКИ ЗАВЕТ – ВЕЧИТИ ПОЗИВ<sup>10</sup>

У сваком човеку могу доћи на ум најбоље мисли, али сваки човек није у стању да свати њихову објективну вредност. Није у стању да их доживи, да појми оно што оне значе. Тако и у нашем народу неки су ушли, а неки нису, у проблематику Косова и његових вредности из 1389. године.

Доживети Косово значи изразити га у одговарајућем значењу. Изразити Кнез-Лазарево мушко срце и његово људско срце није лако. Изразити, пак, царско срце косовског Заветника, које завешта будућност српског народа Богу, још је теже. Оно је обећало род српски не земаљском већ надземаљском царству. Обећало је царству које је победник чисте смрти, ниже, несвете, неправде човечности. Он је знао да у Богу нема мртвих, већ су сви живи. Божје царство је, у ствари, царство живих. Кнез Лазар је завештао сву своју духовну моћ, те његове војсковође и војници завешташе себе слави онога света.

Да би се доживело Косово у свој својој пуноћи, треба се много молити и настојати свим духом својим, онолико колико је потребно, да стално живи у нама, у сваком појединцу и у свима скупа. Мора се имати увек на уму да се дух Србинов заклео косовском великомученику Лазару на служење Свечовеку, који је Правда, Истина и Живот.

Као што се у једну мисао не може ставити више духа него што она може примити, тако се ни у мисао о Косову не може ставити више мисли ако се Косово духовно не доживи. Кроз своју историју Срби су га доживели, неко више неко

---

10 О Видовдану 1998. године

мање. Доживели смо га духом, више пута и понајвише онда када смо примењивали речи Марка Миљанова о чојству и јунаштву, наиме, када смо другога бранили од себе и себе од другога. Доживели смо га веома снажно увек када смо имали на уму речи мајке Јевросиме: „Сине Марко, једини у мајке, не била ти моја рана клета: Немој сине говорити криво, ни по бабу ни по стричевима, већ по правди Бога истинога. Боље ти је изгубити главу, него своју огрешити душу.“ И данас је исто тако потребно доживљавати Косово духом својим.

Косово је диктирано планом Свевишњег, који се на тај начин брине о нама и о другим народима, показујући како дух историје не допушта једнообразност и једностраност, него, обратно, показује слободу развоја и разноврсност. Сматрам да је све оно што се дешавало на Косову Пољу 1389. године било инспирисано дубљим разлозима, општим смислом који је Творац уградио у своје дело, а које не зависи од случајних спојева народа, воље вођа или ратне среће победника. Господ неће бити суров према своме делу, него ће се старати о непролазности закона, о спровођењу постављених планова. Из овога следи: објашњавањем историје искључиво освајачким побудама и господарењем над другима чини се основна грешка, јер се узимају у обзир видљиве манифестације и последице, а не и узроци.

Данас је нужно разговарати са свешћу своје историје, и са својом савешћу. Потребно је да се одлучно бацимо на испитивање својих духовних снага и нађемо одговор колико смо познали Косово, шта о њему знамо и због чега оно тако дуго живи у нама. Потребно је да се удубимо у своје сопствено биће, ишчитамо све позитивно у нама, па и оно негативно, да бисмо у себи познали општост људску. Зашто ово говорим? Наиме, јер као што човек не живи само о хлебу, него и од прошлости своје и свога народа, тако и, сем нас, има милих народа Богу и плодотворних хиљадама година. Кад ово схватамо, сазнајемо да се у нама не рађа обичан колектив, повезан практичним циљевима, већ саборно тело, обједињена заједница људи и народа вођених светлошћу Духа Светога ка извору највише Светлости, тј. савршенству

целокупног поретка и његовом Творцу. Ко ово не зна, томе је у души немир и покретач зла. То је добро знао Кнез Лазар, па је и себе и нас предао Свевишњем.

И Змај Јова Јовановић је певао:

*А ко беху они диви  
Који су ње најпред звали,  
Који су ње ојачали,  
Који су њи крила дали?*

Песмом се Змај Јова враћа прошлости желећи да је доживи колико више може. Тако је код нас Срба доживљавано Косово у свој његовој дубини. Такав доживљај је прави доживљај, права мисао, при чему се човек ослобађа свега онога што не припада овој великој историјској чињеници. Бог је и преко Косова пружио могућност роду нашем и свима људима да размисле, прихвате и истрају у ономе што је најважније под овим небом. Отуда је Косово Божји аманет нама – да живимо у себи и будемо у свему. Косово је показало, и данас показује, како се зло претвара у добро, и добро у духовну вредност, чинећи га бескрајним у личној и божанској сврси. И преко Косова Бог нам показује и учи нас како се добрим умањује зло, како се добрим делима обогаћују душе. И у Косовској битки види се извор Божје мудрости, показује да оно што је јако пред људима, слабо је пред Богом. Оно је једнима снага, а другима слабост без обогаћеног ума, срца и душе.

Безброј је прилаза како да познамо своју 1389. косовску годину. Њој се прилази са разних страна и гледишта. Поменућу само два прилаза: Кад историчари изговоре Косовска битка, то је за њих догађај сукоба двеју војски и исход битке. Занимљиве су им околности због којих је дошло до битке, затим личности које су водиле бој и друге појединости. Кад богослови изговарају исте речи, они у њима виде првенствено одређење Лазарево, одређење војсковођа и војника његових за Царство небеско. „Земаљско је за малена царство, а небеско увек и до века“. Они ту виде веру, наду и љубав Лазареву према Богу и у Богу, јер Бог не гледа

на право, већ на правду Своју. Они ће рећи: У овом случају Бог је једина могућност народне концентрације кроз коју треба да постанемо своји на своме, да постанемо народ и будемо са другим народима. Да имамо своју божанску мисију: да изађемо из својих граница и настанимо се у вечности.

Тако се за Косово може слободно рећи – Косово је српски народ још више привело хришћанству споља, јер му је споља и зло долазило. И до Косова је Православље у српском народу значило Цркву. Али почев од Косова, српски народ се још више уживљава у хришћанство, које је дубоко продрло у душу Србинову, јер је било условљено многим дуготрајним невољама. После пропасти српскога царства на Косову, ојачани вером у Бога, видели су у овоме прст Божји. Одатле почиње свесрпско доживљавање Косова, и још више, хришћанства. То је значило духовно изграђивање народа који није могао разумети своју физичку пропаст на Косову другојачије до као моралну победу...

## ДУХОВНО ВИТЕШТВО<sup>11</sup>

У Светом Писму је забележена Божја порука: „Господња је земља и све што је на њој“ (Пс. 23,1) Када би људи увек имали ово у виду, не би било освајачких ратова, нити сукоба међу људима око земље и свега што се налази на њој.

Видовданска порука је: „Земаљско је за малена царство, а небеско увек и довека“. Ово одговара оној небеској поруци: „Земља је Господња и све што је на њој“. И људи су Божја својина и привремено бораве на земљи. Благодарећи овој видовданској идеји, српски народ никада није освајао туђе, нити је проливао туђу крв. Међутим, данас је дошло време да сви бранимо име српско. Ми смо народ који је имао своју државу скоро седам стотина година, а данас нам све то поништавају. Понеки нам кажу: „то је само мит...“

Док су нашу државу водили честити и побожни владари српски, имали смо своју снажну, велику, аутентичну и независну државу. А када једном народу наметнете ново име и измешате га са другим народима, одузели сте му стару славу и старе тапије и избрисали сте га из историје. Управо то се десило Србима стварањем Југославије.

Не може се порећи: били смо велики народ. У доба цара Душана (14. век) било је 6 милиона Срба, а толико и Енглеза. Данас Енглеза има 40 милиона, а можда и више, а где су српски милиони, и зашто се тај народ једва развио на око 12 до 13 милиона. Где су узроци неоствареним српским милионима, бар онолико колико су по популацији порасли Енглези? Одговор је јасан и свима познат. Робовали смо 500 година под Отоманском империјом. У том времену су на разне начине уништавани српски милиони. Па и после ослобо-

---

11 О Видовдану 1999. године

ђења од отоманског јарма није престало насилно смањивање српске популације све до данашњег дана.

У овом времену страдања нашег морам упитати: шта је за нас велико учинио Свети Сава и, по угледу на њега, и многи српски великани? – Створио је *Светиосавски завети*, ту најчвршћу српску брану, заштиту и препреку свима нападачима. Говорио је Свети Серафим Саровски: „Има боље од бољега“. Ми то боље морамо наћи у овом времену, а то су неуништиви завети код Срба. Њих се нису смели дотицати нарушитељи, јер су се огрешили о Бога, Светог Саву и свој народ српски. Јуришали су на ту тврђаву, најчешће по тајно и подмукло.

И опет питам: шта је за нас тако велико учинио Свети Сава? – Покренуо нас је и увео у Христа, у *духовни живоји*, у тајне вечнога живота. Њиме Небески Цар постаје вечни Цар Срба и он је творац самосвојне српске културе. Он и његов брат Стефан Првовенчани символ су двоглавог орла. Један брат представља самосталност српске државе, а други самосталност Српске цркве под једном круном. Две власти, али уједињене под Крстом на коме је разапет Господ наш Исус Христос. Зато владар државе и Патријарх, Митрополит, Епископ Цркве носе крст на круни, јер ко је први мора бити слуга Небу и народу.

И још: Растко (Свети Сава) је деловао позитивно. Кнез Лазар, косовски витезови и сви потоњи, Карађорђе, Никола Тесла, Михајло Пупин, Руђер Бошковић, Владика Раде - Његош, Вук, Црњански, Владика Николај (Велимировић), архимандрит Јустин (Поповић) и други, такође су *деловали личним примером*. Свети Сава је учинио нешто што је непојмљиво говорљивом Западу, посебно европским дворовима: оставио је дворске удобности и богатства краљевског му дома. Оставио је власт и отишао у аскетски (испоснички) живот. Својим делом и својом светошћу привлачио је Србе Богу. Ако је Немања отац православне српске државности, Свети Сава је духовни отац Православне цркве у српском народу. Све је то имало одјека на одлуку честитог Кнеза Лазара, његове војсковође и војнике. Колико је то важно, мо-

жемо видети и по томе што смо смогли снаге да векове преживимо без своје државе, а без своје Цркве не бисмо могли ни један дан. Величину Српске цркве увидео је и отац српске државности Стефан Немања, па напушта свој државни престо и повлачи се у своју задужбину, манастир Студеницу. Ту се монаши и иде у Свету Гору сину Сави, где и даље чини велико дело по српски народ подизањем манастира Хиландара. Ни ово не моглоше онда разумети европски дворови.

Чојство нас обавезује да се не замерамо добрим људима других вера и народа. Увек призовимо из небеске Србије саветнике и они ће нам рећи шта Свети Сава поручује: „Боримо се против греха“. Свети Кнез Лазар нас је заклео песмом на јединство и позвао у борбу. Обилић је својим надчовечанским делом показао начин борбе. Деспот Стефан Лазаревић, син Кнеза Лазара, поручио је „Словом љубве“ да се братски волимо и међусобно чувамо. Његош је био најстрожији кад каже: „Удри врага!“ Вук, Никола Тесла и Михајло Пупин су рекли да се могу борити и стварати за свој народ из туђе земље. Својим мудрим писањем владика Николај улепшава српску кућу споља и изнутра, док архимандрит Јустин Поповић својим догматским казивањем подиже необориву Цркву Христову у Српству и истиче да је она изнад свега у овоме свету, јер је у њој Богочовек и она у Богочовеку Христу.

У српском народу има још завета, као на пример: завет о својој држави, слободи, јунаштву. Завети су и наше писмо *ћирилица* и *Крсна слава*. Али има нешто више од завета код Срба. То су: *српска веровања, језик, њоклоничка њушовања, њохађање свейих боџослужења, молишва, њосиј и кајање за своје ѓрехе*. Све ово сачињава онај одбрамбени бедем којим се народ чува од себе самог и освајача. Када се држимо српских завета, смело можемо рећи и ово: „Ако не могу забранити чавкама да лете изнад моје главе, могу им забранити да направе гнездо на мојој глави“.

И још: на нама је да развијамо, сада више него икада раније, своје народне изворне вредности: музику, фолклор, пословице, обичаје, црквено градитељство, црквене саборе,

наше народне песме. Да опевамо и садашње муке и невоље кроз које пролазимо. Да развијамо наше народне спортове, нарочито старе српске борилачке вештине, јер су оне боље од свих страних новотарија. Нека се у нашим кућама опет уче напамет и певају народне песме уз гусле, то друго јеванђеље које је изнедрио из свог срца српски народ, нарочито после Косовске битке. Потребно је процењивати и оценити шта нам је највредније било у прошлости, а шта је сада највредније, па се тога држати као стожера свога живота и битисања.

Када тај дух, те традиције почну да се губе, губи се и сам народ, јер, ако немаш своје, ти си ничији. Када ти се учини да немаш одговор на животна питања, Србине, ти имаш од кога да се учиш. Наши учитељи нису нимало слабији од страних. Напротив, бољи су јер су из твог поднебља, православни су и припадају твојем духу. Током две хиљаде година битисања нашег правоверја и око хиљаду година писања наше српске историје, учили смо шта нам ваља радити и којим путем поћи. Од кога другог бисмо се могли учити ако не од њих?

Када будете читали о Светом Сави и размишљали о њему и његовом делу, обратите нарочито пажњу на мисли сличне овој: Боримо се, претрпимо, поднесимо храбро, присилимо мало себе. Јер нико лењив није никада постигао победу, нити је кога спавајући и сањајући победио. Оних су победни венци који добро трче, који се труде, који се боре, који издрже трудове од борби. Растко Немањић нас је добро познавао и управо зато тражи од нас акцију и борбу овде на земљи. И Свети Кнез Лазар, уочи одсудне битке на пољу Косову 1389. године, тражи од нас да се боримо: „Не поштедим наша тела у борењу, да од Онога који просуђује подвиге наше, светле венце примимо. Болови рађају славу и трудови доводе до починка.“

Без претеривања, можемо рећи: и Срби су склопили витешки савез са Богом на Косову – жртвом Кнеза Лазара и његових јунака и мученика „за Крст часни и слободу златну“. Успоставили су управо онако као што су га успостави-



ли Грузини и Јермени, мали народи људством, али велики духом, јер су се лавовски борили за лепоту вере Христове. Тај завет одржава нашу самобитност и даје нам снагу одозго. Бог нам пружа моћи да пораз претворимо у победу. Ово знају непријатељи наши, па зато немилосрдно нападају завете наше, међу њима и косовски завет, очекујући да ће тако најефикасније разорити српску народну свест. Али, зато и ми имамо задатак: да своје завете – који нас узносе до Небеске Србије и воде кроз векове – све до данас одржавамо и, још више, да их развијамо и обнављамо. На то нас обавезују Свети Кнез Лазар и сви косовски и покосовски јунаци и мученици, па смо данас овим прослављањем Видовдана више духовно освежени него јуче што смо били.

## ВИДОВДАН – ОПШТА НАРОДНА СЛАВА<sup>12</sup>

**Д**анашњи празник је буђење свести и савести. Сећања на велике догађаје и личности из наше српске историје, наш је задатак на овај велики Српски дан. Буђење свести и савести, то је распаљивање наше благодарности Богу и нашим прецима за све догађаје којима украсише прошлост нашу. Свима нам је мило када се светац Божји, честити Кнез Лазар, пред Косовску битку поузда прво у Бога, и пође у бој за Крст Часни и слободу златну. Радосни смо и за оно што често Срби кажу Богу благодарни за све: „Све је свето и честито било и миломе Богу приступачно“.

Али, браћо моја и сестре, када бих хтео да изређам све догађаје из наше историје, као и имена оних великих јунака и хероја који у њима узеше учешћа, ја то не бих знао нити бих стигао. Није све ни историја српска забележила, а хвала њој и за оволико забележено. Само велико небо Божје има места за исписивање тих догађаја и за имена из свих тих догађаја.

О томе нам сведочи свети Јован Богослов у Откривењу своме, где Он овако описује своја виђења: „Видео сам како стоје пред Господом Богом, пред Великим Јагњетом безбројне жене, деца, старци у дивној чистоти, у својој бесмртности“. Браћо и сестре, у том народу који је он видео, јесу многи наши знани и незнани јунаци, многа деца наша, ту су стари и нови и мили пријатељи, који су пре нас отишли на онај свет. Све их је свети Јован видео у огромном Царству Божјем, а ми их у молитвама помињемо данас и не заборависмо их. Нека им је слава и хвала за све подвиге њихове, за поклоњене животе њихове и проливену крв.

12 О Видовдану 2000. године

Можемо бити поносни нашом историјом. Она је велика, већа од нас. Широка је, висока је, дугачка је и дубока је као Видовдан, као овај дан Господњи. Та наша историја је једно велико уметничко дело, а видовданска драма у тој уметности заузима прво место. Зашто управо она заузима прво место? Зато што је она народна. Није то никакав водвиљ, или новела, но драма, дубока по садржини, класична по јасноћи и лепоти форме.

Ко има очи да види велике потезе и путеве наше прошлости, тај мора застати пред овим великим даном Видовданом, и дубоко се поклонити пред његовом величином и светињом. Ход Божјег промисла у нашој прошлости није стешњен у уске границе, него је простран све до у вечност. Само се маловерни плаше да мали и велики ветрови обарају нашу народну кућу. Међутим, она је стално у порасту. Што је лепши наш мермерни стуб историје, у њега чекићи све чешће ударају и он постојано издржава.

Шта је потребно данашњим српским нараштајима? Потребно је да кажу: „Треба да верујемо у себе и у Божје руководство више него наши преци“. Оптимизам је био једина философија свих оних српских нараштаја који су испијали видовданску чашу горчине од Косова до данас. Ево, Косово поново постаје трагедија наша. Пет стотина двадесет и три Видовдана дочекивало је Косово поље под црним флором, а ево, и данас се црним велом поново покрива.

Косово нас је учинило великим народом у сваком погледу; чини нас и данас. Оно је наша народна Голгота, али истовремено и наше васкрсење, духовно и морално. Дало нам је галерију витезова вере, поштења и пожртвовања, а та вера несумњиво више вреди од ма које галерије мермерних кипова по белом свету.

Поздрављајући вас све данас, хоћу још нешто рећи: *Видовдан је највећа слава српског народа*. Он је дан, а није ноћ. Он нас опомиње на моралну победу и васкрсење. Семе Царства небеског је посејано богато Светим Савом, а пребогати плодови тога семена узабрани су на Косову пољу 1389. године.

Скинимо капе на овај свети дан и поклонимо се светим душама крстоносних праотаца и отаца наших, и пожелимо једни другима Богом благословен овај српски празник – Видовдан.

## КОСОВО – КЊИГА ДУХОВНЕ ПРОВЕРЕ<sup>13</sup>

Један немачки пастор – свештеник рекао је: Срби су извојевали једну много лепшу битку (победу) него што су је Немци извојевали у Првом и Другом светском рату. Извојевали су, каже, победу душе, победу срца, мира и хришћанске љубави. Наћи ће се неко непристрасан да Србе оцени и у овом последњем рату који је свима донео много невоља и мука.

Битку о којој говори немачки пастор, извојевали су Срби одгојени у своме Светосављу, у светосавском и јуначком духу. Наше битке опеване су у јуначким српским песмама једном жицом – *џуслама*, које је немачки мислилац Гете тако много волео и назвао *дружим јеванђељем*.

Склони смо да затварамо очи пред нашим великим вредностима и тековинама. Није страшно то што физички негде нисмо присутни, стварност нам бива далеко од очију, колико је страшно ако нам се душа, тј. наша духовност испразни од великих ствари. Притом, говорио је свети пророк и старозаветник: „Не пљујте у сопствене изворе“. Склони смо затварати очи пред болним чињеницама. Је ли то можда само улога великих људи који воде битку и тешку борбу за боље сутра? Јесмо ли у заједници оних људи који имају очи да виде, уши да чују, ум да разабере, шта је корисно по нас, а шта није? Ово је вруће време – а увек нам је и било – у коме се користе разна оруђа рата. Уверени смо да праведни Бог бди над свачијом судбином, па и над нашом. Он и сада чини онако како је чинио са прецима нашим који су водили љуте битке како са собом, тако и са другима.

Умна српска књижевница Исидора Секулић говори о два теста мента наших врховних господара, који и данас сто-

је као два неугасива пламена. Једно је тестамент Кнеза Лазара, последњег господара самосталне државе српске, у часу када ће отоманска сила разбити Српство. Други је тестамент Владике Рада, најузвишенијега од свих господара српских земаља, настао такође у времену црном, у време особито енергичног Омер-пашиног спремања за рат.

Кнез Лазар је умро као светац, а Владика Раде као песник и мислилац. Један и други је састављао тестамент лицем право окренутим у вечност и довршио га је без уобичајених сведока и без ичијег потписа и јемства. Тестамент Кнеза Лазара није ни писан, ни изговорен. Народна песма каже да је са неба, из Небеског Јерусалима орао у кљуну донео поруку о пропасти Срба на Косову. Уочи тога дана, дана коби и пропасти, владар стварно није имао ништа од земаљских поседа, никоју земаљску власт. Последњим силама свести и слободне воље изабрао је за себе, и оставио народу у аманет, образ и душу, другачије речено: Царство небеско изнад царства земаљског. После Косовске вечере, Кнез Лазар као да је већ био кренуо са земље и налазио се на путу у онај свет. Полако и постепено стигао је тамо – даде се осетити у тестаменту онога коме је Косово испуњавало душу, који се ниско клањао другом великом тестаментатору Косова, Милошу Обилићу, и то се даде осетити у тестаменту Владике Рада.

Помињемо ова два тестаментa као нарочиту милост Божју, као што су и сами тестаментатори прави дар и милост Божја у српском народу. Исто тако је велика милост Божја што се српски народ Романије, данас, у Романијској „Лазарици“ причестио молитвама пред лицем Бога, Богомајке, светог Кнеза Лазара и косовских витезова. То је Косово које живи у нама. Оно увек светли својим божанским делима, светли нам као сунце на српском небу. Од Кнеза Лазара и Косова Србија ствара велику државу на небесима, што у ствари јесте смисао и циљ верског живота сваког хришћанина.

Од стварања своје државе српски народ прикупља моралну снагу и моћ и сасвим је природно што се појавио на

историјској позорници у једном крајње одсутном времену, са једним Кнезом Лазаром, витешким Кнезом из Крушевца, као и с косовским витезовима испред којих су били вође са огромном снагом и ауторитетом. Због тога се и могло догодити да је Кнез Лазар окупио народне вође на *Косовској вечери*, као што је Христос окупио свете Апостоле на Тајној вечери. На овој Косовској вечери Честити Кнез је желео да оствари оно што је Свети Сава желео и куда је усмеравао духовне токове верског живота – да Србе определи за Царство небеско. Отуда је Косовска вечера умногоме слична Тајној вечери, која је определила људски род Царству небеском, иначе изгубљеном Адамовим грехом у Рају.

Пре Косовске битке Свети Кнез није мислио ни на какво склапање сепаратног мира са Отоманима (Турцима), нити пристајао на вазални положај Србије како би сачувао свој положај и пустио Турке да пођу даље према хришћанској Европи. Није себи дозволио да буде негде у дубокој позадини своје војске. Није се ни склањао у шумовиту, непрегледну и непроходну Србију да би сачувао живот свој. То је све могао, али није хтео Царства ради небеског. Изабрао је часну смрт. Пред бој се исповедио и причестио са својом војском и на њеном челу витешки погинуо за Крст часни и слободу златну. Бог га је наградио тако што је његово тело остало нетрулежно, и у сваком часном делу на одбрани Отаџбине био је и остао предводник и пример све до дана данашњег.

Романијска Лазарица са Романијским Косовом испливала је из косовског потопа. Ови ковчези ношени косовском идејом стигли су до нас. Када је Бог стварао ове пределе и подизао овај свети храм, свакако је имао на уму оживотворење косовске идеје на овим просторима и у срцима овдашњих Срба, Српкиња и њихове деце. Име косовских витезова украсило је и захватило једног Старину Новака, Дете Радојицу и све остале који положише оно што им је најдрагоценије – животе своје за Крст часни и слободу златну. Многи су отишли из овога света или у слободи или у ратовима, али је остала свест; пострадали су верници, али није

вера; посечени су многи, као Лазар са својим витезовима, али није посечена истина. Ту су нам тешкоће и невоље, али нам се у сну појављују многи витезови. И ово Косово је стварност, а који о њему пишу и певају трагични су јунаци Косова. У косовској шкрињи чувају се највредније покретачке снаге које српском народу доносе радост и славу, потпору и једномислије, захвалност и обавезу према прецима, веру и наду у помоћ Божју.

Косово, то је наша култура! Колико је песмом опевано и оком оплакано? Колико је одробовано и витешким оружјем брањено? Колико ли је пута њиме гладно срце Србиново нахрањено и из кондира Косовке девојке напојено? Приближили смо се времену када ћемо опет о Косову мислити и песму жалосницу певати, као некада Јевреји што певаше тугованке за земљом својом на рекама вавилонским.

Косово је књига наше дубоке оданости и провере, где се тумачи стварност наша, тј. укупни значај Косова по нас, по нашу судбину, а наши корени који су у њему. То су наше истраге које трају од Косова до данас, свугде где Срба има. Али, ту има успеха само онда ако су у срцима нашим помешани небо и косовске идеје. Да, опет споне неба и земље постају видљиве. Узвијају се душе прадедовске и додирују наше стварности и сагрешења, наше самоодговорности и неодговорности, наше успоне и падове, наш духовни мир и узбуђења свакојака.

Све то плени и забрињава срца наша, пуна снаге да искажу оно чега су препуна, витештвом понесена, тамјаном молитве окађена, постом заливена, вером ојачана, надом непоколебива и љубављу блиска Кнезу Косовском и његовим витезовима, за веру и правду страдалника.



## О ДУХОВНОЈ И МОРАЛНОЈ ПОБЕДИ<sup>14</sup>

*У дане њвоје, власи је са њобом у сјају њво-  
јих свеиших.*

(Пс. 109,3)

*Он се неће бојати зла гласа; срце му је сирем-  
но да се узда у Госиода.*

(Пс. 111,7)

А о дана данашњег Христове убице објављују само смрт Христову, док хришћани објављују Васкрсење Христово. Први сматрају Христа побеђеним, а ови други победиоцем. Наша народна трагедија на Косову пре 613 година подвојила је тумаче; једни сматрају Косово Голготом – поразом, а други победом.

Размотримо неколико других победа и пораза из српске историје.

Победа краља Милутина над незнабожним Хунима, па победа његова над латинским крсташима, биле су од пресудног значаја по српску државу и по Православље на Балкану. Победа светог краља Стефана Дечанског на Велбужду 1330. године представља једну од најсјајнијих победа у доба Немањића. Па ипак, ова победа је ушла само у историју, а не у календар.

Цар Душан је украсио своје име многим ловорикама, али оне све представљају увело лишће када се упореде са зимзеленом Лазаревим. Војвода Милош Обилић се вратио са Плочника да обрадује честитог Кнеза вешћу о славној победи над султановом војском. Али и та победа је као пријатна епизода према стравичном лому и слому косовском.

С друге стране, било је више пораза, али ни један није сличан косовском и поразу на Марици. И тамо су на реци Марици Крст и Полумесец у судару. И тамо је била погибија једног владара, и то снажног, па великаша, војвода и целе српске војске. Па ипак је марички пораз без ореола мучеништва, пропаст која није за песму. Песнички геније се није задржавао на овом догађају, него нам је дао сјајну песму на једну споредну тему, а у вези са Марком Краљевићем и Туретом које је трговало са сабљом краља Вукашина погинулог на реци Марици.

Косово се издваја од свих српских победа и пораза двема одликама:

- јединственошћу мотива борбе и
- решеношћу на мученичку смрт.

Размотримо још наведене примере победа и пораза, па ћемо сазнати шта означавају ове две одлике: јединственост мотива борбе и решеност на мученичку смрт.

Краљ Милутин је са двојним мотивом пошао у рат са Хунима. Пошао је у име хришћанства и у име српске државе, тј. хтео је да одбрани хришћанску веру од идолопоклоница и своје земаљско царство од спољашњих нападача.

То двојство мотива види се и код краља Стефана Дечанског. Он је био принуђен да ратује против Шишмана, бугарског владара, да би уздигао право над насиљем, да би очувао свој народ и државу 1330. године.

Цар Душан такође је имао два јасна циља пред собом на Балкану. Имао је циљ да оснажи своју државу и да са таквом државом заустави напредак ислама на Балкан, да га задржи у границама Азије.

Обилић на Плочнику борио се за две вредности: за веру и државу, за хришћанску веру против неверника и за српску државу против туђинаца.

Треба запазити: у свим овим ратовима нигде се код војника и војсковођа није запажало да радо гину, да жељно примају мученички венац. Овима никако не желимо рећи да наши преци нису били јунаци у тим знаменитим биткама. То

никако. Њихово јунаштво је ван сваког спора; ишли су у рат са двојном мишљу и жељом да победе, а не да погину.

Поменимо још један недавни мегдан – бој на Чегру. Да се овај бој десио у Јелади, ученици у многим земљама читали би и учили о њему. Војвода Синђелић је видео да Турци напредују у боју и ускачу у српске шанчеве, па је запалио бурад са барутом и заједно са непријатељима шанац испунио смрћу. Сам по себи овај бој би се могао замислити као једна сцена из Косовске битке, али ни он се не може упоређивати са Косовом, јер је решеност на смрт дошла онда када је смрт била неизбежна. Да, у „дане њихове, власт је са њима, у сјају њихових светих“ (Пс 109,3).

Са Косовом је другачије.

Ту је потпуно јединство мотива и борбе, потпуна решеност на смрт. Борба је за „Царство небеско“, а не за државу, за народ, или за кнеза, или за ма шта земаљско и пролазно. Борба је „за Крст часни“ символ Царства Христовог. Кнез, војводе и цела војска српска крећу на Косово са одлучном вољом да жртвују своје животе за „Царство небеско и веру хришћанску“.

*Ако волиш Царсџву небескоме,  
А џи сакрој на Косову цркву;  
Не води јој џемељ од мермера,  
Већ од чистџе свиле и скерлеџа,  
Па џричестџи и нареди војску.  
Сва ће џвоја изгџинуџи војска  
Ти ћеи, Кнеже, с џоме џогинуџи.*

.....  
*Цар вољеде Царсџву небескоме,  
А неголи царсџву земаљскоме.*

Не само кнез Лазар, него са истом визијом о небеској стварности и с предосећањем смрти на Косову, и браћа кнегиње Милице, девет Југовића, крећу у битку на Косову. Сестра моли Кнеза да јој остави бар једног брата од заклетве и Кнез одобрава, али ни један не хтедоше остати него рекоше:

*Не би ти се, сејо, повраишио  
 Да ми царе поклони Крушевац.  
 Идем, сејо, у Косово равно  
 За крсти часни крвцу прољеваши  
 И за вјеру с браћом погинуши.*

Тако не учинише само Југовићи, него и све велике и мале војводе српске. На навечерју своје Крсне Славе светог пророка Амоса, Кнез Лазар наздравља Милошу Обилићу назвавши га невером, а Милош одговара:

*Ја невјера никад био нисам,  
 Ниј сам био ниј ћу икад бији,  
 Него сјуџра мислим у Косово  
 За ришћанску вјеру умријети.*

И још, дарујући девојку пред црквом после причешћа, говори јој:

*На, дјевојко, коласију аздију  
 По чему ћеш мене сјомињати,  
 По аздији, по имену моме.  
 Ево ти' идем погинуши, душо,  
 У шабору чесишипога Кнеза.*

Тако су исто говорили и његови верни другови, саборци, Косанчић Иван и Топлица Милан.

Исто су тако мислиле и мање војводе, полковође и четовође. Тако и војвода Стеван Мусић изјављује:

*Пија љуба Мусића Сивана:  
 О Сиване, драги господаре,  
 Кад ћеш мени са Косова доћи?  
 А Мусић јој вели и бесједи:  
 Кад огрије од заида сунце,  
 Тада ћу ти са Косова доћи.*

А шта каже слуга Голубан, кога Кнез оставља са Кнегињом у Крушевцу, јер нико од њене браће не хтеде остати:

*Кад тио зачу слуга Голубане,  
 Проли сузе низ бијело лице,*

*Па узведе ѓосџођу царицу  
 Постџави је на џанану кулу,  
 Ал свом срцу одољеџи не може  
 Да не иде у бој на Косово,  
 Већ се враџи до коња Лабуда,  
 Посједе ѓа, оде на Косово.*

У свести и подсвести од Кнеза до простог човека брујала је само једна тајанствена нота:

Да на Косову Христос дели мученичке венце славе, и да се треба грабити о те венце;

да се једно царство губи, а друго добија;

да је куцнуо судбоносни час да се за Крст часни жртвује све.

Са овом тајанственом нотом српска војска је отишла на Косово, причестила се у цркви Самодрежи, па пошла у бој под крстатим барјацима за Крст, на дан светог Вида и светог Амоса, Крсне Славе честитога Кнеза.

*И џођибе срџски Кнез Лазаре,  
 И њеђова сва изђибе војска,  
 Седамдесеџи и седам хиљада,  
 Све је свеџо и чесџиџио било  
 И миломе Бођу џрисџуџачно.*

Он (Лазар) се није бојао зла гласа; „срце му је спремно да се узда у Господа“ (Пс. 111,7).

Из до сада реченог јасно је да је Божја истина увек била на нашој страни иако су наши непријатељи били војнички и оружано јачи од нас. Кнез Лазар, сви витезови, војници и сав народ наш, били су у то уверени и остали све до данас. Иако су били свесни сурове азијатске надмоћи, сви су доживљавали надмоћ Божје истине и Божје правде. Веровали су у победу правде над неправдом, слободе над тиранијом, истине над неистином, родољубља над посезањем за туђом земљом.

Због тога се и данас у српском народу Видовдан доживљава као духовна и морална победа, мада је тај догађај био тешки војнички и политички пораз. Гледано из наших мо-

ралних видика, може се поставити питање о једном догађају из наше најсвежије историје: Ко је победио? Да ли онај мученик Вукашин из јасеновачког стратишта или онај мучитељ који му је одсецао део по део тела, а мученик му одговарао: „Само ти, дете, ради свој посао“. Ко је овде победио? Историја ће казати своју реч, а Бог је већ учинио своје и Црква је Сарајлију мученика Вукашина прогласила светим.

Ето, због тога ми славимо Видовдан, тај наш Велики петак. Као што је Христос био разапет на Велики петак, тако је и српски народ од својих мучитеља био разапет на Видовдан. Тај наш „Велики петак“ песници и гуслари су опевали као свенародно страдање, али и као моралну победу. С друге стране, косовски пораз је доживљен као неминовност људског живота на земљи и страдање Бога ради, ради Његове истине и правде.

То наше страдање је изражено у свим нашим даљим историјским збивањима у животу Српске православне цркве и српског православног народа. Тај доживљај је долазио до изражаја у свим облицима нашег културног живота, у књижевности, уметности, историји Цркве. Тако: „Крст носити нам је суђено; тежак јарам, ал' и воће слатко; васкрсење не бива без смрти“. Тако је певао велики Његош изражавајући ово народно осећање. Видовдан је покретао нашу духовну снагу кроз читаву историју све до наших дана, па ми дозволите, са ово неколико мисли о Видовдану, да вам честитам овај наш заједнички празник и нашу заједничку Крсну славу. Срећна вам ова свесрпска Крсна слава – Видовдан!

## О ЈУНАЦИМА ЖИВОТА<sup>15</sup>

*Буди слободан и храбар. Не бој се и не њлаши се; јер је с њобом Госјод Боџ њвој куда џод идеш.*

(ИНав. 1,9)

*Госјод је видело моје и сјасење моје; коџа да се бојим? Госјод је крејосји жвојта моџа; коџа да се сјрашим?*

(Пс 26,1)

**Н**ека је свима срећан овај наш заједнички празник – Видовдан. Нека је и над нама онај благослов Божји који је почивао на честитоме Кнезу Лазару и његовим јунацима, косовским мученицима и светлоносцима. Са овим мислима желим да вас све поздравим и од Бога вам свако добро и благослов пожелим.

Хоћу данас, на Видовдан, да вам говорим о херојима.

Речи старозаветника, војсковође Исуса Навина: „Будимо слободни и храбри, да се не бојимо и не плашимо, јер је са нама увек Господ Бог наш“, подсећају нас на многе догађаје из наше историје, из наше прошлости. Ова мисао старозаветног војсковође и уводитеља Јевреја у Обећану земљу нагони нас на размишљање и поновно изучавање наше историје, наше прошлости и садашњости. Имамо много разлога да то чинимо. Упоредимо себе са њима и закључимо по чему смо заједно, а по чему нисмо?

„Све има своје време“, рекао је један стари мудрац. Оно што се дешавало у прошлости – када су нам у изобиљу сузе биле домаћин, а радост гост у кући – била су то ипак

времена када је Србин певао, а мало се на тешкоће жалио. Тада наш човек је растао с надом у помоћ Божју, песмом брисао сузе своје и лице сушио љубављу према свима и свакоме. Зар и данас тако не чинимо? Чинимо, јер нас вера наша на то упућује говорећи: ми грехе своје знамо, а добрим делима се не размећемо. То и није наш посао, него Божји – да се расуди и оцени свачије дело какво је и колико вреди пред свезнајућим Богом. Тако је чинио богомудри и честити Кнез Лазар, па га је Господ прославио и учинио светитељем у српском народу. Учинио га је светитељем, да бисмо и ми у њему имали добар пример човека, војсковође, родитеља, државника и учитеља. Није само он пред лицем Божјим богоугодник, него и многи други, попут преподобног Симеона Мироточивога, Стевана Немање, Светог Саве и многих других.

Истини за вољу, нису сви Срби нашег времена такви. Не угледају се на своје предивне претке – хероје, него се труде да сами себи буду довољни. Такви се не могу назвати ни херојима ни слободнима. Живот у прошлости и живот у садашњости је неразделјиви живот; господар и једног и другог јесте исти. Ко је тај Господар прошлости и садашњости који обухвата живот једном истом мишљу и оживљава једном истом љубављу? То је Бог.

„Бог није могао више љубити прошлост но што љуби садашњост. Он није могао стварати прошла поколења љубављу, а садашња мржњом. Стварао је и једне и друге истом љубављу и истом енергијом. А оно што ствара божанска љубав и божанска енергија, која никада не слаби, мора увек бити велико и лепо,“ рекао је свети Николај Охридски и Жички.

Да би човек поред ових великих људи из прошлости видео и оне мале, мора сасвим бити близу оних великих, па ће видети и оне мале хероје и слободњаке. Зато и славимо овај Видовдан, да бисмо пришли ближе честитом Кнезу Лазару, Милошу Обилићу, Косанчић Ивану, Топлици Милану, Југовићима, Кнегињи Милицы, Марку Краљевићу, Карађорђу и многим другим великанима – херојима из наше историје.



Прилазимо и ми њима да видимо оне мале, вредне и пожртвоване, који стоје пред лицем Божјим и пред нама садашњим прослављачима Видовдана. Тако, ко верује да и у нашем времену постоје хероји, и он је на путу да постане херој.

Човек се данас мора другачије осећати него што се осећао некада. Мора се схватити да и наше време има хероје. Да поменем само: научнике, политичаре и домаћине са српским домаћинским духом.

*Научник-херој* бави се науком, а она му ствара уважавање, а не очајање. Исто тако, она му ствара страх и бојазан. Шта се све око нас налази, каква жива бића окружују нас, а ми их не видимо обичним оком. Што дубље улажење у науку, научнику ствара славу, али исто тако и уверење да у свом научном испитивању није дошао до краја свог истраживања. Можда је само то почетак и његово дело ће неко наставити. Велика је смелост бавити се науком и радост због разних научних открића. „Кад на те ситне и за човека смртоносне светове обичан човек мисли, и када мисли на ужасне мреже смрти којима је живот људски угрожен са свих страна, тад научник уздише и болно говори: Благо онима који пре нас живеше у слободи коју ми данас немамо“...

*Херој-полицар* стално мисли на то како свој народ да учини срећним. Он апелује на људски понос, на савест, на хуманост, на братство, на морал. Нажалост, све је то данас умногоме доведено у питање. Скоро све идеје прошлости, које су некада биле основ друштвеног строја и живота, омлитавеле су и омаловажене. Некада је било појмова који се нису смели увлачити у дискусију, док данас тога нема. Некада је било ауторитета који су у свачијим очима били или би морали бити ауторитети – ни тога данас нема. Некада се није могло ни помислити да су вера, морал, војска и владалачки ауторитет непотребни држави.

Некада се друштвени живот заснивао на светињи брака и домаћем васпитању деце. Данас је брак изгубио свој светињски ореол. Све домаће васпитање се свело на исхрану, одевање и слање деце у школу. Некада се државна политика

могла поуздати у школу, Цркву и породицу, да јој они васпитавају грађане, одушевљене и карактерне. *Школе* су данас престале бити заводи за васпитање, за морални успон и овако мало рођене деце. Дрога је овладала многим децом; људи да би задовољили своје прохтеве, подлежу свакаким гресима као што су: провале, пљачке, крађа сваке врсте, а најмање рад, који је молитва и корист за сваког младог човека. „Породица само храни и одева дете, школа му пуни главу знањем, а срце му не пуни нико осим саме деце и улице. На тако једном разривеном земљишту не може се саградити разумна политика, и у једном збуњеном времену немогуће је бити одушевљени политичар“, говорио је споменути свети Николај Охридски и Жички.

Тако исто су хероји и *родитељи* који говоре: ми смо испунили једну природну дужност када смо постали многочадни родитељи и зато се радујемо. Исто тако, и када смо постали добри домаћини са српским домаћинским духом. Када у нашој кући, у тој малој цркви Божјој, битише вера у Бога, када у њој влада хармонија и међусобно поштовање. Када смо задовољни и Богу благодарни за све оно што нам је Он даровао и што имамо. Херој је *домаћин куће*, који је свештеник свога дома и домаћица свештеница која може рећи: „Од карактера мога сина и моје кћери зависи срећа целог народа српског, а њихов карактер зависи од мене, дакле, срећа целог народа српског зависи од мене“.

Дакле, има српски народ и данас хероја и херојки. Нека је хвала Богу за такав дар који имамо, и нека нас буде што више. Ми зато и овом прославом Видовдана обзнањујемо наше великане-хероје из прошлости, па и све до садашњости. Будимо радосни – и поред многих негативних налета нових идеја у свету – што смо оно што јесмо пред Богом и нашом историјом, што можемо мирне савести рећи са косовским херојима и честитим Кнезом Лазаром: „Све је досад свето и честито било и милеме Богу приступачно“.

## ОДЈЕК КОСОВА У ПРВОМ СРПСКОМ УСТАНКУ<sup>16</sup>

У овом тренутку треба рећи: Ако је завичај свих нас Срба Косово, на коме је српски народ пострадао попут Христа, Орашац је зацело место васкрсења српског народа после петвековног робовања под Отоманском империјом. Ове године обележавамо 200 година од Првог српског устанка.

Верујем да ће обележавање ове двестогодишњице бити нови допринос Првом српском устанку и сагледавању и вредновању ове прве револуције на Балкану. Досадашња достигнућа, која су дубоко у нама, изазивају у српском народу висока осећања која се не могу лако изразити.

Први српски устанак има најславније место у нашој прошлости, па и нас у данашњем времену обавезује да се са дужним поштовањем односимо према Карађорђу и свима див-јунацима тога догађаја. Ти див-јунаци пошли су у бој да ослободе своју земљу, да обнове своју државу, ослободе се робовања туђину и прикључе цивилизованом свету. Ово је одговорно и симболично изразио Стојан Новаковић, рођени Шапчанин, насловом своје књиге *Васкрс државе српске*. То је било и до данас остало решавање Источног питања, које су још онда издашно помагали Срби са свих страна света: из Арада, Кијева, Петрограда, Пеште, Беча, Трста, Далмације, Сплита, Сарајева и др. Умни Срби из света пожурили су да помогну српској држави – просветом, управом и законима, оснивањем српског Правитељствујушчег совјета и Велике школе.

---

16 О Видовдану 2004. године, поводом 200-годишњице  
Првог српског устанка

Треба нагласити: први планови за остварење самосталне државе јављају се код нашег свештенства још 1596. г. када неки калуђери пишу папи о потреби да се обнови стара немањихка држава. Шћепан Мали у Црној Гори успева да укроти необузdana црногорска племена и да их привикава на послушност самом успоменом на Душанову царевину. Затим, митрополит Стефан Стратимировић упућује руској влади предлог како да се обнови Српско царство. У исто време то чини и архимандрит манастира Пиве Арсеније Гаговић; он одлази у Русију и тражи помоћ за дизање једног устанка међу Србима. Када је почео Први српски устанак, свеукупна Српско-православна црква у Аустрији и Турској била је једнодушно уз устанак, и сва се ставила у службу опште националне ствари, док је прве топове устаницима послао владика бачки Јован Јовановић.

Како је растао устанак, свештенство је све активније учествовало. Ту су прота Матија Ненадовић, поп Лука Лазаревић, игумани и братство многих манастира. Доказано је да је добар део српског свештенства био умешан у Тицијанову буну 1807. и Крушичку буну у Банату 1808. г. Митрополит Стеван Стратимировић се интересовао за ослобођење Босне и Херцеговине, јер је и сам био пореклом Херцеговац. Одржавао је везе са старим завичајем и предлагао један меморандум аустријском цару Јосифу II како да се Босна и Херцеговина ослободе од Турака. Када је Бенедикт Краљевић побегао из Сарајева, Стратимировић га смешта у манастир Бешеново и управо преко Стратимировића Краљевићу долазе писма из Далмације.

Горњокарловачки владика Мојсије Миоковић није се ограничио само на исказивање симпатија према Првом српском устанку. Њега 1808. г. оптужују аустријским властима да шурује са српским трговцима у Карловцу и да помаже револуционарну акцију у корист Србије. Он у Далмацији одржава везу са архимандритом Герасимом Зелићем. Преко њега Мармонов тумач Миљареши шаље писма Краљевићу у Србију 1807. г., а поп Димитрије Стојановић из Приједора описује му муслиманске покоље Срба по Крајини. Затим,

калуђер манастира Моштанице Адамовић тражи од Аустрије 1809. г. да управља босанским стварима.

Херцеговци су се припремали за устанак. Тражили су од црногорског владике у лето 1804. г. да их помогне, а у Црној Гори Дробњаци су 1805. г. дигли буну, али је њу угушио Сулејман паша Скопљак. И поред тога, било је покрета у Брдима, Кучима, Бјелопавлићима и код других црногорских племена.

И босански Срби су са радошћу примили вест о устанку у Србији, певали песме о Карађорђу и са радошћу га очекивали. Битка на Мишару 1806. г. биће главна полуга која ће покренути Србе у Босни. Против устаника се објављује свети рат и позивају се сви муслимани у Босни да иду на Дрину са оружјем.

Милан Обреновић је продро и до Вишеграда, а Радич Петровић у Јелечку нахију близу манастира Студенице. Против Радича послат је са великом војском Сулејман паша, победио га је у боју код Дежеве и 6. априла 1806. спалио манастир Студеницу. Карађорђе се увелико спремао 1807. г. да код Вишеграда пређе у Босну и напредује према Сарајеву. Већ су биле почеле буне у селима поред Дрине, али упад велике турске војске у источну Србију и опкољавање Миленка Стојковића на Штубику одвели су Карађорђа са Дрине на исток. И поред тога, 1809. г. српски устаници су обновили напад на Босну са 11.000 војника. По Карађорђевој заповести, ова војска се имала тајно скупити и изненада извршити напад под командом кнеза Симе Марковића и Јакова Ненадовића. Ово је био само један део великог Карађорђевог плана за освајање Босне и Херцеговине. Карађорђе је упао у новопазарски санџак, Сима Марковић је заузео Соко, а Стојан Чупић и поп Лука Лазаревић пређоше Дрину, заузеше Бијелину и из Подриња подигоше Србе на устанак. Да би се све ово 1809. г. овако дешавало, помогао је велики пораз турске војске код Мишара 13. августа 1806. г. и смрт цвета ага и бегова у тим борбама.

Овде поименице наводимо само неке личности из Првог српског устанка, а ипак није могуће изнети напред рече-

но а не поменути Ненадовиће, нарочито Јакова и његовог синовца проту Матију Ненадовића, Миленка Стојковића, који је организовао устанак у долини Мораве и прославио се у бојевима на Иванковцу 1805. г., затим против Осман Пазван-Оглу паше 1806. г. на Штубику 1807. г. Затим, Петра Добрњца и капетана Вуча Жигића, који успешно одбранише Делиград 1806. г.; Хајдук Вељка Петровића, који се прославио још за живота са својим јунацима у бојевима у долини Велике Мораве и Тимока од 1807. до 1813. г. Затим да поменемо браћу Милана и Милоша Обреновића, који од почетка устанка водише борбу на Дрини према Босни.

Поменуемо само неке. Између многих заслужних људи у овом устанку да поменемо још Карађорђа, који је на списку дахија био за погубљење, али је избегао смрт.

Овога некадашњег хајдука, фрајкорца за време Кочине крајине, па опет хајдука и на крају, када се смирио као сељак и сточарски трговац, народ изабра почетком фебруара 1804. г., на Сретење, за вођу устанка побуњених сељака у Шумадији. По свему судећи, учествовао је у припремању устанка показавши неке црте које ће га истаћи на чело покрета. Физички снажан, висок преко два метра, уливао је поштовање својом појавом и озбиљним понашањем. По природи ћутљив, више је човек од дела него од речи, имајући урођену способност заповедања. Његов напрасити темперамент није трпео непослушност и недисциплину. Његово брзо доношење одлука у изрицању казне, и још већа брзина кроз пуцањ његова пиштоља, уливали су страх и храбријим људима. Тај страх пред њим пружао је снагу његовим заповестима и тежину коју заповедници у рату стичу.

Иза свега тога стоји уверење у масама: да он жели исто што и његов народ, а да и претерана његова строгост томе служи. Када се томе додају његова неоспорна даровитост за вођење ратних операција и успеси у ратним походима, разумљиво је што су побуњене масе у Шумадији управо у њему виделе свога правог вођу. Они га као таквог признају већ 1804. г. када су се устаничке чете прикупиле око Београда и када ће га Турци прозвати „Бег-Ђорђе“, а народ „Госпо-

дар“, „први предводник“ и „Вожд“. Војска му је била послушна и у биткама успешна. Он је самим тим био и политички вођа побуњене земље. Колико је био рођени ратник, исто толико се показао неспособним и неефикасним у вођењу унутрашње и спољне политике.

Карађорђе је био побожан и дубоко верујући човек. У времену када се на све стране води битка за бити или не бити, Карађорђе мисли о потребама светих храмова. Тако, када је ушао у Београд, он наручује у Венецији звоно за цркву Светог Архангела Михаила у Београду.

Српски народ је ценио своју слободу изнад свега, али је исто тако поштовао слободу и других народа. Тако је било и у Првом српском устанку када је Србија прихватила људе из Срема, Босне и Херцеговине, Македоније. Љубав према ближњима се увек показује у помоћи онима који су у невољи. Зато уздигнимо своје срце, браћо и сестре, порука је Српског патријарха у овим најновијим невољама које су задесиле српски народ.

## НАШЕ ОПРЕДЕЛЕЊЕ ЗА НЕБЕСКО ЦАРСТВО<sup>17</sup>

**Н**аступила је 616. година од Косовске битке 1389. г. Ево дана опевана, осликана, оплакана, ево дана Видовдана. Ми јасно осећамо да је Видовдан средиште наше историје. То је свечани празник српског народа у овом времену, мада је раније било и другачије. Слављен је не само у Србији и Црној Гори, него и у Босни и Херцеговини, Далмацији, Хрватској. У манастиру Раваници се Видовдан увек прослављао врло свечано, јер је ктитор ове светиње главна личност у Косовској битки, свети Кнез Лазар.

Ми осећамо да се у оном времену нешто преломило. Истина је да је српски народ имао до Косовске битке један смисао, а од тога дана добио је и други смисао. Дан Констанцијеве победе над Максенцијем донео је слободу Христовој Цркви после 300 година гоњења и мучења. Битка код Поатјеа под Карлом Мартелом спасла је Западну Европу од „потопа аријевског мора“. Један дан на Ватерлоу запечатио је судбину Наполеонову и променио ток европске историје. Дан изненадне смрти цара Душана отворио је пут исламској поплави хришћанског Балкана. Видовдан је био последњи јуначки отпор тој поплави, али и слом последње бране тој поплави.

Зашто битка на Марици 1371. г. није била догађај као што је то битка на Косову? По речима нашег историчара Стојана Новаковића, битка на Марици је била начелна балканска битка против Турака, јер Турци ту нису чекани код своје куће као на Косову, већ се на њих ишло са великом силом, у намери да се протерају са Балкана. Па ипак, иако су

---

17 О Видовдану 2005. године



на Марици изгинули највећи великани Јужне Србије, краљеви, деспоти, кнезови, Марица није она оно што је Косово. Са Косовом се не могу мерити ни многе битке од 1371. до 1471. године, када је османлијско море потапало Србију и Босну једну за другом, током читавих 100 година после Маричке битке.

Зашто је Вук Бранковић издајица? Откуд и данас издајце добијају највећи жиг кад им се каже да су „бранковићи“? Данашња историја тврди да он није склопио савез са Бајазитом, а кнегиња Милица јесте 1391. године. Историја је данас утврдила да му је Бајазит одузео све земље којима је владао и да је Вук умро као избеглица у Београду око 1397. год. Оријентални институт у Сарајеву је о области Бранковића објавио обиман катастарски попис из 1455. год. у коме није записано ни једно име исламиста Албанаца<sup>18</sup>.

А шта да кажемо о Лазару? Он је духовни наследник Немањића; у њиховој свести он продужује „царство“. Не може народна свест да замисли такву историју српску у којој би после смрти цара Уроша настало неко безоблично колективно политичко доба, коме није јасно ко је царским венцем означен пред Богом и историјом српског народа, ко је носилац судбине српскога народа. Треба знати да нико од наших владара и великана није добио такве похвале од својих савременика као Лазар Косовски.

*Међу дивнима овога свеиџа васиџиџавао си се, о нови мучениче, кнеже Лазаре, и снажна рука Госиодња међу свом џосиодом земаљском, снажна и славна џоказа џе. Владао си земљом своје оџаџбине и у свему слаџком увеселио си џоверене џи хриџане. Али уџледавши змаја и оџиџаднике од Хриџове Цркве како насрђу, две су се жеље зачеле у џивом џврдом срцу: или змаја да убијеш или мученичком крвљу да се ободриш. И обе су џи се исџуниле – змаја си убио и мученичким венцем си се овенчао.*

---

18 Ово је објављено 1972. џод. у Сарајеву, џревод џоџиса са џурскоџ језика изврџио је др Назим Шабановић, а џиредили за џиџамџу Хамид Хаџибеџић, Адем Ханџић и Еџреф Ковачевић.

Тим величанственим речима почиње његова похвала на покрову који је извезла својим прстима на свили његова бивша деспотица, а сада српска монахиња Јефимија. Она му овим захваљује што ју је примио у свој дом после Маричке битке у којој је изгубила оца и мужа, и коме се после дугачке похвале моли да „као онај који има слободу, нека приђе и приклони колено своје Господу који те је венчао (мученичким венцем), који нека би утишао љуту буру срца мог“.

Отуда је Видовдан дан туге, али и славе, дан тужне славе. Тај дан тужне славе гајила је и одржавала кнегиња Милица. То је наша прамајка која се појила „водом живом“, и све ударе судбине подносила снагом која изненађује. Она је Српкиња са најдраматичнијом животном судбином; прво, кнегиња је срећна мајка, затим црна косовска удовица и, најзад, смерна калуђерица и ктиторка манастира Љубостиње. После Косова сва је судбина српског народа на њој, све наде су везане за њу, а она има јаку душу.

Под теретом косовског крста она је јунак-мајка, јунак-ћерка и сестра јунака који почивају под барјаком крсташем Југовића. Она је имала визију победе правде, храбрила и уздизала свој народ који је био верујући народ и одан каквој-таквој државности српској под Турцима. И онда је било разорних мањина, које ништа нису могле учинити против херојства духовног, против величине морала, против владавине поштења и истине. Милица је схватила да под влашћу Отоманског царства нема ничег потребнијег од светиње, од светога човека, од свете душе. Нарочито тада, у те опасне дане, сви тадашњи неваљалци – схватала је Милица – навлаче гнев Божји на државу, и кроз моралне пукотине отварају улаз непријатељу у њу.

То бива и данас у овом тешком времену по српски народ. Пријатељи царства земаљског цене само брзе успехе, који су за њега већи уколико су јефтиније задобијени. Тако се продаје небо за земљу, цело право наследства за тањир сочива. Они не спуштају свој хладни прст у туђи пакао, нити икада окрећу своје усне од пуног пехара осмехнуле среће.

За такве су небо и земља – земља, душа и тело – тело, вечност и тренутак – тренутак.

Пре 615 година Кнез Лазар се приволео Царству небеском, што ће рећи, стао је уз Христа и Његов Часни крст, а изгубио је битку и главу. Свет је мислио да је Лазар претрпео нечувен пораз и да је српски народ сломљен за свагда. Тако се ценила ствар гледано споља. Но, изнутра ова ствар је задржала невидљив сјај, никада замагљен. Видећи и ценећи дело изнутра, српски народ, одан својој вери у Бога, пророчки је описао страшни пад и завршио је цео овај косовски догађај неочекиваном оценом:

*Све је светио и чесијио било и миломе Богу љиситиу-  
џачно.*

Све су ово чудновате ствари, које и од нашег данашњег духа траже правилно разјашњење. Наравно, није довољно само наређати ове чињенице, него и одговорити у духу Лазареве одлуке на питања која се постављају о Косову и Метохији. Три питања хоћу данас да ставим пред вас, драги ми верници, да о њима размишљате:

Откуд тај значај Косова у нашој историји?

Откуд Вук да буде покривен таквим срамом? и

Откуд Лазар да буде окриљен таквом славом?

Када се анализирају Косово, Вук и Лазар, онда се заиста не може видети други разлог за значај Косова, Видовдана, Лазареве славе и срама Вуковог, осим дилеме небеске и земаљске. Треба знати да небеско не значи потирање земаљског, него само сагледавање земаљских ствари под углом небеског, кроз призму духовног. Посматрати ствари земаљски, значи посматрати сваку ствар понаособ, сваку за себе, тј. посматрати увек ствари под видљивом и непосредном везом. Посматрати ствар небески, духовно, значи ставити ту ствар у васељенски, свеопшти оквир, давши јој такав значај који јој из тог поретка произлази. Данас се догађаји око Косова и Метохије посматрају са гледишта: „какво небеско, какво духовно, на земљи сам ја; оно што видим непокретно око себе то ме интересује“, не схватајући ово васељенском мишљу Божјом:

*Земаљско је за малена царсѝво, а небеско увек и довека.*

Српски народ мора имати у себи косовско одређење. Мора да гледа Јеванђељем изнад себе, управљати се вољом Свемогућег Бога, Творца неба и земље. Да са кнегињом Милицом схватимо да је Кнез Лазар осећао немогућност разједињеног Балкана, поцепаног и сувише заузетог посматрањем „реалним и земаљским“. Видео је Косовски Мученик, осетио је слабост духа људи који су пред Турцима и за којима Турци незауставиво напредују. Осетио је да се благословено тле хришћанског Балкана даје на поновну мељаву „због грехова наших“, како то вели његова удовица, монахиња Евгенија у повељи манастиру Дечанима, на пет година после Косова када је овом манастиру предала хорос изливен од поломљеног косовског оружја и две велике свеће да их први упали осветник Косова, а тај је био Краљ Александар Карађорђевић, син обновљене државности српске коју је започео Карађорђе Петровић 1804. год.

Дакле, није само Лазар Косовски ставио ствари Косова у васељенски оквир, него је с њим и цео народ српски то учинио. То гледање кроз Лазара је постало опште гледање нашег народа и отуда је његова величина. Отуда је оно и остало средиште наше историје. Отуда је Лазар оно што јесте, отуда је Вук, насупрот Лазару, оно што јесте.

И данас српски народ треба да стоји уз Лазара, а не уз Вука, када је у питању Косово са Метохијом, као и други српски крајеви. Да се из те жртве, коју он свесно и заносно приноси роду, распламса нова снага, која ће полако кроз ово смутно време по српски народ донети плодове као неразрушиву косовску кулу светиљу са које светлост никада неће престати да блиста.

Ми Срби треба да данас схватимо и упамтимо следеће о Косову:

Да је оно једини разлог нашем постојању; да је ту сва наша величина и богатство.

Да се не дамо уклонити с пута овог мучног и претешког, јединог истинитог, јер је изван тога пропаст наша, срам наш и сиромаштво наше.

Овај велики дан Видовдан, живи споменик над милионима умрлих „за крст часни и слободу златну“, не може се ни прославити без суза, и то суза захвалности нашим великим прецима. Суза покајања ради очишћења, суза сажаљења браће у невољи, суза вапијућих Богу за помоћ и спасење и, најзад, суза радосница – све Богу на славу и Србима на срећу и благослов. И још једном, царски народе, погледај на висину Царства небескога где истина, светлост и доброта блистају. Одагнај грех од себе да би твоја царска душа пришла души Лазаревој и душама свих страдалника и мученика од Косова до данас, и примила од њих њихов најлепши сјај.

## О ЈУНАЦИМА ДУХА<sup>19</sup>

**Ј**еси ли јутрос, Србине домаћине, уранио и обишао имање своје. Јеси ли, обрадован како све расте и буја, размишљао ко ти тако изобилно поставља трпезу са које храниш себе, своје укућане и остали живи иметак свој?

Јеси ли, мајко Српкињо, и јутрос поранила као што увек раниш да приправиш што је потребно чељади твојој? Јеси ли размишљала ко ти изобилно напуни руке добрима, па их радосно износиш на трпезу деци својој?

Јесте ли, дечице српска, ви малени и одрасли, јутрос устали раздрагани на позив мајке и оца и размислили, који је данас дан и колико је он важан за будућност вашу, а Видовдан је?

Ако нисте, ја ћу вам укратко нешто рећи о Видовдану.

Ево, долазим вам из народа, из средине многих знаних и незнаних јунака, хероја који су задужили све нас. Не знам колико су други народи, а ми Срби смо увек много говорили о јунацима, о херојима из рода српског. Имамо их много и тешко бисмо их пребројали када бисмо хтели. Како пре, тако и сада, ми с великим поштовањем помињемо великане своје са бојног и другог поља. Некима су подигнути споменици, а некима нису јер им ни имена не знамо. Но споменик на Газиместану све њих чува у недрима својим и прича нараштајима о подвизима њиховим од Видовдана до данас. Када странац пролази кроз нашу земљу, он и са споменика учи историју о српском народу, који је скупо, крвљу плаћао своју слободу.

Ко су ти наши незнани и знани јунаци? То су сви они који стадоше на браник своје отаџбине, пострадаше испуње-

ни знањем и љубављу Христовом. То су сви они подвижници хришћанства „за Крст часни и слободу златну“. И њихова уста говоре: „Све је свето и честито било и миломе Богу приступачно“. Они и по градовима и по селима, те по разним стратиштима кости остављаху, а ни данас се за њих не зна. Бог их све зна по имену и презимену, роду и пореклу.

Као што обећах, укратко вам рекох о овим нашим великим синовима, кћерима и деци. Далеко би ме одвело када бих вам потанко говорио бар о знаним јунацима. Ја то нећу чинити, јер знам да су моје речи недовољне да би изразиле све оно што су учинили. Слабашне су, јер се они жртвоваше за свето хришћанство, за добро рода свога и слободу. Међутим, хоћу да вам поставим само једно питање и не тражим одговор на њега. Одговорићу ја. Има ли у нашем роду и данас знаних и незнаних јунака? Има, браћо, сестре и децо српска. Има очева и мајки, ђедова и бака, момака и девојака, браће и сестара, дечице мале и одраслих дечака.

Због тога, радујмо се сви и, опет велим, радујмо се.

Видовдан је увек присутан у српском народу. Он захтева измирење браће, очишћење од мржње, себичности и сујете. Захтева наше измирење са Богом и са сваким човеком. Видовдан грми проклетством на издајнике вере и народа. Отвара вид за Царство небеско. Видовдан опија љубављу према Христу. Видовдан храбри, снажи и дели венце славе. Видовдан тражи покајнике и радује се определењу за Царство небеско.

Нека вам је срећан и од Бога благословен овај дан Видовдан. Благослов Божји, Пресвете Богородице Тројеручице и манастира Хиландара, чијег настојатеља овде имамо, архимандрита Мојсија. Поред њега, поздравимо овде великог пријатеља српског народа из Грчке, архимандрита Теофила из манастира Свете Лидије - Аспровалта, који је са својим сестринством примио на хиљаде српске дечице из Републике Српске, нахранио, обукао и многа друга добра им учинио. Вашу и моју захвалност са овога места упућујем о. Теофилу, а Божји благослов нека прати његов манастир.

Бог мира и добре воље нека је свагда са нама!

## БЕСЕДА<sup>20</sup>

Ви сте Црква Божја, браћо и сестре моје. Знате ли ви да сте светиња Богу? Знате ли ви да нисте своји него Божји? Знате ли ви да вас чека Отац ваш небески, да вас као храмове своје унесе у Свој безгранични и вечни храм? Ми Хришћани то увек морамо имати у свести као деца Божја по створености.

Пише онај мудри француски мислилац Паскал: „Неки ме питају: зашто ти између свих религија највише волиш Хришћанство? А ја одговарам: зато што Хришћанство има мученике“. Истинска вера је она која има мученике, људе који су спремни да исповеде своју веру у Бога. То је смисао онога „по подобију“. Ту опредељеност имао је и наш свети цар Лазар рекавши: „Земаљско је замалена царство, а небеско увек и до века“. Ово је мисао о којој и ми данас стално морамо размишљати и у њену дубину улазити.

Код Светитеља наше Православне Цркве, који драговољно и са извесном моралном снагом предају дух свој Богу, сусрећемо трагове овога дара Божјег. Они знају када ће се упокојити. Бог са њима разговара, а они духовно уживају као сарадници и помоћници сталног Божјег стваралаштва. Веома много оваквих примера има у историји нашег светитељства. Кажу они који верују да је човек претходник био мајмун, да најпре није био уман, да није имао знања и да је то развијањем човекове личности помало и полако стицао.

Свето Писмо и Црква православна кажу да је човек створен мудар, са многим знањем, нарочито са богопознањем. Добро је познавао Бога, јер Га је гледао, опипавао, разговарао са Њим. Бог је био његов лични Учитељ и даље

---

20 *Беседа одржана у недељу по Видовдану, 2. јула 2006. године, код Романијске „Лазарице“*



је све до данас остао са онима који у Њега верују, који Га љубе и који по његовом светом Јеванђељу живе. Зар о овоме нама православним Србима, не сведочи Свети Василије Острошки чудотворац, коме многи верни и иноверни долазе, моле се и помоћ траже?

Некада је човек у Рају зачуо кораке Божје и чуо речи: „Адаме, где си?“ Од тога дана Бог чека да Му узвратимо истим питањем. Да Га зовемо и глас Његов да одјекује у срцима нашим. Да зазвонимо у дубинама нашим како би се чуло на небу, да постане глас који ће тражити Бога, глас који ће постати песма. Када би човек имао два живота Боже, да их принесе теби на жртву, или када би био лук те да стрела његова стигне до неба, не би тако лако дизао своју руку на друге нити на себе, као што то данас чине у нашем народу. Ради овога сам све ово напред говорио!

Даље ћу говорити поводом овог нашег великог жртвеног Празника – Видовдана. Видовдан је код нас народни Празник. Видовданско је срце остало чисто, православно, природно, нетакнуто вештачким стварима, које на неки начин извештачују и каљају душу човекову. Наше душе данас окупљене на овом духовном слављу, доприносе празновању Видовдана, да и даље остане чврсто наше хтење даљег његовог прослављања. У такву душу је уклесан Господ и Његов светитељ Лазар, са свима својим саборцима у Косовској битци. Као што смо ми насликани на длану Божјем, тако је данас насликано многострадално Косово у срцима Српског народа и шире од Косова.

Пише нам велики књижевник Добрица Ћосић: „Подсећам вас овде у митском граду Крушевцу: ако је изгубљена битка на Косову, није изгубљено царство српско. Из духа народног родио се величанствени српски еп и етос чије је језгро слобода. На косовској изгибији стечено је историјско знање и морално искуство за опстанак народа. Потом је настало стваралаштво Деспота Стефана Лазаревића. У култури и културном је затрајала Србија: израсле су (манастири) Манасија, Каленић, Љубостиња, Велуће, Руденица, Наупаре, Коморан, Рамаћа, Враћевшница... и створена је школа

Константина Философа; зацветала је горда патња монахиње Јефимије, да се роди прва српска песникиња; извила се ренесансна вертикала српског духа“.

Истина је да се у наше време говори о многим стварима, а пре свега о стварима које не знамо или нам се површно откривају. Наш покрет душе треба да надомести томе све оно што је наша историја записивала, па и о Видовдану, који доста дуго траје све до данас. „Косово је најважнија мисао, најкрупнија замисао, најсложеније заузимање српске културе. Име за ово највредније што смо дали хришћанској цивилизацији. Косово је престоница српског уметничког царства. Оставштина и завештање српске уметности и духовности човечанству. Легенда уз коју расте српски народ“ каже Матија Бећковић.

На Косову је био рат, а не мир. Ту се оружјем говорило о миру и слободи. Рат нас, наравно, плаши, али нас и враћа Богу, враћа нас Господу Христу и Видовдану. Враћа нас земљи живих и философима искуства. Нема сумње, живот на Балкану протиче уз ратове, а „пре шест векова ништа се на глобусу није догодило значајније од боја на Косову пољу“ (Матија Бећковић). Тако: „И данас, после преко шест стотина година Видовдана, за судбину српског народа ништа није пресудније од битке која траје на Косову и за Косово“ (М. Бећковић).

Нема сумње живот на Балкану протиче уз ратове, а ратови сужавају границе, али се и проширују хоризонти и откривају знаци духовних времена. Познато је, зло бива почетак антихристовог живота: одрицања, неверства, сатанизације, али доноси и поново долазак Господа Христа и наше сабрање у Њему. Антихристијанизација нас враћа Богу, па и Видовдан кроз векове, доноси нам близину Богу, па срца наша могу да говоре: „За вишњи мир и спасење душа наших“.

Када поменуемо рат, да поменемо и мир. Свети владика Николај Српски учи нас: „Мир почива у човеку па се шири на друштво. И немир почива у човеку па се шири на друштво. Народи који имају унутрашњи мир, не живе у питањима него у решењима, тј. раде на давно решеним питањима

ма, како се пре њих живело у заједништву, у миру. Историјске чињенице су сведоци тих решења. На таквим решењима народи који Мир имају све зидају, све разумеју, мисле, делују, хоће, међусобно живе као браћа“.

И српски народ има у томе миру своја давнашња решења, примењује их и у овим свакодневним искушењима, када је данас све постало питање: и Бог, и душа, и морал, и породица, и друштво, и овај и онај живот. Све је само питање и питање како лично тако и социјално, тј. друштвено. Ви то данас сви добро знате, осећате и чините оно што је најбоље за све нас. У свему томе ништа се не постиже без љубави, радости, ношења терета једни других, без мира и дуготрљивости, благости и доброте, без вере у Бога и страха Божјег у себи. То је оно што је дужност сваког човека да чини који у Бога верује.

Видовдан је неисцрпна тема и о њему се увек говори, говориће се и неће се никада све рећи. Па ипак драга браћо и сестре, увек на хришћански начин размишљајмо о Видовдану као и о свему другоме из наше историје, али и о свему ономе што смо недавно доживели. Молимо се и размишљајмо о нашем народу на Косову и Метохији, Црној Гори, Македонији, Босни и Херцеговини, Хрватској и о свима који су под насиљем напустили своја огњишта.

Молите се свемогућем Богу да Он усади свој божански мир у сваку човечју и народну душу код свих народа на овим просторима, да би у себи нашли своје спокојство па и ми. Спокојство се једино налази у Богу, онако како су га налазили наши преци, који су се на Косову борили „За Крст чисти и слободу златну“. И ми данас, поред многих искушења, пред Богом рецимо и помолимо се: „Све је свето и честито било и миломе БОгу приступачно“.

Бог и свети Цар Лазар вас благословили, и нека су благословена сва срца, која су предала себе Христу и која пребивају у чистоти и љубави према њему и косовским витезовима на челу са Царем Лазаром.



## Садржај

<b>ПРЕДГОВОР</b> .....	3
<b>БОЖИЋНЕ ПОСЛАНИЦЕ</b>	
<b>НЕ БОЈТЕ СЕ; ЈЕР ВАМ, ЕВО, ЈАВЉАМ</b> <b>ВЕЛИКУ РАДОСТ (Лк. 2,10)</b> Посланица Епископа далматинског г. Николаја, о Божићу 1990. г. ....	7
<b>БОЖИЋ – ПРАЗНИК МИРА И ДОБРЕ ВОЉЕ</b> Порука о Божићу 1997. године .....	11
<b>ХРИСТОС – СВЕЛОСТ СВЕТУ</b> Порука о Божићу 2000. године .....	15
<b>ПОЗИВ НА ПРЕГАЛАШТВО</b> Порука о Божићу 2001. године .....	18
<b>ХРИСТОС – НАДА СВЕТА</b> Порука о Божићу 2001. године .....	20
<b>ХРИСТОС – МИР СВЕТУ</b> Порука о Божићу 2001. године .....	23
<b>ПОЗИВ НА БРАТСКУ СЛОГУ</b> Порука о Божићу 2002. године .....	25
<b>ПОСЛАНИЦА</b> Посланица о Божићу 2003. године .....	27
<b>ХРИСТОС – СУНЦЕ ПРАВДЕ</b> Посланица о Божићу 2005. године .....	30
<b>ПОЗИВ НА ОДГОВОРНОСТ</b> Посланица о Божићу 2006. године .....	35
<b>САВИНДАНСКЕ ПОСЛАНИЦЕ</b>	
<b>СВЕТИ САВА – ТЕМЕЉ ПРОСВЕТЕ</b> Посланица Епископа далматинског г. Николаја, о Савиндану 1980. године .....	41

<b>УСКЛИКНИМО С ЛЈУБАВЉУ</b>	
Посланица Епископа далматинског г. Николаја, о Савиндану 1981. године .....	47
<b>ИЗ ЖИВОТА СВЕТОГА САВЕ</b>	
Посланица о Савиндану 1998. године .....	52
<b>ДЕЛО СВЕТОГА САВЕ ЈЕ ВЕЛИКО</b>	
Посланица о Савиндану 1999. године .....	57
<b>ЖИВОТ У БОГУ – ЖИВОТ СА БЛИЖЊИМА</b>	
Посланица о Савиндану 2000. године .....	62
<b>ПОСЛАНИЦА</b>	
Посланица о Савиндану 2002. године .....	66
<b>СВЕТИТЕЉ – ПРОСВЕТИТЕЉ</b>	
Посланица о Савиндану 2003. године .....	71
<b>СВЕТИТЕЉ – ВАСПИТАЧ</b>	
Посланица о Савиндану 2004. године .....	76
<b>СВЕТИ САВА – УЗОР МЛАДИМА</b>	
Посланица о Савиндану 2005. године .....	81
<b>СВЕТИ САВА – ДУХОВНИ РОДИТЕЉ</b>	
Посланица о Савиндану 2006. године .....	86
<b>СВЕТИ САВА – ОБРАЗ МОНАХА</b>	
Посланица о Савиндану 2007. године .....	91
<b>ВАСКРШЊЕ ПОСЛАНИЦЕ</b>	
<b>ВАСКРСЕЊЕ – ИЗВОР СПОКОЈНОСТИ</b>	
Посланица Епископа далматинског г. Николаја, о Васкрсу 1992. године .....	99
<b>ПОЗИВ НА СЛОБОДУ ОД ГРЕХА</b>	
Посланица о Васкрсу 1999. године .....	102
<b>ПОРУКА МИРА И СЛОГЕ</b>	
Порука о Васкрсу 2001. године .....	107
<b>РАДОМ ИЗГРАЂУЈМО СЕБЕ</b>	
Посланица о Васкрсу 2003. године .....	110
<b>ВАСКРШЊА ПОРУКА</b>	
О Васкрсу 2004. године .....	112
<b>ИСТИНА И ЛЈУБАВ</b>	
Васкршња бесједа - Сарајево, мај 2005. године .....	117

ХРИСТОС ВАСКРСЕ И СМРТ ПОРАЗИ	
Васкршња бесједа - Сарајево, април 2006. године.....	119
ХРИСТОВО ВАСКРСЕЊЕ –	
НАЈВЕЋИ ДОГАЂАЈ У ИСТОРИЈИ	
Васкршња бесједа - Сарајево, април 2007. године.....	121

## **ВИДОВДАНСКЕ ПОСЛАНИЦЕ**

### ***ДАЛМАТИНСКА ЕПАРХИЈА***

ИЗАБРАНО СЛАБО ДА ПОСРАМИ ЈАКО	
Видовданска беседа код цркве „Лазарице“	
на Далматинском Косову, 1984. године .....	125
КОСОВО – ЕПОПЕЈА МИСТЕРИЈЕ И СЛАВЕ	
Прочитао 1. јула 1984. г.	
Митрополит загребачко-љубљански ЈОВАН.....	130
О КОСОВСКОЈ БИТКИ НИКАД ДОВОЉНО	
Поздравна реч на приредби код цркве „Лазарице“ на	
Далматинском Косову, о Видовдану 1985. године .....	136
ВИДОВДАН ИЗНОВА ВРЕДНОВАТИ	
Поздравна реч на Далматинском Косову,	
о Видовдану 1988. године .....	138
КОСОВО ЗА ПАМЋЕЊЕ	
Беседа на Далматинском Косову 1990. године.....	140
ВИДОВДАН – ПОЗИВ НА ЈЕДНОМИСЛИЈЕ	
Беседа одржана на Далматинском Косову 1991. године .	143
БУДИМО ОБРАЗАЦ ВЕРСКОГ ПОНАШАЊА	
Проповед на Видовдан 1992. године .....	148
ВИДОВДАН – НЕПРЕСУШНО ВРЕЛО	
Беседа о Видовдану, одржана у Радину .....	153

### ***ДАБРОБОСАНСКА МИТРОПОЛИЈА***

КОСОВСКИ ЗАВЕТ - ИЗВОРНО НАЧЕЛО	
ЕВРОПСКЕ ИСТОРИЈЕ	
О Видовдану 1997. године (извод из Посланице).....	159
ВИДОВДАНСКИ ЗАВЕТ – ВЕЧИТИ ПОЗИВ	
О Видовдану 1998. године .....	161
ДУХОВНО ВИТЕШТВО	
О Видовдану 1999. године .....	165

<b>ВИДОВДАН – ОПШТА НАРОДНА СЛАВА</b>	
О Видовдану 2000. године .....	170
<b>КОСОВО – КЊИГА ДУХОВНЕ ПРОВЕРЕ</b>	
О Видовдану 2001. године .....	173
<b>О ДУХОВНОЈ И МОРАЛНОЈ ПОБЕДИ</b>	
О Видовдану 2002. године .....	177
<b>О ЈУНАЦИМА ЖИВОТА</b>	
О Видовдану 2003. године .....	183
<b>ОДЈЕК КОСОВА У ПРВОМ СРПСКОМ УСТАНКУ</b>	
О Видовдану 2004. године, поводом 200-годишњице Првог српског устанка.....	187
<b>НАШЕ ОПРЕДЕЛЕЊЕ ЗА НЕБЕСКО ЦАРСТВО</b>	
О Видовдану 2005. године .....	192
<b>О ЈУНАЦИМА ДУХА</b>	
О Видовдану 2005. године .....	198
<b>БЕСЕДА</b>	
Беседа одржана у недељу по Видовдану, 2. јула 2006. године, код Романијске „Лазарице“ .....	200



У својим књигама Митрополит Николај  
је користио следећу литературу:

- Сабрана дела Св. Николаја охридског и жичког
- Дела Преподобног Јустина (Ђелијског)
- Дела Епископа жичког Стефана (Боце)